

Ἔτος Β'

31 ΜΑΡΤΙΟΥ 1924

Τεύχος 3

“ΑΥΓΗ”

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ & ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ

Ν. ΛΟΥΒΑΡΙΣ — ΣΤΡ. ΠΕΛΕΚΙΔΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

GERHART HAUPTMANN: Μιχαήλ Κράμερ (Μετάφρασις
Ἰριδος).

A. MESSER: Πίστις καὶ Γνώσις.

Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ: Ἡ Ψυχοανάλυσις.

ΣΤΡ. ΠΕΛΕΚΙΔΟΥ: Σαπφὸς.

ΑΠΟ ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ: Ἡ σημασία τῆς
οὐρᾶς διὰ τὸ ζῶα.

ΤΥΠΟΙΣ

ΑΚΟΥΑΡΟΝΗ

ΟΔΟΣ ΚΟΛΟΜΒΟΥ ΑΡΙΘ. 6

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΜΙΧΑΗΛ ΚΡΑΜΕΡ

ΔΡΑΜΑ ΕΙΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

ΥΠΟ

GERHART HAUPTMANN

Μετάφρασις Ίριδος

ΠΡΟΣΩΠΑ

Μιχαήλ Κράμερ, ζωγράφος, διδάσκαλος εἰς δημοσίαν σχολὴν τῶν
καλῶν τεχνῶν.

Κυρία Κράμερ, γυναῖκά του.

Μιχαλίνα Κράμερ, κόρη των, ζωγράφος.

Ἄρνολδος Κράμερ, υἱός των, ζωγράφος.

Ἐρνέστος Λάχμαν, ζωγράφος.

Ἄλβινα Λάχμαν, γυναῖκά του.

Λίζα Μπένς, κόρη τοῦ ξενοδόχου Μπένς.

Πάρεδρος Σνάμπελ

Ἀρχιτέκτων Τσίν

Φὸν Κρ. λουτχάιμ

Κουαντμάερ

} Θαμῶνες τοῦ ἐστιατορίου Μπένς

Κράουζε, ἐπιστάτης τῆς σχολῆς τῶν καλῶν τεχνῶν.

Μπέρτα, ὑπηρετρία τῶν Κράμερ

Φρίτς, ὑπάλληλος τοῦ ἐστιατορίου Μπένς.

Τόπος τοῦ δράματος: ἡ πρωτεύουσα μιᾶς
γερμανικῆς ἐπαρχίας.

ΠΡΩΤΗ ΠΡΑΞΙΣ

Βερολινέζικο δωμάτιον εἰς τὸ σπίτι τοῦ Κράμερ. Ἐποχή: Μιά χειμερινή προμεσημβρία, κατὰ τὰς ἑννέα. Ἐπάνω εἰς τὸ τραπέζι — στὴ γωνιά τοῦ μεγάλου παραθύρου πρὸς τὴν αὐλὴν — εἶναι τοποθετημένη ἡ λάμπα, ἀναμμένη ἀκόμη, καὶ τὸ σεβρίτιο τοῦ προγεύματος. Ἡ ἐπίπλωσις τοῦ δωματίου δὲν ἔχει τίποτε τὸ ἐξαιρετικόν. Ἡ Μιχαλίνα, καστανὴ κόρη μὲ φυσιογνωμίαν ποῦ κάμνει ἐντύπωσιν, ἔχει ἀπομακρύνει ὀλίγον τὸ κάθισμα ἀπὸ τὸ τραπέζι, καπνίζει οἰγᾶρο καὶ κρατεῖ στὰ γόνατα ἕνα βιβλίον, Ἡ κ. Κράμερ ἔρχεται ἀπὸ τὴν θύραν ποῦ εὐρίσκεται ἴσὸ βᾶθος, ἀπασχολημένη με τὸ νοικοκυριό. Εἶναι γυναίκα 56 περίπου ἐτῶν, μὲ ἄσπρα μαλλιά. Κάμνει τὴν ἐντύπωσιν γυναίκας κυριευμένης ἀπὸ τὴν ἀνησυχίαν καὶ τὰς πολλὰς φροντίδας.

Κυρία Κράμερ.—Ἐδῶ εἶσαι ἀκόμη Μιχαλίνα; Δὲν θὰ πᾶς λοιπὸν ἔξω;

Μιχαλίνα (ἡ ὁποία δὲν ἀπαντᾷ ἀμέσως).—Ἄσπασμα, μητέρα. Ἄλλως τε ἔξω εἶναι ἀκόμα ὅλως διόλου σκοτεινὰ.

Κυρία Κράμερ.—Χμ! Φθάνει μόνον νὰ μὴ τὸ ἀμελήσης, Μιχαλίνα.

Μιχαλίνα.—Ἄχ μητέρα, θεὸς φυλάξοι!

κ. Κράμερ.—Γιατὶ φυσικὰ..... αὐτὸ ἔμπορὸς νὰ τὸ ἀντιληφθῆς πολὺ καλὰ: ἔτσι κ'ἔτσι ἔχομεν ἀρκετὰς φροντίδες ἴσὸ κεφάλι.

Μιχαλίνα.—Ναί, μητέρα, ἔτσι εἶναι (καπνίζει καὶ βλέπει στὸ βιβλίον).

κ. Κράμερ.—Τὶ διαβάσεις λοιπὸν ἐκεῖ; Τὴν αἰώνια παληοφυλλίδα;

Μιχαλίνα.—Μὰ τί, νὰ μὴ διαβάσω λοιπὸν;

κ. Κράμερ.—Ὅσο γιὰ μένα διάβαζε. Μοῦ κάνει ἀπλῶς ἐντύπωσι, πῶς ἔχεις τὴν ἀπαιτούμενη ἡσυχία.

Μιχαλίνα.—Ἄν περίμενε κανεὶς νὰ εἶναι πρῶτα ἡσυχος, ὦ! θεέ μου! τότε θὰ ἔμπορῶσε νὰ κάμῃ καὶ κάτι;

κ. Κράμερ.—Δὲν εἶπεν ὁ πατέρας τίποτε πειὰ τὴν ὥρα ποῦ ἔφευγε;

Μιχαλίνα.—Ἄσπασμα.

κ. Κράμερ.—Αὐτὸ εἶναι ἴσα ἴσα τὸ χειρότερο, ὅταν δὲν λέγῃ τίποτε.

Μιχαλίνα.—'Αχ ναι! Παρ' ὀλίγον νὰ ξεχάσω. Ὁ Ἄρνόλδος πρέπει ἵνα 11 ἀκριβῶς νὰ βροῖκεται ἵνα ἀτελιέ.

κ. Κράμερ. (κλείνει τὴν θερμάστρα, γυρίζει τὸ κλειδί της, τὴν στιγμὴν ποὺ σηκώνεται ἀφίνει ἕνα στεναγμὸν)—'Αχ! ἄχ! θεέ μου! θεέ μου!

Μιχαλίνα.—Κάμε λοιπὸν ὅπως κι' ἐγὼ, μητέρα: βγάλτο ἀπ' τὸν νοῦ σου! Δὲν εἶναι δὲ καὶ τίποτε νέο, αὐτὸ τὸ ξέσουμε. Ἐπειτα ὁ Ἄρνόλδος καὶ μ'αὐτὰ δὲν θ'ἀλλάξῃ.

κ. Κράμερ. (κάθεται ἵνα τραπέζι, στηρίζει τὸ κεφάλι της καὶ ἀναστενάζει)—'Αχ! ἐσεῖς βέβαια δὲν καταλαβαίνετε τὸ παιδί: δὲν τὸ ἐννοεῖτε! δὲν τὸ ἐννοεῖτε! Καὶ ὁ πατέρας: αὐτὸς εἶναι ποὺ τὸν ὀδηγεῖ στὴ καταστροφὴ.

Μιχαλίνα.—Δὲν τὸ βρίσκω σωστὸ νὰ κάθεται νὰ λὲς ἕνα τέτοιο πρᾶγμα. Ὁ μπαμπᾶς κάνει γιὰ τὸν Ἄρνόλδο ὅ,τι καλύτερο μπορούσε νὰ κάνῃ. Μετεχειρίσθη ὅλα τὰ μέσα. Ἐὰν σεῖς τὸ παραγνωρίζετε, μητέρα, τόσον τὸ χειρότερον.

κ. Κράμερ.—Εἶσαι κόρη τοῦ πατέρα σου. Αὐτὸ παιδί τὸ ξέρω.

Μιχαλίνα.—Μάλιστα, εἶμαι δική σου καὶ τοῦ πατέρα μου κόρη.

κ. Κράμερ.—Ὅχι, πλὴν περισσότερο τοῦ πατέρα σου παρὰ εὐμὴ μου. Γιατὶ ἂν ἦσουν περισσότερο εὐμὴ μου, τότε δὲν θὰ πηγαινεῖς πάντα μὲ τὸ μέρος τοῦ πατέρα σου.

Μιχαλίνα.—Μητέρα, ἂς μὴ συγχιζόμεθα καλύτερα. Ἐκεῖ ποὺ προσπαθεῖ κανεὶς ἀπλούστατα νὰ εἶναι δίκαιος, ἀκούει ἀμέσως: παίρνεις τὸ μέρος αὐτοῦ ἢ ἐκείνου. Τὸν κάνετε τὸν ἄνθρωπον νὰ σκάσῃ, πιστευσέ με.

κ. Κράμερ.—Ἐγὼ τραβῶ ἀπ' τὸ μέρος τοῦ γιου μου. Τελεώσε! Καὶ σεῖς εἴσθε ἐλεύθεροι νὰ κάνετε ὅ,τι θέλετ!

Μιχαλίνα.—Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ξεφεύγουν ἀπὸ τὸ στόμα κανενὸς τέτοια λόγια.

κ. Κράμερ.—Μιχαλίνα, ἐσὺ δὲν εἶσαι γυναῖκα! Δὲν εἶσαι οὔτε κἂν σὰν γυναῖκα! Ὅμιλεῖς σὰν ἄνδρας, σκέπτεσαι σὰν ἄνδρας! Μὰ τότε τί τὸ ὄφελος ἀπὸ μιὰ τέτοια κόρη;

Μιχαλίνα (σηκώνουσα τοὺς ὤμους).—Ναι, μητέρα, ἂν εἶναι ἔτσι ὅπως τὸ λὲς...! ἐγὼ φυσικὰ δὲν θὰ εἶμαι εἰς θέσιν καὶ νὰ τὸ ἀλλάξω.

κ. Κράμερ.—Νὰ τὸ ἀλλάξῃς μπορεῖς, ἀλλὰ δὲν θέλεις.

Μιχαλίνα.—Μαμᾶ.... δυστυχῶς πρέπει νὰ πηγαίνω, μαμᾶ. Μὴ θυμῶνῃς, μαμᾶ, ἀκούς! Μὴ συγχίζεσαι. Δὲν τὰ πέρνεις βέβαια ὡς ἀληθινὰ αὐτὰ ποῦ λὲς.

κ. Κράμερ.—Τόσον ἀληθινὰ ὅσον καὶ ὅτι αὐτὴ τὴ στιγμὴ στέκομαι ἐδῶ, λέξι πρὸς λέξι.

Μιχαλίνα.—Ἐ, τότε λυποῦμαι γιὰ ὄλους μας, μητέρα.

κ. Κράμερ.—Ὅλοι μας ἄλλως τε ὑποφέρομε μὲ τὸν πατέρα σου.

Μιχαλίνα.—Μὴν εἶσαι λοιπὸν ἔτσι κακὴ, σὲ παρακαλῶ μιὰ γιὰ πάντα. Ποτὲ δὲν ὑπέφερα μὲ τὸν πατέρα, καὶ τώρα ἀκόμα δὲν ὑποφέρω ἀπ' αὐτὸν. Ἐκτιμῶ τὸν πατέρα, αὐτὸ τὸ ξέρεις πολὺ καλά. Θὰ ἦταν τὸ πειὸ καταραμένο ψέμμα.....

κ. Κράμερ.—Οὔφ, Μιχαλίνα, ὅλο μὲ κατάρεις ἔχεις νὰ κάνῃς.

Μιχαλίνα.—Ἐὰν ἔλεγα ὅτι ὑποφέρω ἐξ αἰτίας του. Σὲ κανένα ἄνθρωπον ἵνα τὸν κόσμον δὲν ὀφείλω τόσον μεγάλην εὐγνωμοσύνην ὅση σ'ἐκείνον.

κ. Κράμερ.—Οὔτε καὶ σ'ἐμένα;

Μιχαλίνα.—Ὅχι, ἂν καὶ αὐτὸ μὲ λυπεῖ πάρα πολὺ. Γι' εἶναι ὁ πατέρας καὶ τί γιὰ μένα εἶναι ὁ πατέρας, αὐτὸ τὸ ἐννοοῦν οἱ ξένοι καλύτερα ἀπὸ σᾶς, δῆλα δὴ ἀπὸ σένα καὶ τὸν Ἄρνόλδον, μητέρα: διότι, αὐτὸ εἶναι ἴσα ἴσα τὸ δυστύχημα, εἶναι ἐντελῶς ξένος γιὰ τοὺς δικούς του. Μόνος του μαζί σας θὰ ἦταν χαμένος.

κ. Κράμερ.—Σὰν νὰ μὴν ἤξευρα πόσο συχνὰ ἔχεις κλαύσει, ὅταν ὁ πατέρας.....

Μιχαλίνα.—Μάλιστα, συχνὰ ἔχω κλάψει. Πότε πότε μ'ἔκαμε νὰ πονέσω, ἀλλὰ ἵνα τὸ τέλος ἦμουν ὑποχρεωμένη νὰ ἴω μέσα μου: Μ'ἔκανε νὰ πονέσω, ἀλλὰ δὲν μ'ἀδίκησε ποτὲ καὶ ἔγινεν ἀφόρμῃ νὰ διδαχθῶ πολλὰ κάθε φορὰ.

κ. Κράμερ.—Εἶτε ἐδιδάχθης εἶτε μὴ, εὐτυχῆς δὲν ἔγινες μὲ τὸν πατέρα σου. Ἐὰν εἶχες τὸ ὄμορφο νοικοκυριό σου, ἕναν ἄνδρα, παιδάκια..... ὅλα αὐτά.

Μιχαλίνα.—Μὰ αὐτὰ δὲν μοῦ τ'ἄρπαξεν ὁ πατέρας.

κ. Κράμερ.—Τώρα βασανίζεσαι, ὅπως βασανίζεται ὁ πατέρας, καὶ δὲν βγαίνει καὶ τίποτε, παρὰ μόνον μελαγχολία καὶ στενοχώρια.

Μιχαλίνα.—'Αχ! μητέρα, πάντοτε ὅταν τ'ἀκούω αὐτὰ μὲ

πιάνει μιά τέτοια στενοχώρια! τέτοια στενοχώρια! Τόση στενοχώρια και βάρος 'στὴν καρδιά, πὺ δὺσκόλα μπορεῖς νὰ τὸ φαντασθῆς' (μὲ πικρίαν και πόνον). Ἐὰν ὁ Ἀρνόλδος δὲν ἦταν Ἀρνόλδος, πόσον εὐγνώμων θὰ ἦταν 'στὸν πατέρα.

κ. Κράμερ.—Ἦταν 15 ἐτῶν και ἔννοσσε νὰ τὸν δέρνη ἀκόμα.

Μιχαλίνα.—Ὅτι ὁ πατέρας μπορεῖ νὰ εἶναι σκληρὸς δὲν ἔχω καμμιὰν ἀντίρρηση, και ὅτι πρᾶφεται αὐτὸ δὲν τὸ δικαιολογῶ οὔτε τὸ συγχωρῶ· ἀλλὰ, μητέρα, μὴ ξεχνᾷς ὅτι και ὁ Ἀρνόλδος ἴσως ἔδωκεν ἀρορμὴν. Ἐκεῖνη τῇ φορᾷ ἐπλαστογράφησε τὸ γράψιμο τοῦ πατέρα.

κ. Κράμερ.—Ἀπὸ ψυχικὴν ἀγωνία! Ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ μπαμπᾶ.

Μιχαλίνα.—Ὅχι, μητέρα, μ'αὐτὸ δὲν ἐξηγοῦνται ὅλα.

κ. Κράμερ.—Τὸ παιδὶ εἶναι εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Δὲν εἶναι καλῶ.

Μιχαλίνα.—Μπορεῖ νᾶναι κι' ἔτσι, μὲ αὐτὸ πρέπει νὰ συμβιβασθῆ. Τὸ νὰ συμβιβάζεται κανεὶς σ'τὴ ζωῇ, μητέρα, εἶναι πεπρωμένο 'στὸν ἄνθρωπο. Νὰ κρατιέται και νὰ περνᾷ ἀγωνιζόμενος σὲ κᾶτι ὑψηλότερον, σ'αὐτὸ ὑποχρεώθηκεν ὁ καθένας. Ὁ πατέρας τοῦ ἔδωκε τὸ καλύτερο παράδειγμα. — Λοιπὸν, μητέρα, ὀρίστε εἰκοσι μάρκα, περισσότερα δὲν μπορῶ νὰ στεργθῶ αὐτὸν τὸν μῆνα. Ἐπλήρωσα τὰ χρώματα· μόνον αὐτὰ ἐκόστισαν εἰκοσι τρία μάρκα. Ἀναγκάσθηκα νὰ συνεχίσω τὰ μαθήματα δύο μαθητῶν.

κ. Κράμερ.—Ἀμ βέβαια, πᾶς και τυραννίσαι μὲ τὰ παληοκόριτσα και ἔπειτα σὲ κοροϊδεύουν μὲ τὸ λίγο ποῦ σοῦ πληρώνουν.

Μιχαλίνα.—Ὅχι μητέρα, δὲν μὲ κοροϊδεύουν, ἀλήθεια. Μιά δυστυχισμένη, σημαδεμένη ὑπαρξίς, χωρὶς μέσα. Ἡ Σιέφερ κόβει ἀπὸ τὸ στόμα της γιὰ νὰ τὰ ἐξοικονομήση. (Κτυπᾷ τὸ κουδούνι τῆς εἰσόδου). Τὸ κουδούνι κτύπησε. Ποιὸς νᾶναι ἄρᾳ γε;

κ. Κράμερ.—Δὲν ξεύρω. Πᾶω μόνον νὰ σβύσω τὴ λάμπα. Τὶ καλῶ νὰ ἦταν κανεὶς κᾶπου ἄλλοῦ.

Μπέρτα. (περνᾷ ν'ἀνοίξῃ).

Μιχαλίνα.—Πῶτα πρῶτα τὸ ὄνομα, Μπέρτα.

κ. Κράμερ.—Κοιμᾶται ἀκόμα ὁ γυιὸς μου;

Μπέρτα.—Μ'αὐτὸς πρῶτα πρῶτα δὲν πλάγιασε διόλου. (Φεύγει).

Μιχαλίνα.—Μὰ ποιὸς λὲς νᾶναι, μαμᾶ;

(Ἡ Μπέρτα ἐπανέρχεται).

Μπέρτα.—Ἐνας ζωγράφος, Λάχμαν, μὲ τ'γυναῖκα τ'. Ἦταν προτύτης στὸ σχολεῖο τοῦ κ. καθηγητῆ.

Μιχαλίνα.—Ὁ μπαμπᾶς δὲν εἶναι καθηγητῆς. Αὐτὸ τὸ ξεύρεις. Θέλει μιά γιὰ πάντα νὰ τὸν λένε κύριον Κράμερ (πηγαίνει πρὸς τὸν διάδρομον).

κ. Κράμερ.—Στάσου μιά στιγμῇ! νὰ τακτοποιήσω λιγάκι. Γρήγορα, Μπέρτα. Θ'ἄρθω ὑστερότερα μέσα (παίρνουν ἢ κάθε μία μερικὰ πράγματα ἀπὸ τὸ τραπέζι και φεύγουν).

(Ἀπὸ τὸν διάδρομον ἀκούεται θόρυβος χαιρετισμῶν. Ἐπειτα εἰσέρχονται ὁ ζωγράφος Ἐρνέστος Λάχμαν, ἡ γυναῖκα του Ἀλβίνα και τελευταία ἡ Μιχαλίνα. Ὁ Λάχμαν φορεῖ κύλινδρον και ἐπανωφόρι, κρατεῖ δὲ μαστιχῶν, ἡ κυρία σκοῦρο καπέλλο ἀπὸ φτερά, μποῦ ἀπὸ φτερά κ.τ.λ. Ἡ ἐνδυμασία και τῶν δύο φαίνεται ἀρκετὰ τριμμένη).

Μιχαλίνα.—Πῶς βρέθηκες λοιπὸν ἐδῶ; Εἰς τὶ ἀσχολεῖται τώρα;

Λάχμαν.—(συνιστᾷ). Ἀλβίνα· και ἀπ'ἐδῶ Μιχαλίνα Κράμερ. κυρία Λάχμαν (μὲ πολλὴν ἐκπληξιν).—ὦ! εἶναι δυνατὸν; Εἶσθε λοιπὸν σεῖς;

Μιχαλίνα.—Ἀλήθεια, σᾶς προξενῶ λοιπὸν τόσην ἐκπληξιν; κυρία Λάχμαν.—Ναί, γιὰ νᾶμαι εἰλικρινῆς! Λιγάκι, ναί. Σᾶς εἶχα φαντασθῆ ἐντελῶς διαφορετικῶς.

Μιχαλίνα.—Ἀκόμη πειὸ μεγάλη, ἀκόμα πειὸ ρυτιδωμένη ἀπὸ ὅ,τι εἶμαι;

κυρία Λάχμαν (βιαστικῶς).—Ὅχι, ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον, εἰλικρινῶς.

Μιχαλίνα και κύριος Λάχμαν (ξεποῦν σὲ γέλοια).

Λάχμαν.—Αὐτὸ ἦταν ὠραῖο. Κάνεις, βλέπω, καλὴ ἀρχὴ.

κυρία Λάχμαν.—Μὰ τί; ἔκαμα πάλιν τίποτε ποῦ δὲν ἦταν σωστὸ;

Λάχμαν.—Πῶς πάει ὁ μπαμπᾶς σου, Μιχαλίνα;

Μιχαλίνα.—Καλῶ. Πάνω-κάτω ὅπως πάντοτε. Δὲν θὰ τὸν βρῆς και πολὺ διαφορετικῶς. Ἀλλὰ, σὲ παρακαλῶ, κάθισε. Ὅριστε, κυρία. Θὰ ἔχετε τὴν καλωσύνη νὰ μᾶς συγχωρήσετε, δὲν εἰν'ἔτσι;

Ἐχομε λίγη ἀκαταστασία ἐδῶ μέσα (Κάθονται ὅλοι γύρο σ' τὸ τραπέζι). Καπνίζεις; (τοῦ προσφέρει σιγαρέττα). Ἡ τῶκοφες πειά; Μὲ συγχωρεῖτε μόνον πού γέμισα τὸ δωμάτιο καπνόν. Ἄν και ξεύρω ὅτι δὲν πηγαίνει στὴς γυναῖκες..... Ἄλλὰ δυστυχῶς ἡ ἰδέα αὐτὴ μᾶς ἔρχεται πολὺ ἀργά. Σεῖς δὲν καπνίζετε; Ὅχι; Οὔτε σᾶς πειράζει ὁ καπνός;

κυρία Λάχμαν. (μὲ ἀρνητικὴν κίνησιν τῆς κεφαλῆς).—Ὁ Ἐρνέστος δὲν ξεκολλάει τὸ τσιγάρο ἀπὸ τὰ χεῖλη του ὅλη τὴν ἡμέρα.

Λάχμαν (παίρνει σιγάρο ἀπὸ τὸ κουτὶ τῆς Μιχαλίνας).—Εὐχαριστῶ. Σὺ ἀπὸ τέτοια δὲν καταλαβαίνεις τίποτε.

κυρία Λάχμαν.—Καὶ τί πράγμα εἶναι αὐτὸ πού πρέπει νὰ καταλάβω, Ἐρνέστε;

Λάχμαν.—Πολλὰ ἀγαπητὴ Ἀλβίνα.

κυρία Λάχμαν.—Σὰν τι δηλαδῆ;

Μιχαλίνα.—Μὲ τὸ κάπνισμα ἢ κουβέντα πᾶσι καλύτερα.

κ. Λάχμαν.—Ἔ, τότε, δεσποινίς, καλύτερα ποῦ δὲν καπνίζω.

Ἔτσι κ' ἔτσι τοῦ γεμίζω τ' αὐτιά μὲ τὴν φλυαρίαν μου.

Λάχμαν.—Ἐξαρτᾶται ὅμως ἀπ' ἐκεῖνα πού λέγει κανεὶς.

κ. Λάχμαν.—Μὰ καὶ σὺ δὲν πᾶς πίσω στὴν φλυαρία, ἀγαπητέ μου.

Λάχμαν. (Ἀλλάζει τὴν ὀμιλία ἀπότομα) -- Τί ἤθελα ἀλήθεια νὰ πῶ!... Ἄ! ναί! λοιπὸν ὁ μπαμπᾶς σου εἶναι καλὰ, αὐτὸ μ' εὐχαριστεῖ.

Μιχαλίνα.—Καθὼς σοῦ εἶπα, ὅπως πάντοτε. Στὲς γενικὲς γραμμὲς τοῦλάχιστον. Ἠλθε βέβαια γιὰ νὰ ἐπισκεφθῆς τὴ μητέρα σου;

κ. Λάχμαν. (μὲ φλύκτρον τόνον) — Ἦθελε δηλ. νὰ ρίξῃ κι' ἐδῶ μιὰ ματιὰ :μήπως εὑρίσκει τίποτε δουλειά. Γιατί στὸ Βερολίνον δὲν γίνεται τίποτε. Τί λέτε, Δεσποινίς, θὰ μπορούσε κανεὶς ἐδῶ νὰ κάμῃ κάτι;

Μιχαλίνα.—Σὰν τι δηλαδῆ; Δὲν ξεύρω... τί θέλετε νὰ πῆτε;

κ. Λάχμαν.—Νὰ, ἔχετε ἀνοιξὴ μου φαίνεται μιὰ σχολή. Ἰκανοποιεῖσθε ἀρκετὰ ἀπὸ αὐτήν;

Λάχμαν.—Ὅταν τελειώσης μου τὸ λὲς. Δὲν εἶν' ἔτσι;

Μιχαλίνα.—Τὴν σχολὴν μου τῆς ζωγραφικῆς; Κάτι τι να!! Μὰ ὄχι καὶ μεγάλα πράγματα. Ὅπως ὅποτε ὅμως κάτι γίνεται. (πρὸς τὸν Λάχμαν) Τί, ἔχεις σκοπὸν νὰ μὲ συναγωνισθῆς;

κ. Λάχμαν.—Καλὲ τί λέτε; θεὸς φυλάξοι, πῶς σᾶς περνάει

ἀπ' τὸν νοῦν ἓνα τέτοιο πράγμα: Ὁ ἄνδρας μου εἶναι δὲ θαυμαστής σας, μπορῶ νὰ πῶ. Τέτοιο πράγμα δὲν θάκνε βέβαια ὁ ἄνδρας μου. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως πρέπει νὰ κάνει κάτι. Θέλει κανεὶς νὰ φάγῃ καὶ νὰ πιῇ. Δὲν εἶναι ἔτσι; ὁ ἄνδρας μου.....

Λάχμαν.—Ὁ ἄνδρας μου: Δὲν εἶμαι ἄνδρας σου. Ἡ ἔκφρασις αὐτὴ μὲ κάνει πάντα νευρικόν.

κ. Λάχμαν.—Ὅριστε, σᾶς ἔτυχε ν' ἀκούσετε ποτέ σας ἓνα τέτοιο πράγμα!

Λάχμαν.—Ὀνομάζομαι Ἐρνέστος, Ἀλβίνα. Γράψ' το στὸ μυαλὸ σου ἐπὶ τέλους. Τὸ φτυάρι μου αὐτὸ μπορεῖς νὰ τὸ πῆς. Τὸ χοντὸ τοῦ καφέ μου, ἢ ψεύτικη κοτσίδα μου, ἀλλ' ὡς πρὸς τὰ ἄλλα: ἡ σκλαβιά ἔχει καταργηθῆ.

κ. Λάχμαν.—Μὰ ἀνδρούλη...

Λάχμαν.—Κι' αὐτὸ εἶναι σκυλίσιο ὄνομα.

κ. Λάχμαν.—Τὰ βλέπετε λοιπὸν; Νᾶχω ἓνα τέτοιο ἄνδρα. Ἄχ κάμετέ μου μιὰ μοναδικὴ χάρι: Μὴ πανδρεύεσθε, κι' ἂν σᾶς ἐχάριζαν ὅλον τὸν κόσμον. Αἱ γεροντοκόρες ζοῦν πολὺ καλύτερα.

Μιχαλίνα. (Γελά με τὴν καρδιά της).

Λάχμαν.—Ἀλβίνα, τώρα τὰ κατάφερες ὠραία. Ὅχι εὐαρεστηθῆς νὰ τυλιχθῆς μὲ τὸν μποὰ σου καὶ νὰ πᾶς κάπου νὰ μὲ περιμένῃς. Κατάλαβες; Ἄλλως τε ὅλη αὐτὰ δὲν ἔχουν κανένα σκοπὸ. Πάρε μαζύ σου τὸν μποὰ, τὸ ἀγκυρωμένο καὶ κομψότατο ἐπιπλό σου, καὶ πῆγαινε. Πάρε τὸ τράμ, ἂν σ' ἀρέτῃ, καὶ πῆγαινε στὴν μητέρα ἔξω ἢ κάθιτε ἐδῶ στὸ καφενεῖον ἰπέναντι, θὰ ἔλθω αὐτοῦ νὰ σὲ πάρω.

κ. Λάχμαν.—Ἀκοῦς ἐκεῖ! — Βλέπετε αὐτὰ τραβᾶ μιὰ γυναῖκα. Δὲν μπορεῖ νὰ πῆ οὔτε »γρὺ», γιατί ἀμέσως ἀρχίζουν αἱ διαμαρτυρίες.

Λάχμαν.—Μὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ πῆς «γρὺ», γιατί πάντοτε ξεφουρνίζεις καὶ μιὰ ἀνοησία.

κ. Λάχμαν.—Σὰν ἐσένα ἔξυπνη ἐγὼ φυσικὰ δὲν εἶμαι.

Λάχμαν.—Χάρισμά σου. Ὅ,τι ἄλλο πῆς ἀκόμα σοῦ τὸ χάρω.

Μιχαλίνα.—Μὰ σᾶς παρακαλῶ, κυρία Λάχμαν, μείνατε λοιπὸν.

κ. Λάχμαν. — Για όνομα του θεού! τι σᾶς περνᾶ ἀπὸ τὸν νοῦ! Ἄληθινὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μὲ λυπᾶσθε διόλου. Μαζὶ μου τᾶβαλε πάλιν. Χαίρετε! Στὴ γωνία ἐκεῖ παραπάνω εἶναι ἓνα ζαχαροπλαστεῖο. Λοιπὸν, ἀνδρούλη μου, ἐνόησες; ἐκεῖ θὰ ἴμπῃς. (Φεύγει, ἡ Μιχαλίνα τὴν συνοδεύει ἕως τὴν ἐξώθυραν).

Λάχμαν. — Κῦτταξε νὰ μὴ φᾶς πάλιν δέκα τρεῖς πάστες. (Ἡ Μιχαλίνα ἐπιστρέφει).

Μιχαλίνα. — Αἱ γεροντοκόρες ζοῦν καλύτερα· ἀλήθεια σὰν νὰ ἔχῃς λίγο δίκαιο.

Λάχμαν. — Ὅτι τῆς καπνίσῃ λέγει.

Μιχαλίνα. (κάθεται πάλιν). — Ἄλλὰ καὶ σὺ εἶσαι ἀπότομος. Αὐτὸ δὲν τὸ ἀνέχεται ἡ κάθε μιὰ, Λάχμαν.

Λάχμαν. . . . — Μιχαλίνα, μὲ στενοχωρεῖ τόσο πολὺ. — Ἦθελε καλὰ καὶ σώνει νὰ σὲ γνωρίσῃ. Ἄλλοιῶς δὲν θὰ τὴν ἐπαιρνα μαζὶ μου. Σὺ τι γίνεσαι λοιπὸν;

Μιχαλίνα. — Εὐχαριστῶ! καλὰ! καὶ σὺ;

Λάχμαν. — Κι' ἐγὼ καλὰ-Λιλά.

Μιχαλίνα. — Τὸ ἴδιο κι' ἐγὼ. Ἄλλὰ σὺ ἀρχίζεις πειὰ ν' ἀσπρίζῃς.

Λάχμαν. — Ὁ γφίδαρος ξεπροβάλλει ὅσο πάει καὶ πειὸ πολὺ.

(Γελοῦν καὶ οἱ δύο).

Μιχαλίνα. — Λοιπὸν θὰ ἐγκατασταθῆς ἐδῶ;

Λάχμαν. — Οὔτε κἄν στὸν ὕπνο μου σκέφθηκα τέτοιο πρᾶγμα. Φαντάζεται τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο κι' ἔπειτα βεβαιώνει πῶς εἶπα δὲν ξεύρω κι' ἐγὼ τί.

(Μικρὰ σιωπὴ)

Τι κάνει ὁ ἀδελφός σου;

Μιχαλίνα. — Εὐχαριστῶ, καλὰ.

Λάχμαν. — Ἐχει ὄρεξι γιὰ τὴν ζωγραφικὴ;

Μιχαλίνα. — Κάθε ἄλλο.

Λάχμαν. — Τότε τι κάνει λοιπὸν;

Μιχαλίνα. — Γυρίζει στοὺς δρόμους φυσικὰ. Γυρίζει στοὺς δρόμους. Τί ἄλλο μποροῦσε νὰ κίμῃ;

Λάχμαν. — Μὰ γιατί δὲν ἔμεινε στὸ Μόναχο; Τοῦλάχιστον ἐκεῖ ἔκανε κατὶ.

Μιχαλίνα. — Ἀκόμη ἔχει τὴν ἰδέα ὅτι ὁ Ἀρνόλδος εἶναι ἱκανὸς γιὰ κατὶ;

Λάχμαν. — Μὰ πῶς; Αὐτὸ δὲν τὸ ἐννοῶ. Δὲν θέλει κἄν ρώτημα.

Μιχαλίνα. — Λοιπὸν, ἂν ἔχῃ τάλαντον.... τότε δὲν τοῦ ἀξίζει. Ἄλλὰ, γιὰ ν' ἀλθωμεν σ' ἄλλη κουβέντα: ὁ πατέρας ρωτοῦσε συχνὰ γιὰ σένα. Θὰ χερῆ πολὺ νὰ σὲ ξαναῶῃ. Καὶ ἐκτὸς ἀπὸ μένα φυσικὰ, ἔχω πολὺ χαρὰ καὶ γιὰ τὸν πατέρα, ποῦ ξαναῶθες ἐδῶ. Τοῦ χρειάζεται δηλαδὴ κάποια ψυχαγωγία, λίγο ξέσκαιμα.

Λάχμαν. — Καὶ σὲ μένα ἐπίσης; καὶ καθὼς φαίνεται, περισσότερο σ' ἐμένα παρά σ' ἐκεῖνον. Καὶ - ὁμοίως ἐκτὸς ἀπὸ σένα - ἐκεῖνο ποῦ μ' ἔκαμε νὰ ἔλθω ἐδῶ - γιὰ ἄλλα δὲν ὑπῆρχε καμμιά βία ἦταν ἀποκλειστικῶς ἡ ἐπιθυμία μου νὰ ἔρθω ἀκόμη μιὰ φορὰ κοντὰ στὸν πατέρα σου. Ἄλλως τε ἐπιθυμοῦσα νὰ ἰδῶ μιὰ φορὰ καὶ τὴν εἰκόνα του.

Μιχαλίνα. — Ποιὸς σοῦ μίλησε γιὰ τὴν εἰκόνα;

Λάχμαν. — Λέγουν ὅτι τὴν ἔχει ἀγοράσει ἡ Πινκοθήκη.

Μιχαλίνα. — Ὁ διευθυντὴς Μύριγγ ἦταν ἐδῶ, ἀλλ' ἂν τὴν ἀγόρασεν ἡ ὄχι δὲν ξεύρω. Ὁ πατέρας εἶναι τόσο σχολαστικὸς. Δὲν τολμῶ νὰ τὸ πιστεύω. Θὰ θελήσῃ βέβαια νὰ τὴν τελειώσῃ πρῶτα ἐντελῶς.

Λάχμαν. Σὺ θὰ τὴν ξεύρῃς τὴν εἰκόνα φυσικὰ.

Μιχαλίνα. — Εἶναι δύο χρόνια τώρα ποῦ τὴν εἶδα. Δὲν μπορῶ πειὰ νὰ πῶ καλὰ καλὰ τὴν ἰδέα μου γι' αὐτὴν. Ὁ πατέρας ἐξακολουθεῖ νὰ ἐργάζεται σ' αὐτὴν ἀπὸ πολλὸν καιρὸν.

(Μικρὰ δικιοπὴ).

Λάχμαν. — Νομίζεις πῶς θὰ θελήσῃ νὰ μοῦ τὴν δείξῃ; Δὲν ξεύρω, ἔχω τὴν προαίσθησιν ὅτι θὰ εἶναι κατὶ τι τὸ ὑπέροχον. Δὲν ξεύρω γιὰτί, ἀλλὰ τὸ πιστεύω. Ἐχω γνωρίσει τώρα μερικοὺς, ἀλλὰ κανένα, γιὰ τὸν ὁποῖον νὰ ποθῶ τόσο νὰ δῶ ἓνα κομμάτι τοῦ ἐσωτερικοῦ του κόσμου.

A. Messer

καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Giessen

ΠΙΣΤΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΣΙΣ

Ἱστορία τῆς ἐξελιξέως μιᾶς ψυχῆς

Β' ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Ἡ ἐπίδρασις τῆς θρησκείας, ἰδίᾳ τῶν μυστηρίων ἐπὶ τῆς ἠθικῆς μου ἐξελιξέως.

Μετὰ τῆς θρησκείας ἦτο ἀρρήκτως συνδεδεμένη δι' ἐμὲ ὡς παῖδα ἢ ἡ θ ι κ ἦ. Οὐδέποτε οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἀμφέβαλον ὅτι πρὸς τὸν θεὸν δύναμαι νὰ ἀναβλέψω μετὰ χαρᾶς καὶ πεποιθήσεως μόνον ἐὰν μεθ' ὧν μου τῶν δυνάμεων προσπαθῶ νὰ πράττω τὸ καλὸν καὶ νὰ ἀποφεύγω τὸ κακόν. Ἐξ ἄλλου ἐνόμιζον ὅτι ἢ μὲν μεταξὺ καλοῦ καὶ κακοῦ διαφορὰ θὰ ἀπέβαλλε τὴν σημασίαν τῆς, αἱ δὲ ἠθικαὶ ἐντολαὶ θὰ ἐστεροῦντο τοῦ ὑποχρεωτικοῦ αὐτῶν κύρους, ἐὰν ὁ θεὸς δὲν ἴστατο ὀπίσθεν αὐτῶν ὡς τιμωρὸς καὶ ἀνταποδότης. Ἐὰν οὕτε θεὸς ὑπῆρχεν οὕτε ἀνταπόδοσις πέραν τοῦ τάφου—τοῦτο ἤκουον λεγόμενον κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν θρησκευτικῶν καὶ τοῦτο ἐσκεπτόμην καὶ ἐγὼ κατ' ἐμαυτὸν—πρὸς τί αἱ προσπάθειαι ἡμῶν καὶ αἱ στερήσεις; Τὸ φρονιμώτατον ὄλων θὰ ἦτο νὰ καταστήσωμεν τὸν βίον ἡμῶν ὅσον τὸ δυνατὸν μᾶλλον εὐχάριστον. Μοῦ ἐφαίνετο ὅλως δι' ὄλου αὐτονόητον ὅτι ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ πλουσίαν ἀποζημίωσιν διὰ τὰς θυσίας, τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν ἢ ἐκπλήρωσις τοῦ καθήκοντός μας. Ἡμῖν λοιπὸν πεπεισμένος ὅτι ἡ θρησκεία παρέχει τὸ μόνον βέβαιον στήριγμα τῆς ἠθικῆς· μᾶλλον δὲ ἐπιτρέπεται νὰ εἶπω ὅτι, ὅπως τὴν θρησκείαν ἐθεώρουν ταυτοσημον πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, οὕτω οὐδεμίαν διέβλεπον διαφορὰν καὶ μεταξὺ θρησκείας καὶ ἠθικῆς· ἦσαν δι' ἐμὲ ἐντελῶς ἓν καὶ τὸ

αὐτὸ.

Ἡ ἀτομικὴ μου πείρα ἐλάχιστα ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐπιστοποίησε τὴν πεποίθησιν ταύτην, χωρὶς βεβαίως καὶ νὰ κλονισθῇ αὕτη ἐκ τούτου. Ἡ βοήθεια, τὴν ὁποίαν πρεῖχεν ἡ θρησκεία εἰς τὰς ἠθικὰς τάσεις, ἀπεδείχθη ὄχι πολὺ ἰσχυρὰ ἐν σχέσει πρὸς τὴν παράφορον φύσιν μου. Παρὰ πάσας τὰς καλὰς μου προθέσεις, παρὰ τὸν φόβον πρὸ τῆς θείας τιμωρίας, παρέβαινον πάντοτε τὰς θείας ἐντολὰς. Τὴν συναίσθησιν ὅτι «ἡμάρτησα» ἔσχον τόσον ἐνωρὶς, ὥστε δὲν δύναμμι πλέον νὰ καθορίσω, πότε καὶ ἐπὶ τίνι εὐκαιρίᾳ ἐνεφανίσθη διὰ πρώτην φοράν. Ἐν τῇ συναισθίσει ταύτῃ τῆς ἀμαρτίας περιεκλείετο πάντοτε καὶ ἡ συνείδησις τῆς ἰδίας εὐθύνης καὶ τῆς ἰδίας ἐνοχῆς. Οὐδέποτε μοῦ ἐπῆλθεν εἰς τὸν νοῦν νὰ ἐπιρρίψω τὴν εὐθύνην ταύτην εἰς τὰς φυσικὰς μου προδιαθέσεις, κατὰ τῶν ὁποίων οὐδὲν δυνάμεθα βεβαίως νὰ πράξωμεν. Τιοιουτοτρόπως λοιπὸν ἡμῖν ἐκ τῶν προτέρων πεπεισμένος περὶ τῆς ἐλευθερίας μου, τὴν ὁποίαν ἐνόουν ὡς ἰκανότητα ὅπως διαρκῶς ἀνθίσταμαι μὲν εἰς τὴν πρὸς τὸ κακὸν ὁρμὴν, πρῶτω δὲ τὸ καλόν. Καὶ μάλιστα ἐπίστευον ὅτι δύναμαι νὰ διακρίνω ἀκριβέστατα κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐὰν ἐπρόκειτο μόνον περὶ ἀκυσίως ἀνακυπτούσης κακῆς σκέψεως ἢ ὁρμῆς καὶ συνεπῶς περὶ «πειρασμοῦ» ἢ ἐξον συνετελέσθη ἐν ἐμοὶ ἐλευθέρᾳ ἀπόφασιν πρὸς τὸ κακόν, ἔστω καὶ ἂν τοῦτο συνίστατο εἰς ἐκουσίαν ἀπασχόλησιν περὶ «ἀμαρτωλῆν» τινα σκέψιν.

Κατὰ τοὺς ἠθικοὺς τούτους ἀγῶνας, αἵτινες τόσον ἐνωρὶς ἤρχισαν παρ' ἐμοὶ, πολὺ μεγάλην σημασίαν εἶχεν ἡ ἐξομολόγησις καὶ ὅσα συνεδέοντο μετ' αὐτῆς· διότι ὡς μαθηταὶ προετρεπόμεθα ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῶν θρησκευτικῶν νὰ προσερχώμεθα πρὸς ἐξομολόγησιν ἀνὰ ὄρισμένα χρονικὰ διαστήματα, ποικίλλοντα μεταξὺ ἕξ καὶ ὀκτὼ ἐβδομάδων.

Θὰ πιστεύσετε βεβαίως ὅτι ἡ ἐξομολόγησις ἦτο δι' ἐμὲ πρᾶγμα βαρὺ καὶ πικρὸν· διότι ἠσθανόμην τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐξομολογοῦμαι εἰς τὸν πνευματικὸν ὄλα ὅσα ἐθεώρουν ὡς «βαρῆα ἀμαρτήματα». Ἡμῖν ὑποχρεωμένος νὰ ὁμολογῶ πράγματα, διὰ τὰ ὁποῖα μὲ κατελάμβανεν πολλάκις μεγάλη ἐντροπὴ· ὄχι σπανίως ἐπρόκειτο περὶ σκέψεων, τὰς ὁποίας καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος εὗρισκον ἀνοήτους, παιδαριώδεις καὶ γελοίας· ἀλλ' ἐγνώριζον καλῶς ὅτι διέτριψα περὶ αὐτὰς

μετ' ἀμαρτωλῆς εὐαρεστήσεως» καὶ διὰ τοῦτο ἐνόμιζον ὅτι δὲν ἐπειρέετο νὰ ἀποσιωπήσω αὐτάς. Ὅλα ταῦτα ἀνεκοίνοον εἰς ἄνθρωπον, ὅστις μὲ ἐγνώριζε προσωπικῶς καὶ ἐπομένως ἐγίνωσκε ποῖος ἐξωμολογεῖτο εἰς αὐτὸν τὰς ἀμαρτίας ταύτας· διότι καὶ κατὰ τὰ πνευματικὰ μου ἀκόμη ἔτη εἶχον ὡς πνευματικὸν τὸν ἐν τῷ γυμνασίῳ μου καθηγητὴν τῶν θρησκευτικῶν.

Ἡ ἐξομολόγησις ὑπῆρξε πάντοτε δι' ἐμὲ πολὺ σοβαρὸν πρᾶγμα. Ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡμῶν ἡλικίας εἶχομε ἀκούσει μετὰ πολλῆς ἐμφάσεως διδασκόμενον ὅτι, παρασιωπῶντες βλαβεῖν ἀμαρτίαν, - τ. ἔ. ἐντελῶς ἐκουσίαν παράβασιν τῶν ἐντολῶν ἐν σοβρᾷ περιπτώσει - ὅχι μόνον οὐδεμιᾷ θὰ τύχωμεν ἀφέσεως, ἀλλὰ προσθέτομεν καὶ νέαν βλαβεῖν ἐνοχὴν εἰς τὴν ψυχὴν μας. Δι' ἐμὲ ὅμως, ἐκ φύσεως ἐναγώνιον, ἐξηλείφετο ἡ μετὰ βλαβῶν καὶ «τυγχωντῶν» ἀμαρτημάτων διαφορά· ὅταν εὐρισκόμην γονυπετὴς πρὸ τοῦ ἐξομολογητήριου ἠθελῶν ἀκατανίκητον τάσιν νὰ ἐξομολογοῦμαι πράγματα, τὰ ὅποια εἰς ἡσύχους στιγμὰς θεωρῶν παντελῶς ἀσήμαντα, εἰ φόβον μήπως τυχὸν ὑπεκρύπτετο ἐν αὐτοῖς βαρεῖς τις ἀμαρτία. Ὅταν δὲ βραδύτερον, τοῦτ' ἔστι ἀπὸ τῆς πρώτης καιωνίας, εἰς τὴν ὁποίαν δεκατετραετὴς προσῆλθον, ἡ ἐξομολόγησις ἐχρητίμευε συγχρόνως ὡς προπαρασκευὴ διὰ τὴν μετάληψιν, ἡ ἐναγώνιος ἐκείνη κατὰ τὴν ἐξομολόγησιν εὐσυνειδητὰ ἐνισχύθη ἔτι μᾶλλον διὰ τοῦ ἀνησυχαστικοῦ φόβου μήπως τυχὸν μεταλάβω τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου «ἀναξίως» καὶ ἐπισύρω τοιαυτοτρόπως ἐπ' ἐμυτὸν τρομερὰν ἀμαρτίαν. Οὕτω λοιπὸν ὁ τρόμος, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐκρυβόμην ἐπὶ τῇ σκέψει ὅτι ἡ ἐξομολόγησις μου ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι ἄκυρος καὶ ἀνίσχυρος, ἦτο τόσον ἰσχυρὸς ὥστε κατενίκα καὶ τὴν μεγίστην ἐντροπὴν καὶ δειλίαν, τὰς ὁποίας ἐδοκίμαζον προκειμένου νὰ ἐξομολογηθῶ.

Εἶσθε ἴσως τῆς γνώμης ὅτι διὰ τῆς ἐξομολογήσεως πραγματοποιεῖται ἰδανικὴ σχέσις ἐμπιστοσύνης, κεκτημένη ὑψίστην παιδαγωγικὴν σημασίαν. Εἶναι ἀληθὲς ἔτι ἡ πηγὴ τῆς ἐξάρσεως καὶ τῆς παραμυθίας, τῆς ἠθικῆς καθάρσεως καὶ ἐνισχύσεως· δύναται νὰ ἀναβλύσῃ πλὴν ἄφθορος, ὅταν ὁ ἐξομολογούμενος ἐκθέτῃ καὶ αὐτὰ τὰ μᾶλλον κρύφια σφάλματά του εἰς ἄνθρωπον ὄριμον καὶ πεπειραμένον ἰα-

ρὸν τῶν ψυχῶν καὶ ὅταν πρῶτη τὸτο πλήρης μετανοίας καὶ ἐν τῇ προθέσει νὰ βελτιώσῃ ἑαυτὸν, ἐπομένως ἐν ψυχικῇ διαθέσει ἐξαιρετικῶς εὐνοϊκῇ εἰς παιδαγωγικὴν ἐπίδοξιν.

Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ.

Ἄλλ' ἐγὼ δὲν εἶυχον ἰδανικοῦ ὁδηγοῦ τῶν ψυχῶν. Ἐναντιρρότως ὁ διδάσκαλος τῶν θρησκευτικῶν ἦτο μὲν ἱκανὸς καὶ εὐσυνειδητὸς ἄνθρωπος, χαρακτὴρ ἀξίος πολλῆς τιμῆς, ἀλλ' ὅμως δὲν ἀπέδειξε βαθυτέραν κατανόησιν τοῦ ἀτομικοῦ μου ψυχικοῦ βίου ἢ θερμὴν συμμετοχὴν εἰς τὰς ἐσωτερικὰς μου ἀνάγκας καὶ τοὺς ἀγῶνες τῆς παιδικῆς μου ψυχῆς. Ὅσα μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν μου ἔλεγεν ἔφερον χαρακτῆρα ἀπρόσωπον, ἦσαν τυπικὰ καὶ κατὰ συνθήκην. Πόσον πολῦτιμον θὰ ἀπέβαινε δι' ἐμὲ, ἐὰν προσεπάθει νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τῆς θρησκευτικότητός μου τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀγωνίας, νὰ ἐξαλείψῃ τὴν πρὸς ὑπερβολικὴν ἀκριβολογίαν τάσιν καὶ τὴν νοσηρὰν ἀνησυχίαν διὰ τῆς ἐμφυτεύσεως μᾶλλον ἐλευθέρας καὶ εὐγενεστέρας παραστάσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν σχέσεώς του· πρὸς δὲ τοῦτοις ἐὰν συνέβαλλεν εἰς τὴν διευκόλυνσιν τοῦ ἐν τῇ ψυχῇ μου ἠθικοῦ ἀγῶνος διὰ συμβουλῶν περισσότερον συγκεκριμένων καὶ προσηρμοσμένων εἰς τὰς ἀτομικὰς μου καταστάσεις. Τοσοῦτο δὲ μᾶλλον ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο, καθ' ὅσον αἱ περιστάσεις ἦσαν πολὺ εὐνοϊκαί, ἐπειδὴ μὲ ἐγνώριζεν ἐκ τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν. Ἀπ' ὅλα ὅμως αὐτὰ δὲν ἔγινε τίποτε. Ποῦ ἐνυπῆρχε τὸ σφάλμα; Πρὸ πάντων εἰς τῆς προσωπικότητά του, ἡ ὁποία δὲν ἔζησεν οὔτε ἐδοκίμασε παραληψίας ψυχικὰς καταστάσεις. Ἴσως ὅμως ὠφείλετο ἐν μέρει καὶ εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐξομολογήσεως. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀναμένουσι πολλοὶ, οἵτινες καὶ αὐτοὶ θέλουσι νὰ ἐξομολογηθῶσι· συνεπῶς ὁ χρόνος εἶναι ὀλίγος καὶ ὁ ἐξομολογούμενος σκέπτεται ὅτι οὔτε τὸν πνευματικὸν εἶναι πρόπον νὰ ἀπασχολήσῃ πολὺ οὔτε τοὺς ἄλλους νὰ ὑποχρεώσῃ νὰ ἀναμένωσιν ἐπὶ πολλὴν ὥραν. Ἐπειτα καὶ αἰσχύνεται ἐνόπιον αὐτῶν· θὰ σκεφθῶσι κατ' ἀνάγκην ὅτι ὁ ἐξομολογούμενος εἶναι μεγάλος ἀμαρτωλὸς, ἀφ' οὗ παραμένει τόσον πολὺ πλησίον τοῦ πνευματικοῦ. Τέλος φοβεῖται εὐλόγως ὁ ἐξομολογούμενός ὅτι δυνατόν νὰ ἀκούωσιν οἱ πλησίον αὐτοῦ ἰστάμενοι ὅσα ἐξομολογεῖται. Ὅλα ταῦτα ἀναγκάζουσιν αὐτὸν νὰ συντομεύσῃ ὅσον τὸ δυνατόν τὴν ἐξομολόγησιν του. Καὶ

ὅμως ψυχικαὶ ἀνάγκαι ὅλως δι' ὅλου ἀτομικαὶ εἶναι ἀδύνατον κατὰ κινῶνα νὰ ἐκτεθῶσι διὰ δύο λέξεων ὑπὸ τοῦ ἐξομολογουμένου καὶ νὰ συζητηθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐξομολογητοῦ.

Ἡ ἐξομολόγησις ἕμως ἔχει μόνον σπανίως μοῦ προσέφερον ὅτι κατ' ἰδέαν θὰ ἠδύνατο νὰ μοῦ προσφέρῃ· ἀλλὰ καὶ διέστρεφέ πως τὸ ἠθικὸν φρόνημα. Βεβαίως ἡ σκέψις ὅτι ἔπρεπε τις νὰ ἐξομολογηθῇ τὴν ἀμαρτίαν του, ἦτο πολλάκις ἰσχυρὸν ἐλατήριον πρὸς ἀποφυγὴν αὐτῆς· ἀλλ' ἐὰν εἶχεν ἤδη διαπραχθῇ, ἐτκεπτόμενη κατὰ κανόνα ὅτι, ἀφ' οὗ ὀφείλω νὰ ἐξομολογηθῶ αὐτήν, δύναμαι νὰ ἐπαναλαμβάνω συχνὰ αὐτήν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης. Τὸ ὀδυνηρὸν, ἕπερ ἐνυπάρχει ἐν τῇ πρὸς ἐξομολόγησιν ὑποχρεώσει, παραμένει σχεδὸν τὸ αὐτὸ, εἴτε ἀπαξ εἴτε πολλάκις διεπράχθη τὸ ἀμάρτημα.

Καὶ τέλος δὲν θὰ ἐπέδρα βλαβερῶς ἐπὶ τῶν νεύρων μου ἡ ψυχικὴ διέγερσις, τὸ ἐσωτερικὸν μαρτύριον, τὸ ὁποῖον ἐπροκάλει ἐν ἐμοὶ ἡ ἐξομολόγησις! Ὑγιές ὅμως νευρικὸν σύστημα εἶναι παράγων ἐν τῷ ἠθικῷ βίῳ, τὸν ὁποῖον δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ὑποτιμῶμεν.

Παρὰ τὰς δυσμενεῖς ἕμως ταύτας ἐπιδράσεις τῆς ἐξομολογήσεως δὲν ἔλειπον καὶ αἱ εὐνοϊκαί. Παρὰ τὸν φόβον τῆς ἀναξίας μεταλήψεως τοῦ μυστηρίου καὶ τῶν ἐπ' αὐτῇ θείων ποινῶν καὶ παρὰ τὴν πρὸ τοῦ πνευματικοῦ αἰδῶ, ἐνήργουν καὶ εὐγενέστερα ψυχικὰ ἐλατήρια. Διαρκῶς ἠκούομεν κατὰ τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν ὅτι τὸ τελειότατον ἐλατήριον τῶν ἠθικῶν πράξεων εἶναι ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἀγάπη. πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ὀφείλομεν νὰ πράττωμεν τὸ καλὸν καὶ νὰ ἀποφεύγωμεν τὸ κακὸν ἕπως μὴ λυπῶμεν αὐτόν. Διὰ ταῦτο, προσεπάθουν πάντοτε πρὸ τῆς ἐξομολογήσεως νὰ διεγείρω θερμὴν καὶ ζῶσαν ἀγάπην πρὸς τὸν θεὸν καὶ νὰ αἰσθανθῶ μετάνοιαν καὶ θλίψιν διὰ τὴν εἰς τὸν Πανάγιον καὶ Πανάγαθον προξενηθεῖσαν διὰ τῶν ἀμαρτιῶν μου λύπη. Ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω βεβαίως ὅτι τὰ συναισθήματα ταῦτα δὲν συνηρθάνθη ποτὲ καθέως καὶ ἰσχυρῶς ἐν ἐμοί· μάλλον πρέπει νὰ εἶπω ὅτι ἐπεθύμουν αὐτὰ καὶ ἐκοπίαζον νὰ τὰ προκαλέσω. Τοῦτο ἕμως ὀφείλετο εἰς τὴν φυσικὴν μου ἰδιοσυττασίαν ἢ εἰς τὸ ἄωρον τῆς νεαρᾶς μου ἡλικίας.

Ἐπειτα ἀπεδείχθη δι' ἐμὲ ἡ ἐξομολόγησις ὡς λίαν ἀποτελεσματικὸν μέσον ἀγωγῆς πρὸς ἠθικὴν αὐτοκρισίαν καὶ αὐτέλεγχον. Μία τῶν σπουδαιότατων προϋποθέσεων τῆς ἠθικοποιήσεως τοῦ ἀνθρώπου εἶναι βεβαίως καὶ τὸ νὰ μὴ ζῇ τυφλῶς, πράττων κατὰ ἐπιθυμίας καὶ

διαθέσεις τῆς στιγμῆς, χωρὶς ποτὲ νὰ σκεφθῇ σοβαρώτερον περὶ αὐτῶν. Ἡ τακτικὴ ἐξομολόγησις ἐθίζει εἰς τὴν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τοῦλάχιστον ἀκριβῆ ἔρευναν ἡμῶν αὐτῶν πρὸς δὲ τούτοις συμβάλλει εἰς τὸ νὰ σκεπτόμεθα κατὰ πάσας τὰς πράξεις ἡμῶν πάντοτε τὴν ἠθικὴν ἀξίαν ἢ ἀπαξίαν αὐτῶν.

Κυρίως δὲν δύναμαι νὰ φθάσω εἰς ὄρισμένον συμπέρασμα κατὰ πόσον ἡ ἐξομολόγησις προήγαγεν ἢ ἐβλαψε τὴν ψυχικὴν μου, ἰδίᾳ δὲ τὴν ἠθικὴν μου ἐξέλιξιν. Ἐκ τούτου συνάγω ὅτι εἶναι ἀκόμη δυσκολώτερον νὰ κρίνωμεν ὀρθῶς περὶ τῆς ἐξομολογήσεως ἐν γένει. Εἰς τὰς ταιαύτας θρησκευτικὰς πράξεις καὶ διατάξεις πρόκειται περὶ ψυχικῶν ἐνεργειῶν ποικίλων, λεπτῶν καὶ συνδεδεμένων συνήθως πρὸς ἀλλήλας, δυναμένων μάλιστα νὰ ποικίλλωσι μεγάλως καὶ ἀναλόγως τῶν διαφόρων ἀτόμων. Εἶναι ἐπομένως εὐκόλον νὰ σφάλεται τις καὶ νὰ ἀδικῇ. Καὶ ἐγὼ ὅσῳ περισσότερον ἐγνώριζον τὸ πολύμορφον τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, τόσο περισσότερον ἀνήγον εἰς ἀρχὴν καὶ ἀξίωμα τὸ ὅτι ὀφείλω νὰ εἶμαι προσεκτικὸς καὶ ἐπιφυλακτικὸς κατὰ τὴν κρίσιν αὐτῶν.

Ἐκτὸς τῆς ἐξομολογήσεως σημαντικὸν γεγονός ἐν τῷ θρησκευτικῷ βίῳ τῆς ἐφηβικῆς μου ἡλικίας ἦτο διαρκῶς ἡ μετὰ ληψίς τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Αἱ ἐπενέργειαι τῆς ἐξομολογήσεως ἦσαν ἐν πάσῃ περιπτώσει ἰσχυρότεροι καὶ διαρκέστεραι ἕνεκα τοῦ πρὸς ἐσωτερικὴν ἐπιστροφὴν ἐξαναγκασμοῦ καὶ διὰ τὸν ψυχικὸν κλονισμὸν, ὅστις συνώδειεν αὐτήν. Ἄλλ' οὗτος ὀφείλετο κατὰ πολὺ καὶ εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ ἱερέως ἐντροπήν, ὡς καὶ εἰς τὸ ὀδυνηρὸν τῆς ὁμολογίας. Βαθύτερα διὰ τοῦτο ἦσαν τὰ πραγματικῶς θρησκευτικὰ συναισθήματα, τὰ ὁποῖα ἐγενῶντο κατὰ τὴν μετάληψιν.

Ἡ πεποθήσις περὶ τῆς πραγματικῆς παρουσίας τοῦ θεοῦ ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου μὲ ἐπλήρωσε πολλάκις ἱερᾶς φρίκης πρὸ τῆς θείας μεγαλειότητος, συγχρόνως δὲ ἐξαιρόντων συναισθημάτων ἐσωτάτης ἐνώσεως μετὰ τοῦ θεοῦ. Βεβαίως ἕμως συνέβαινε συχνὰ οὐδὲν ἐκ τῶν συναισθημάτων τοῦ σεβασμοῦ, τῆς ἀγάπης, τῆς ἐσωτερικῆς μακαριότητος νὰ γεννᾶται. Σκεπτόμενος τώρα ἐπ' αὐτοῦ εὐρίσκω αὐτὸ πολὺ εὐνόητον. Τὴν θρησκευτικὴν ἔξαρσιν τῆς καρδίας ἐκώλυε καὶ ἐνταῦθα ὁ ὑπερβολικὸς μου φόβος· διότι ἡ μετάληψις τοῦ μυστηρίου ἐκείνου παρείχεν ἀφθόνους ἀφορμὰς πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἀκριβολόγου ἀγωνίας μου. Μὲ ἐβασάνιζον τότε σκέψεις

ως αἱ ἐξῆς: ἤμην ἄξιος τοῦ μυστηρίου τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν; Ἦτον ἀρκετὴ ἡ μετάνοια καὶ ἡ «καλὴ μου πρόθεσις»; Ἡ ἐξομολόγησις τῶν ἁμαρτιῶν μου ἦτο πλήρης; Μήπως εἰς τὸ μεταξὺ τῆς κατὰ τὴν προτεραίαν ἐξομολογήσεως καὶ τῆς κατὰ τὴν ἐπομένην μεταλήψεως κατελήφθην ὑπὸ ἀμφιβολίας τινός ἢ ὑπὸ τῆς ἀψιθυμίας τῆς ὀργῆς. Ἀκόμη καὶ ἡ ἐντολὴ ὅτι τὸ μυστήριον δεόν νὰ δεχόμεθα ἐν καταστάσει νηφάλια, τ. ἔ. ὅτι ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου μηδενὸς πρέπει νὰ γευόμεθα ἔγινε δι' ἐμέ ἀφορμὴ θασσανιστικῶν ἀμφιβολιῶν καὶ φόβων, εἰ ὅποιοι μοῦ φαίνονται σήμερον αὐτὸ τοῦτε γελῶσι καὶ παιδαριώδεις. Ὅλοι αὗται αἱ ὀδυνηραὶ διεγέρσεις τοῦ θυμικοῦ πρὸ τῆς ἐξομολογήσεως καὶ μετ' αὐτὴν μέχρι τῆς μεταλήψεως αὐτῆς μὲ ἐξενεύριζον καὶ μὲ ἐκούραζον τόσον, ὥστε ἐξηγεῖται κάλλιστα διατὶ καὶ κατὰ τὴν ἱερὰν κοινωνίαν αὐτὴν ἤμην συχνὰ κενὸς ἐσωτερικῶς καὶ ψυχρὸς.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀναμφιδόλω· ἡ ψυχολογικὴ αὕτη γνώσις ἦτο ὅλως ξένη εἰς ἐμέ· διὰ τοῦτο ἡ ἔλλειψις αὕτη σεβασμοῦ ἀκριβῶς ἐγέννα πάλιν τοὺς φόβους ὅτι ἴσως δὲν μετέλαβον τοῦ μυστηρίου ἄξιως.

Τὰ μυστήρια τῆς μετανοίας καὶ τῆς εὐχαριστίας ἀπετέλουν λοιπὸν τὰς ἐστίας, περὶ τὰς ὁποίας περιστρέφετο ὁ ἐνδόμυχος θρησκευτικὸς μου βίος. Τεῖνω νὰ ἀποδεχθῶ ὅτι τὰ δύο ταῦτα μυστήρια ἀκριβῶς εἶναι ἐκεῖνα, διὰ τῶν ὁποίων ἡ καθολικὴ ἐκκλησία συλλαμβάνει τοὺς ἀνθρώπους (τοῦλάχιστον ὀρισμένης φυσικῆς προδιαθέσεως ἀνθρώπους) μέχρι τῶν βαθυτάτων τοῦ ψυχικοῦ αὐτῶν βίου. Πᾶσαι αἱ ἄλλαι θρησκευτικαὶ ἀσκήσεις, ἡ καθ' ἡμέραν πρωινή καὶ ἑσπερινὴ προσευχὴ, ὁ κατὰ τὰς κυριακὰς καὶ ἑορτὰς ἐκκλησιασμός, ἡ παρακολούθησις τοῦ κηρύγματος, ὑπελείποντο ἀσυγκρίτως τῶν δύο ἐκείνων μυστηρίων ὡς πρὸς τὴν ἐνέργειαν. Πολλάκις ἠσθάνθην πληξιν κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῶν, ὅπερ ἐξήγουν ὡς ἔλλειψιν εὐλαβείας, δι' ἣ καὶ ἐμεμφόμην τὴν διαγωγὴν μου ταύτην ὡς «ἁμαρτωλὸν». Τοιοῦτοτρόπως ἐπισκοπῶν τὰ ἐφηβικά μου ἔτη μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἀπεφοίτησα τοῦ γυμνασίου, ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ εἴπω μετὰ βεβαιότητος, ὅτι ἡ θρησκεία ἀπετέλεσε τὸν πυρῆνα τοῦ ἐσωτερικοῦ μου βίου καὶ ὅτι οὐδὲν μάθημα ἐπέδρασε ἐπ' ἐμοῦ τόσον βαθέως καὶ διαρκῶς ὅσον τὰ θρησκευτικά. Ἀλλ' ἂν καὶ ὁ θρησκευτικὸς μου βίος δὲν ἦτο ἄμοιρος προαιμυθίας, ἐλευθερίας καὶ ἐξάρσεως, ὑπερενίκα δυστυχῶς ἢ ἀκριβολόγος ἀγωνία καὶ ὁ μαρτυρικὸς φόβος.

Η ΨΥΧΟΑΝΑΛΥΣΙΣ

Ἀπὸ ἐνὸς τετάρτου περιόπου αἰῶνος² διαφιλονικεῖ τὸ ἐπιστημονικὸν πεδίου τῆς ψυχολογικῆς ἐρεῦνης καὶ νέον εἶδος, εἰς τὸ ὁποῖον δίδεται ὁ χαρακτὴρ τοῦ μὲν νέου βοθητικοῦ μέσου, τοῦ δὲ νέας πειραματικῆς ψυχολογικῆς μεθόδου ἐν γένει. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ψυχολογικῆς ἐρεῦνης εἶναι γνωστὸν ἐν Ἑυρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ ὑπὸ τὸν ὄρον *Psychanalyse* καὶ καθ' ἡμᾶς δύναται νὰ ὀνομασθῇ ψυχολογία.

Ἡ ψυχοανάλυσις ὀφείλει τὴν ἐμφάνισίν τῆς εἰς κλινικὰς ἰατρικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ ὀρισμένων ψυχοπαθολογικῶν καταστάσεων καὶ τῆς ἰάσεως αὐτῶν (*Janet, Breuer, Freud*)· παρατηρήθη δὴλα δὴ, μονομερῶς κατ' ἀρχάς, ὅτι ὑστερικοὶ ἰατρεύονται καθ' ὀλοκληρίαν ἢ βελτιοῦται σημαντικῶς ἡ κατάστασις των, εἴν ὁ ἱατρὸς ἤθελε κίμει σκόπιμον χρῆσιν ἐκδηλώσεων των προφορικῶν, γραπτῶν, ἐνυπνίων κτλ. διὰ καταλλήλου συνομιλίας καὶ ὑποβολῆς. Ἐὰν δηλαδὴ διὰ τοῦ μέσου τούτου κατώρθωνεν ὁ ἱατρὸς, τὸ αἷτιον τῆς ψυχικῆς των νόσου, τὸ εὐρισκόμενον εἰς τὸ βάθος τοῦ παρελθόντος των, νὰ τὸ ἐπαναφέρῃ ὑπὸ τὴν αὐτὴν καὶ πρότερον σαφῆρειαν εἰς τὴν συνείδησιν καὶ πείσῃ οὕτω τὸν ἀσθενῆ ὅτι αὐτὸ καὶ μόνον ἀποτελεῖ τὴν αἰτίαν τῆς ψυχοπαθολογικῆς του καταστάσεως, τότε ἐξαφανίζεται ἡ ἐξ αὐτοῦ ἐπίδρασις· ἡ ἐπιβολὴ τούτου καταστρέφεται καὶ ὁ ἀσθενὴς φυσικῶ τῷ λόγῳ ἰατρεύεται.

Ἐπὶ τοιοῦτων παρατηρήσεων ἐστήριξεν ὁ *Freud*, ὁ θεμελιωτὴς τῆς ψυχοανάλυσεως, τὴν μέθοδον καὶ τὴν θεωρίαν ταύτην. Ἡ ψυχοανάλυσις προσεῖλκυσε ὅπως ἦτο ἐπόμενον τὴν προσοχὴν τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου. Οἱ ψυχίατροι μετ' ἐνδιαφέροντος καὶ διὰ πρακτικὸς λόγους παρηκολούθησαν τὰ κατ' αὐτὴν, ὀλίγον δὲ κατόπιν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο μετεδόθη εἰς μεγαλύτερους κύκλους, ἐσηματίσθησαν διάφορα κέντρα, τὰ ὁποῖα κατὰ διαφόρους κατευθύν-

σεις εκκαλιέργησαν την νέαν διδασκαλίαν. Περιοδικά ειδικά εξεδόθησαν, σχετική φιλολογία παρουσιάσθη αρκετά μεγάλη, και τώρα εις όλα τα μέρη του πεπολιτισμένου κόσμου εύρισκονται οπαδοί της ψυχοαναλυτικής κατευθύνσεως εν τῇ ψυχολογία. Καί ἐν μὲν ἐπρόκειτο ἀπλῶς περὶ ὀρισμένης ἐπιστημονικῆς ὑποθέσεως ἢ ἐιδικῆς ψυχιατρικῆς μεθόδου, βεβαίως δὲν ὑπῆρχε λόγος νὰ ἀσχοληθῇ τις εἰς τὰ κατ' αὐτήν. Ἡ ψυχοανάλυσις ὅμως παρουσιάζεται ὡς γενικὴ πρακτικὴ ψυχολογικὴ μέθοδος θεωρουμένη πολύτιμος καὶ ἀπαραίτητος διὰ τὸν παιδαγωγόν, ὅπως καὶ διὰ τὸν ψυχίατρον καὶ ἐν γένει πάντα ἀσχολούμενον εἰς τὴν ψυχολογίαν, ὅστις μέχρι τοῦδε ἐνόμιζεν ὅτι μόνον εἰς τὰ στοιχειώδη ψυχικὰ φαινόμενα καὶ εἰς ἀντικειμενικὰ παρατηρήσεις ἐκ τῆς λαοψυχολογίας ἔχει ἀσφαλὲς ἔδαφος. Ἡ ψυχοανάλυσις παρουσιάζεται ὡς πρώτη δῆθεν ψυχολογικὴ ἐρευνα, ἢ ὅποια βσιίζει τὰ ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ φαινόμενα εἰς τὰς πραγματικὰς καὶ ἀρχικὰς τῶν αἰτίας καὶ βοηθεῖ πραγματικῶς τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰς ἀνάγκας ἢ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ αὐτογνωσίαν του. Πρόδηλον λοιπὸν ὅτι, ἐφ' ὅσον ἢ κατὰ παράδοσιν ψυχολογία δὲν ἀναλαμβάνει τοιοῦτον προσορισμόν, ἢ δὲ ψυχοανάλυσις θετικῶς δύναται νὰ πληροῖ μίαν ἔλλειψιν ἐνταῦθα, ἀξίζει νὰ ἀσχοληθῇ τις εἰς τὰ κατ' αὐτήν.

Εἰς τί συνίσταται ἡ ψυχοανάλυσις; Αὕτη εἶναι ἀφ' ἐνὸς μὲν μέθοδος ἀφ' ἑτέρου δὲ θεωρία. Ἀμφότερα κατ' αὐτήν εύρισκονται ἐν στενῇ σχέσει. Ὡς μέθοδος συνίσταται εἰς σκόπιμον καὶ προδιαγεγραμμένην εὔρεσιν ὀρισμένων ἐντυπώσεων καὶ κεντρικῶν ἰδεῶν. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται πάντοτε τὸ ἀναλῦον πρόσωπον καὶ τὸ ὑφιστάμενον τὴν ἀνάλυσιν τοῦ φυσικοῦ καὶ πνευματικοῦ του βίου.

Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν πρόκειται περὶ ὑγιῶς ψυχικῶς, ἢ ἀνάλυσιν ἀποβαίνει εὐκόλος σχετικῶς, ἔταν ἔμως ἢ ἀνάλυσιν ἔχει ἀντικείμενον ψυχολογικὴν κατάστασιν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τῶν ἀποκρύπτουσιν ἐπιμελῶς τὸ αἶτιον τῆς παθήσεώς των, τότε ὁ ψυχοαναλυτὴς εύρίσκειται πρὸ ἐμποδίων καὶ ἀντιστάσεων, τὰς ὁποίας ὀφείλει νὰ ὑπερνικήσῃ. Διὰ νὰ ὑπερνικηθῶσι καὶ τὰ ἐμπόδια ταῦτα ἐμορφώθῃ σὺν τῷ χρόνῳ ἢ ἐπομένῃ ἀπλῇ καὶ πρόχειρος μέθοδος. Ὁ ψυχοαναλυτὴς λαμβάνει ὑπ' ὄψιν οἰανδήποτε ἐκδήλωσιν τοῦ ὑπὸ πειραματισμὸν προσώπου, αὐτοβούλου; δηλώσεις, διηγήσεις,

ὄνειρα ἢ καὶ ἰχνογραφήματα, γραμμὰς ἢ μιμικὰς κινήσεις καὶ μορφασμοὺς. Τοῦτο διότι πᾶσα ψυχικὴ ἐξωτερικεύσις εἶναι ἐκμεταλλεύσιμος ὅπως καὶ αὐτὴ αὕτη ἢ ἄνευ ἐννοίας λαλιὰ ἢ γραφὴ (κρυπτολαλιὰ ἢ κρυπτογραφία). Ἐκ τούτων λαμβάνει τις ὡς βάσιν συλλαβὴν, λέξιν, πρότασιν, σημεῖον, καὶ μεταχειρίζεται τοῦτο ὡς ἐπιδραστικὸν ἐρεθισμὸν, πρὸς τὸν ὅποτον τὸ ὑπὸ πειραματισμὸν πρόσωπον ἀμέσως καὶ διὰ παραμερίσεως παντὸς εἴδους σκέψεως ἀντιδρᾷ δι' ἄλλης προχείρου εἰς αὐτὸ ἐκδηλώσεως. Ἐκ ταύτης λαμβάνει ὁ πειραματιζόμενος ἄλλους ἐρεθισμοὺς, πρὸς τοὺς ὁποίους προκαλεῖται ἀντιδράσεις τοῦ προσώπου. Ἐφ' ὅσον δὲ πλησιάζει πρὸς σκοπὸν κάμνει χρῆσιν τῆς αὐτῆς ἐρεθιστικῆς λέξεως καὶ συνάγει διαφόρους αἰφνηδίας ἰδέας. Πᾶσαι αἱ ἀντιδράσεις σημειοῦνται ἀκριβῶς. Οὕτω ἢ ἀνάλυσιν προχωρεῖ καὶ ἐπιμηκύνεται εἰς περισσότερα πειράματα μέχρις οὗ ἐπιτευχθῇ ὁ σκοπός. Πότε ἐπιτυγχάνεται οὗτος; Περὶ τούτου μᾶς πληροφορεῖ ἢ ἑτέρᾳ πλευρᾷ τῆς ψυχοανάλυσεως, ἢ θεωρία.

Ἐκ διαφόρων παρατηρήσεων δηλαδή, ὅπως καὶ ἐξ ὀρισμένων νόμων γλωσσικῶν, ἀξιωματῶν τῆς ἱστορίας, τῆς τέχνης καὶ τῆς μυθολογικῆς ἐρεύνης, ἐξήχθη τὸ συμπέρασμα ὅτι πᾶν, ὅπερ ἔρχεται εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἀνθρώπου, πρέπει νὰ ἐρμηνευθῆται διὰ νὰ γνωρίζηται ἢ ἀληθῆς αὐτοῦ φύσις. Αὕτη εύρίσκειται εἰς τὸ ὑποσυνείδητον, τοῦ ὁποίου τὰ περιεχόμενα τῆς συνειδήσεως ἀποτελοῦσιν ἐκάστοτε ἐκδηλώσεις, σύμβολα. Ἡ πραγματικὴ βᾶσις τοῦ ὑποσυνειδήτου, εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει πᾶσαι αἱ ψυχικαὶ καὶ πνευματικαὶ ἐκδηλώσεις νὰ ἀναγκῶσι, εἶναι τὸ λεγόμενον libido (ἀρέσκον). Ὡς τοιοῦτον ὅμως λαμβάνουσιν οἱ διάφοροι ψυχοαναλυταὶ ὄχι πάντοτε τὸ αὐτὸ. Διὰ τὸν Freud, ὅστις πρωτοστατεῖ, libido τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πρὸ παντὸς ἢ γενετήσιος ὀρμὴ κατὰ τε τὴν στενὴν καὶ εὐρεῖαν σημασίαν τῆς λέξεως, διὰ τὸν Jung ἢ αὐτοσυντηρησία, διὰ τὸν Adler ἢ ὀρμὴ τῆς ἐπιβολῆς ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τῆς δημιουργίας προσωπικῆς ἀξίας κτλ. Αὕτη ἢ εἰς τὸ ὑποσυνείδητον εύρισκομένη καὶ τὸν ἄνθρωπον πολλάκις ἐνοχλοῦσα ὀρμὴ, ἰδίως ἢ γενετήσιος καὶ κατ' ἐξοχὴν αὐταὶ αὐταὶ αἱ ἐνοχλήσεις, ἐξωτερικεύονται πολλάκις διὰ περιέργων συμβόλων ἐν τῇ συνείδησει. Μία ἐγγλιξ π. χ. (κατὰ τὸν Pfister) ἀπὸ ἐτῶν δὲν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ ἢ γενεθὴ ὄξος χωρὶς νὰ εἴπῃ αἰτίαν τινὰ περὶ τούτου. Ἡ ψυχοανάλυσις ἀπέδειξεν ὅτι ὀρισμένη ἐντύπωσις

ἔκειτο εἰς τὸ βάθος τῆς συνειδήσεως, μία ἐσωτερικὴ παθολογικὴ κατάστασις ἐφ' ὅσον τὸ περὶ οὗ ἐπρόκειτο πρόσωπον ἅμα τῇ ὄψει ὄξους ὑπὸ τύπον ἀστείότητος ὠμίλει πρὸς τὸ περιβάλλον αὐτοῦ περὶ ὄξους κατ' ἀναλογίαν πρὸς τοὺς ἄνδρας. Εἰς καλλιτέχνης δὲν κατῴρθωνε νὰ συγκρατῆται καὶ νὰ μὴ κόπτη ὠρισμένα ἄνθη. Δὲν ἐγνώριζε δὲ διατὶ ἔπρατε τοῦτο. Ἡ ἀνάλυσις εὔρεν εἰς τὸ παρελθὲν τευ ἀτυχῆσαντα ἔρωτα καὶ ὡς ἄμεσον πρὸς τεῦτο συνέπειαν τὴν παραλληλίαν μεταξὺ νεάνιδος καὶ ἄνθους. Τὰ δύο ταῦτα παραδείγματα ἐκ τῆς πλουσίας καὶ λεπτομερεσιότητος συλλογῆς τῆς ψυχοαναλυτικῆς φιλολογίας φέρουσιν εἰς τὴν παραδεχὴν τῆς εἰς κατάστασιν ὑποσυνειδησίας ἢ ἀσυνειδησίας μεταφορᾶς σπουδαίων ἐντυπώσεων, αἱ ὁποῖαι ὅμως ἐκδηλοῦνται δι' ἐπουσιωδῶν σημείων ἢ συμβόλων καὶ ἀναλόγων συναισθημάτων. Ἐνταῦς καὶ ἀνώμαλος ἐπιβολὴ τοιούτων φαινομένων φέρουσιν εἰς τὰς γνωστὰς ψυχοπαθολογικὰς καταστάσεις καὶ τὰς ψυχικὰς νόσους. Ἡ θεωρία ὅμως τῆς ψυχοανάλυσεως δὲν περιορίζεται εἰς τοῦτο μόνον. Ἐπιλησμοσύνη, σφάλματα κατὰ τὴν ὁμιλίαν, πνευματικαὶ παρεκκλίσεις, παρακρούσεις, ψευδαισθησίαι, ὄνειρα, φαντασία, καλλιτεχνικὴ φαντασία, θρησκευτικαὶ ἐκστάσεις, εὐαισθησίαι, ἐπινοήσεις, διάθεσις, προδιάθεσις, πάθη, ἐπιθυμίαι, ὀρέξεις, κλίσεις, τάσεις, ὁρμαὶ καὶ ἐν γένει τὰ πάντα ἀποτελοῦσι κατ' αὐτὴν ἐκδηλώσεις ἐνὸς ὑποσυνειδήτου. Ἡ μέθοδος πρὸς εὔρεσιν τῶν πραγματικῶν αὐτῶν ἐλατηρίων εἶναι κατ' οὐσίαν ἀπλή. Ἡ ἀνάλυσις ἐπαναλαμβάνεται μέχρι οὗ ἢ αὐτὸ τὸ ὑπὸ πειραματισμὸν πρόσωπον ἀναγνωρίσῃ τὸ ὑποκινοῦν αὐτὸ βαθύτερον ἐλατήριο ἢ ὁ ἀναλυτὴς συγκροτήσῃ ἀρκετὸν ὕλικὸν ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐρμηνεύσῃ τοῦτο ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρ' αὐτοῦ παραδεγεμένου θεωρητικοῦ ἀρέσκοντος ἢ τῆς κεντρικῆς τάσεως libido· ὅστις δὲν εἶναι ψυχοανολυτῆς θὰ ἐκπλαγῇ βεβαίως καὶ θὰ ἐξαναστῇ ὅταν ἴδῃ ὅτι αἱ παρ' αὐτοῦ τόσον ἐκτιμώμεναι ἀρεταὶ τῆς φιλοστοργίας, τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, τῆς φιλίας καὶ τὰ ἄλλα ὑψηλότερα ἰδεώδη, τὰ συναισθήματα, καὶ αἱ ἐνέργειαι τοῦ πνεύματος· του ἀσπλάγχχνως καταρρίπτονται διὰ νὰ παραχθῶσιν ἐκ τῆς γενετησίου ὁρμῆς ἢ ἐκ τοῦ ἄλλως πως ἀρέσκοντος, «libido». Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης βεβαίως δὲν φαίνεται ἐπικοινωνητικὴ ἢ ψυχοανάλυσις. Εἶναι ὅμως παρήγορος κατὰ τοῦτο, ὅτι δύναται νὰ ἰατρεύσῃ ἀσθενοῦντας ὅταν ἤθελε πείσῃ αὐτοὺς περὶ τῆς

ἀληθοῦς αὐτῶν φύσεως καὶ τῆς προδιαθέσεως. Δύναται πρὸς τούτοις κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ κάμῃ τοὺς ἐφήβους ὥστε τὰς διαφόρους ἐπιδράσεις αἱ ὁποῖαι τοὺς βασανίζουσι νὰ τὰς χρησιμοποιήσωσι δι' ἀνωτέρους σκοποὺς καὶ νὰ ἀπαλλαγῶσι τῶν τυραννικῶν ἰδεῶν καὶ ψυχώσεων ἢ παθῶν. Διὰ τοῦτο ἄρα ἡ ψυχοανάλυσις θὰ ἦτο χρησιμότητι τόσον εἰς τὸν Παιδαγωγὸν ὅσον εἰς τὸν ψυχίατρον καὶ εἰς τὸν ἐξομολογητὴν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προσπαθεῖ ἡ ψυχοανάλυσις νὰ διεισδύσῃ εἰς τοὺς παιδαγωγικοὺς κύκλους. Δυνάμει ποίου δικαίου ὅμως; Τὶ φέρει ἀξίον ἀναμφισβητήτου παραδοχῆς; ποῖα σφάλματα παρουσιάζει καὶ ὁποῖας ἀμφιβολίας δύναται νὰ παρέχῃ; Εἰς τὰς ἐρωτήσεις ταύτας θὰ ἠδύνατο νὰ ἀπαντήσῃ τις εὐκολώτερον ἀπὸ τῆς περιωπῆς τῆς ἐπιστημονικῆς ψυχολογίας, παρὰ ἀπὸ ἄλλης τινὸς ἐπιστημονικῆς; ἀπόψεως, ἢ ὁποῖα κρίνει ἐκ τοῦ καρποῦ περὶ δένδρου, οὐτινος διατελεῖ ἐν ἀγνοίᾳ.

Καὶ κατὰ πρῶτον ἂς λάβωμεν τὴν μέθοδον τῆς ψυχοανάλυσεως. Αὕτη εἰς τὴν πραγματικὴν ψυχολογίαν εἶναι γνωστὴ πολὺ πρότερον παρὰ εἰς τὴν ψυχοανάλυσιν ὑπὸ τὸ ὄνομα μέθοδος τῶν ψυχικῶν συνδέσεων ἢ μέθοδος ἐπιδράσεως καὶ ἀντιδράσεως. Ταύτην ἐμόρφωσε πρὸ πολλοῦ ἡ πειραματικὴ ψυχολογία καὶ ἠρεύνησε τὰς ψυχικὰς συνδέσεις κατ' ὅλας τὰς κατευθύνσεις. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δὲ αὐτῆς ἡ ψυχοανάλυσις δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ νέαν τινὰ μέθοδον καθ' ὅτι εἴτε δι' ὠρισμένων λέξεων ἐξασκεῖ τις ἐπίδρασιν, εἴτε εἰκὴ καὶ ὡς ἔτυχε λαμβάνει οἰονδήποτε εἶδος ἐκδηλώσεως τοῦ ὑπὸ πειραματισμὸν προσώπου, εἴτε ἄνευ ἐννοίας συλλοβᾶς ἢ ἰχνογραφήματα λαμβάνει, δὲν προκύπτει οὐσιώδης διαφορὰ. Ἀλλὰ καὶ ὁ συνδυασμὸς διαφόρων ἐρεθισμῶν δὲν παρέχει μεθοδικῶς νέον τι. Διαφορὰ τις μόνον παρατηρεῖται εἰς τὸ ὅτι ἡ μὲν ἐπιστημονικὴ ψυχολογία καθὲ περιγραφικῆ τοῦ ψυχικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου θέτει ὡς σκοπὸν πάντοτε τὸ εἶδος καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀντιδράσεως εἰς ἐρεθισμοὺς, ἐξετάζουσα τὸν σχηματισμὸν τῶν παραστάσεων καὶ τὰς ἄλλας ἐκ τοιούτων ἐρεθισμῶν προκυπτούσας ψυχικὰς ἀλλοιώσεις, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὰς ἐκάστοτε συμπτωματικὰς ιδιότητας ἐκάστου προσώπου καὶ διὰ τὸ εἶδος τῶν ἀτομικῶν ἐντυπώσεων καὶ ἀντιλήψεων. Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἐπιστημονικῆς ψυχολογίας ἄλλως τε κατευθύνεται κυρίως εἰς τὰς σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου γενικῶς, ἐν ᾧ ἡ ψυ-

χοανάλυσις μεταφέρει κυρίως τὸ κέντρον τοῦ ἐνδιαφέροντός της εἰς τὸ σημεῖον τῶν ἀτομικῶν σχέσεων καὶ τῶν διαφορῶν. Ἐνδιαφέρεται διὰ τὸ εἶδος καὶ τὴν συνοχὴν τῶν ἀντιλήψεων καὶ ἐντυπώσεων ἐκάστου ὑπὸ πειραματισμὸν προσώπου, ὁποῦν καὶ ἀρύεται συμπεράσματα. Ἡ διαφορὰ αὕτη εἰς τὴν κατεύθυνσιν τῆς παρατηρήσεως εἶναι βεβαίως ἢ σπουδαιότερα καὶ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ διὰ τῶν ὄρων «τύπος», «ἀτομικότης», «ἰδιοτυπία».

Ἰδιοτυπία, ἢ ἀτομικότης, κτλ. παρέχονται λοιπὸν ὡς νέον τι παρὰ τῆς ψυχοανάλυσεως· τοῦτο δὲ διότι ἡ ἐπιστημονικὴ ψυχολογία μέχρι τοῦδε ἔχει ἐμπιστευθῆ τὴν ἔρευναν τῆς ἀτομικότητος ἀφ' ἐνός μὲν εἰς τὴν παιδαγωγικὴν, καθ' ἣν ὁ Παιδαγωγὸς ἔχων ὡς ἐφόδιον ψυχολογικὰς καὶ ἀνθρωπογνωστικὰς, κοινωνικὰς ἐν γένει γνώσεις, ἠδύνατο νὰ πραγματευθῆ καὶ χρησιμοποιήσῃ μονομερῆ ἀτομικὰ ζητήματα, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ψυχιατρικὴν, ἢ ὁποῖα πάντοτε ἀσχολεῖται εἰς τοιαύτας ἀτομικὰς παρατηρήσεις καὶ ἐρεύνας. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι συγχρόνως περίπου πρὸς τὴν ἐμφάνισιν τῆς ψυχοανάλυσεως παρουσιάσθη καὶ ἀνάλογος κατεύθυνσις ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ψυχολογίᾳ, ἢ ὁποῖα ὡς διαφορικὴ ψυχολογία πλὴν τοῦ γενικοῦ προϋτίθετο νὰ ἀσχοληθῆ εἰς τὸ ἄτομον καὶ τὴν ψυχολογικὴν αὐτοῦ ἔρευναν (W. Stern). Σὺν τῷ χρόνῳ ὁμοίως καὶ ἡ διαφορικὴ αὕτη ψυχολογία παρεχώρησε τὴν θέσιν της εἰς ἕτερον εἶδος, τὸ τῆς ψυχολογικῆς ἐρεύνης τῆς διανοητικότητος (Intelligenz). Δὲν κατώρθωσε δὲ νὰ φέρῃ τι σπουδαῖον εἰς φῶς ἐκτὸς μονομερῶν πειραμάτων ψυχολογικῶν ἢ ψυχολογικῶν περιγραφῶν σπουδαίων ἀνδρῶν. Σκοπὸς τοῦ ψυχοαναλυτοῦ λοιπὸν εἶναι νὰ σχηματίσῃ ὀρθὴν γνῶμην περὶ τοῦ ἀτομικοῦ ψυχικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου τοῦ ὑπὸ πειραματισμὸν προσώπου· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι δυνατόν βεβαίως ὄχι μόνον τῇ βοήθειᾳ συνήθων καὶ τυχαίων ἐκδηλώσεων, ἀλλὰ καὶ διὰ πειραμάτων συστηματικῶν ἐκ τῆς πειραματικῆς ψυχολογίας, ὅταν ταῦτα μάλιστα γίνονται ἐπιτηδείως καὶ ἀρκούντως.

Διὰ νὰ σχηματίσῃ τις λοιπὸν ἀκριθεῖ γνῶμην περὶ τοῦ ἀτομικοῦ ψυχικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου ἐνός προσώπου, δύναται νὰ κάμῃ χρῆσιν ὄχι μόνον συνήθων καὶ τυχαίων ἐκδηλώσεων, ἀλλὰ καὶ συστηματικῶν πειραμάτων. Διὰ τούτων μάλιστα προκαλοῦνται πολλάκις εὐκολώτερον, ἰδίᾳ ἐκ δυστρόπων προσώπων, ἀντιδράσεις καὶ ἐκδη-

λώσεις ἀφνίδιαι καὶ ἀπρομελέτητοι φέρουσαι εἰς φῶς ὅ,τι εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς των κρύπτεται. Ἀποτελεῖ δὲ τοῦτο πλεονέκτημα, διότι ἢ ἐλευθέρᾳ ἀνακάλυψις τοῦ ὑπὸ πειραματισμὸν προσώπου ἀποκρύπτει πολλάκις τὴν ἀληθῆ κατάστασιν καὶ πρᾶπταν τὸν παρατηρητήν. Πρὸς τούτοις τὰ συστηματικὰ δι' ἐπιδράσεων ψυχολογικὰ πειράματα ἔχουσι καὶ ἕτερον πλεονέκτημα, νὰ ἐπαναφέρωσι δηλαδὴ εἰς τὴν συνείδησιν εὐκολώτερον μνημονικὰς ἀλληλουχίας καὶ συνδέσεις ψυχικὰς, παρὰ αἱ συνήθεις συνομιλίας, καθ' ἃς ἀφίεται ἐλεύθερον τὸ ὑπὸ πειραματισμὸν πρόσωπον, νὰ πληροφορῆ τι ἀκόμη ἐπὶ τοῦ προκειμένου γνωρίζει. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης λοιπὸν δύναται ἡ ψυχοανάλυσις νὰ συλλέξῃ ὕλικὸν ἐξ ἐντυπώσεων ἀρκετὸν, ἐν μάλιστα, παρυσιαζομένη· ἀνάγκης, ἤθελεν ἐπιμείνῃ διὰ δωδεκάδων καὶ ἑκατοντάδων πειραμάτων νὰ συλλέξῃ ἀπαντήσεις ἐπὶ ὀρισμένων καὶ σκοπίμων ἐρωτήσεων. Ἐννοεῖται ὅτι πολλάκις ἀρκοῦσι καὶ ὀλίγα πειράματα ἕνα φθάσῃ τις εἰς τὸν σκοπὸν ὃν ἐπιδιώκει. Τοῦτο ὅμως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς κρίσεως καὶ τῆς ἐπιτηδειότητος τοῦ ψυχοαναλυτοῦ.

Τὴν συλλογὴν ὕλικου ἐκ πειραμάτων ἀκολουθεῖ ἀμέσως θεαίως καὶ ἡ ἐπεξεργασία αὐτοῦ καὶ ἡ ἐρμηνεία. Τὰ διὰ τοῦ τοιοῦτου ὕλικου συγκεντρωθέντα περιεχόμενα ψυχικὰ δὲν εἶναι ὅ,τι εἶναι, ἀλλ' ἕτερον τι, ἤτοι σύμβολα καὶ ἐκδήλωσις τῆς κεντρικῆς τάσεως, τοῦ ὄρμεμψύτου ἢ libido, ὃς ἀνωτέρω εἴπομεν. Καὶ ἡ ψυχοανάλυσις ὑποστηρίζει τὸν τοιοῦτον συμβολισμὸν βασίζομένη εἰς παραδείγματα, κατὰ τὰ ὁποῖα, συγκλονισμοὶ ψυχικοὶ καὶ πάθη ἢ ὄρμη προὑπάρξασαι παρενοχλοῦσι ἢ περιορίζουσι τὸν πνευματικὸν βίον ὑπὸ διάφορον ὄλως μορφῆν. Τοιαῦτα παραδείγματα εἶναι δυνατόν μάλιστα νὰ εὑρεθῶσι πλεῖστα, ἐὰν ἠθέλομεν ἀρχίσῃ νὰ λαμβάνωμεν αὐτὸ ὑπ' ὄψιν ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Ἡ ἐκ ξύλου πλαγγὼν τοῦ παιδίου, ἢ ῥάβδος, τὴν ὁποῖαν μεταχειρίζεται ὡς ἵππον τὸ νήπιον κλπ. εἶναι δυνατόν νὰ δώσωσιν εἰς τὴν ψυχοανάλυσιν νέα παραδείγματα. Ἐπίσης τὸ δῶρον, τὸ ὁποῖον ἀξίζει περισσύτερον ἀπὸ ὅ,τι πραγματικῶς εἶναι δι' ἕνα ἄνθρωπον, τὸ φυλακτὸν, τὸ ὁποῖον σημαίνει ἱερὸν τι διὰ τὸν εὐσεβῆ, ὁ ἀριθμὸς 13, ὁ ὁποῖος σημαίνει κάτι τι τὸ ἀπαίσιον εἰς τὸν δεισιδαίμονα κτλ. διδουσὶν ὕλικὸν πρὸς ἀπόδειξιν καὶ ἐρμηνείαν εἰς τὴν ψυχοανάλυσιν. Δύναται ὅμως νὰ στηριχθῆ εἰς πάντα ταῦτα ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι τὸ περιεχόμενον πασησδήποτε ἐκδηλώσεως ἡμῶν ἀπο-

τελεί σύμβολον ἐνδοτέρας καταστάσεως; Ἐὰν ἐξαιρέσῃ τις ὠρισμένας γλωσσολογικὰς θεωρίας, αἱ ὁποῖαι δίδουσιν ἕτερον πλάτος καὶ βάθος εἰς τὴν ἐννοιαν τοῦ συμβόλου, ὡς καὶ μεταφυσικὰς τινὰς τοιαύτας, αἱ ὁποῖαι πανιαχοῦ ἀναζητοῦσι τὸ βάθος διὰ νὰ δημιουργήσωσιν ἐννοίας γενικωτάτας καὶ ἀορίστους—ὅπως συμβαίνει θεαίως εἰς τὴν ἐννοίαν libido—τότε ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐρώτησιν πρέπει νὰ εἶναι ἀποφατικὴ. Ἐν τῷ ψυχικῷ ἡμῶν βίῳ, ὅπως καὶ ἀπανταχοῦ τῆς ζωῆς καὶ φύσεως ἀντικρύζομεν πρωτίστως γεγονότα καὶ φαινόμενα, ἅτινα εἶναι ἀνάγκη νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν καὶ νὰ κρίνωνται ὅπως ἐκδηλοῦνται. Περιεχόμενα αἰσθημάτων, ἀντιλήψεων, παραστάσεων κλπ. εἶναι ἀκριβῶς τοιαῦτα, ὅποια προκαλοῦνται καὶ ἐμφανίζονται. Ἐννοεῖται ἕμως ὅτι περιορίζονται καὶ καθορίζονται καθ' ὅλας αὐτῶν τὰς σχέσεις ἐκ τοῦ παρελθόντος καὶ τῶν ψυχικῶν συνδέσεων καὶ ἀλληλουχιῶν, δι' ὧν παρουσιάζονται. Διὰ τοῦτο δ' ἀκριβῶς συχνάκις—ὅχι ὅμως πάντοτε—συμβαίνει νὰ φέρωσι διάφορον χαρακτῆρα ἐκείνου τὸν ὅποιον διακρίνομεν ἀμέσως εἰς τὸ περιεχόμενον αὐτῶν. Ἐνταῦθα δ' ἀκριβῶς εὐρίσκειται ἡ ψυχολογία πρὸ τῆς ἀνάγκης νὰ ἐρμηνεύσῃ καὶ ἀποδείξῃ τὰς ἀμέσους ἐκδηλώσεις ἐκ τῶν καθοριζουσῶν ταύτας ψυχ. συνδέσεων καὶ διὰ τούτων. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο δύναται ἀνάλυσίς τις τοῦ ψυχικοῦ βίου νὰ προσφέρῃ πολυτίμους ὑπηρεσίας, καθ' ὅσον θὰ ἐπεζητήσει νὰ διευκρινίσῃ τὴν ἀλληλουχίαν καὶ τὰς συνδέσεις τῶν ψυχικῶν φαινομένων, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μόνον ἐφ' ὅσον θὰ περιοριζέτο εἰς τὸν κύκλον γεγονότων, ὅποτε ἀπαριθμεῖ τὸν ὄγκον ἐκείνων τῶν ψυχικῶν φαινομένων, ὅστις δύναται νὰ ἀναλυθῇ διαφοροτρόπως, ἤτοι εἰς γεγονότα καὶ φαινόμενα φαντασίας, μνήμης κλπ. Περαιτέρω δὲν δύνανται νὰ προχωρήσωσιν οἱ παράγοντες τῶν ἐμπειρικῶν ἐπιστημῶν χωρὶς τὸν κίνδυνον νὰ πλανηθῶσιν εἰς πέλαγος ἀβεβαιότητων. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα πάντα εἶναι ἐπαρκῆ διὰ τὴν ἐρμηνείαν ἐπίσης καὶ τῶν φαινομενικῶς μυστηριωδῶν ἀνακαλύψεων τῆς ψυχοανάλυσεως. Εἶναι δυνατόν λ.χ. νὰ ἐρμηνευθῇ ἄνευ ἀναγωγῆς εἰς μεταφυσικὰς θεωρίας καὶ κατασκευάσματα πῶς συμβαίνει ὥστε γυνὴ τις ἢ ἀνὴρ νὰ τρέψωσιν ἀγάπην πρὸς ξύλινα ἀντικείμενα, τῶν ὁποίων τὸν προηγούμενον ρόλον ὡς πλαγγόνος ἢ ἵππου δὲν ἐνθυμοῦνται, οὔτε ἔχουσιν ὑπ' ὄψιν πλέον. Κατ' ἴδιον ἀκριβῶς τρόπον εἶναι δυνατόν νὰ κατανοηθῇ πῶς μία γυνὴ δὲν δύναται πλέον νὰ ἀνεχθῇ τὸ ὄξος, διότι ἡ μοναξιά της ἐν

συγκρίσει πρὸς τὰς εὐτυχεστέρας τοῦ φύλου της, αἱ ὁποῖαι διατελοῦν ἠνωμένα πρὸς ἄρρενας ὅπως τὸ ξύδι καὶ τὸ λάδι στὴ σαλάτα, εἶχε συνδεθῇ πρὸς τὴν παροιμίαν ταύτην καὶ ἐκ τούτου κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα: «ἀφοῦ δὲν ἔχω ἄνδρα καὶ δὲν θέλω νὰ πάρω κανένα, δὲν θέλω ξύδι καὶ στὴ σαλάτα». Ἴσως νὰ φαίνεται περιέργων καὶ δυσνόητον κάπως διὰ τὴν νὰ προέλθῃ τοιαύτη τις σύνδεσις ἐντελῶς διαφόρων καὶ ἀσυγκρίτων ἐννοιῶν (ἀνὴρ = ὄξος καὶ γυνή = λάδι), ἀλλὰ μὴ λησμονώμεν ὅτι τόσον παροιμίαι καὶ δεισιδαιμονικαὶ θεωρίαι, ὅσον καὶ συνυπάρξασαι ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν ψυχικαὶ καταστάσεις καὶ διαθέσεις εἶναι δυνατόν συγχρόνους ἢ διαδοχικῶς προελθόντας ἐρθεϊσμοὺς καὶ ἐντυπώσεις νὰ συνδέσωσιν ἀδιαρρήκτως.

Καὶ ἀφοῦ συμβαίνει τοῦτο ἐννοεῖται ὅτι ἐπέρχεται ἀφ' ἐαυτῆς καὶ ἡ ἄρσις μὲς τοιαύτης κακῆς ἐπιδράσεως, ἅμα ὡς ἤθελε καταφανῆ καὶ καταδειχθῆ ἡ αἰτία. Ἡ ἀποστρεφόμενη τὸ ὄξος γυνὴ ὑπανδρευομένη ἢ ἀποβάλλουσα πᾶσαν ἐλπίδα συζυγικοῦ βίου θὰ ἀπαλλαγῇ καὶ τῆς ψυχώσεως ταύτης, ὅταν μάλιστα διὰ πειραμάτων ἤθελε γίνῃ αὐτῇ γνωστὴ ἡ αἰτία. Ἡ ἴασις ἐννοεῖται θὰ ἐπέλθῃ εὐθὺς μόλις ἤθελεν ἀνακληθῆ εἰς τὴν συνείδησίν της ἡ λησμονηθεῖσα σύνδεσις καὶ θὰ ἐπισφραγισθῇ ἀσφαλῶς διὰ ζωηροῦ γέλωτος.

**

Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν συνάγεται ὅτι ἡ ψυχοανάλυσις περιπίπτει εἰς τὸ σφάλμα τῆς εἰς ἀτοπον, οὕτως εἰπεῖν, ἀπαγωγῆς τῆς ἐρμηνείας τῶν ψυχικῶν γεγονότων. Ἀντὶ δευτέρου νὰ προσανατολίξεται ἐπαρκῶς διὰ τῶν ὑπαρχόντων ἐπιστημονικῶν μέσων πρὸς τὰς σχέσεις καὶ τὰ καθέκαστα τῆς μνήμης, εἰσάγει ἐλαφρᾶ τῇ καρδίᾳ τὴν ἐννοιαν Συμβόλου ἐν τῇ ψυχολογίᾳ. Τοῦτο δὲ προκλεῖ τὴν ἐρώτησιν: Τίνος σύμβολον ἐννοεῖ καὶ πρὸς τί; Ἐὰν ἐμπεριστατωμένη ψυχολογικὴ ἀνάλυσις ἤθελεν ἀποδείξῃ πλήρως ὅτι τὰ «Σύμβολα» ταῦτα ἔχουσι σχέσιν πρὸς γεγονότα τοῦ ψυχικοῦ βίου, ἐπομένως πρὸς λειτουργίας καὶ καταστάσεις τῆς συνειδήσεως, τότε θὰ ἠδύνατό τις νὰ μεταφέρῃ τὴν ἐννοιαν τοῦ συμβόλου ἐπίσης εἰς τὴν τοῦ «ὑποσυνειδήτου». Καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καὶ ἂν ἀκόμη ἤθελε διαφύγη τελείως τὴν μνήμην τοῦ ὑπὸ παρατήρησιν προσώπου γεγονός τι ἐκ τοῦ ψυχικοῦ του βίου, ὁ ἐκτελῶν τὸ πείραμα πρέπει ν' ἀνεύρῃ τοῦτο ἐφ' ὅσον ἤθελε παρακολουθήσῃ πειραματικῶς τὰς ψυχικὰς συνδέσεις,

έντυπώσεις κλπ. Ἄλλὰ τότε δὲν εὐρισκόμεθα πρὸ μυστηριώδους τινὸς καὶ ξένου πρὸς τὴν ψυχολογίαν ὑποσυνειδήτου, οὔτε πρὸ ἀγνώστου «libido», ἐκτὸς ἂν ἠθέλομεν νὰ κάμωμεν χρῆσιν ἀμφιβόλων ἐπιστημονικῶν ἐννοιῶν, περιβάλλοντες τὰ συναισθήματα καὶ τὰ πάθη διὰ νέων καὶ ἀκαταλλήλων ὀνομάτων. Ὡστε δυνάμεθα νὰ εὑρωμεν — καὶ εἰς μεγαλεῖτερον μάλιστα βαθμὸν — συνδέσεις ψυχικὰς, τότε δὲ τὸ γνωστὸν ψυχολογικὸν ἀξίωμα, ὅτι τοῦ παρελθόντος τὰ ψυχικὰ φαινόμενα ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος διαρκῶς, χωρὶς ν' ἀνέρχονται εἰς τὴν μνήμην, ἰσχύει καὶ διὰ πασανδῆποτε ἀνάλυσιν τοῦ ψυχικοῦ βίου. Εἶναι ἄλλως τε κανὼν τῆς ἀνθρωπίνης μνήμης, ὅτι πάντοτε κατὰ τὰς ἀναμνήσεις ἐλάχισται ἐκ τοῦ πλούτου τῶν προηγουμένων ἐντυπώσεων παραμένουσιν. Ποῖαι καὶ ὅποιαι εἶναι αἱ τοιαῦται ἐντυπώσεις, τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἰσχύος καὶ τῆς ἰδιοτροπίας μεθ' ὧν αὐταὶ ἐπεκράτησαν ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν. Διὰ τοῦτο ὄχι σπανίως ἐπρουσιάζει ὅλως ἐντυπώσεις παύζουσι μεγαλεῖτερον ρόλον καὶ συνδέονται πρὸς μεταγενεστέρως κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ὥστε ὁ μὴ γνωρίζων τὰ πράγματα νὰ ν-μίζη ὅτι εὐρίσκειται πρὸ αἰνιγμάτων. Ἐὰν ὅμως τὰ συναισθήματα, εἰς τὰ ὅποια ὅλα τὰ ἄλλα ψυχικὰ φαινόμενα παρουσιάζονται ἐν ἀταξίᾳ, ἤθελον ἀναλυθῆναι, τότε εὐρίσκειται ἡ κλεις τῶν αἰνιγμάτων τούτων ἀπλούστατα ὑπὸ τύπον παραστάσεων στενωῶς πρὸς τὰ ἐμφανιζόμενα συναισθήματα συνδεδεμένων. Καὶ πράγματι ὁ ψυχοαναλυτὴς δὲν ἐργάζεται παρά ἐπὶ τῇ δάσει ἀκριβῶς τῆς μεθόδου ταύτης, διότι ἀφίνει τὸ ὑπὸ πειραματισμὸν πρόσωπον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν μιᾶς παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου δοθείσης ἐκδηλώσεως, ἢ ὅποια φαίνεται χαρακτηριστικὴ διὰ τὸν προηγούμενον ψυχικὸν τοῦ βίου, νὰ προχωρῆ εἰς ἐκδηλώσεις καὶ ἐξωτερικῆς συνδέσεις ἐρχομένας βαθμηδὸν εἰς τὴν μνήμην τοῦ καὶ ὀδηγούσας τὸν παρατηρητὴν εἰς τὴν εὑρεσιν τῆς ζητουμένης ἀλληλουχίας καὶ σχέσεως. Οὕτω ἢ ψυχοπαθολογικῆ, ἢ ὑπὸ τὸ κράτος ὀρισμένων συναισθημάτων διατελοῦσα κατάστασις τοῦ ὑπὸ πειραματισμὸν προσώπου διευκρινίζεται καὶ ἐρμηνεύεται. Εἰς περιπτώσιν δὲ καθ' ἣν πρόκειται περὶ συναισθημάτων, τὰ ὅποια δὲν ἐξωτερικεῖ εὐχαρίστως, τὸ ὑπὸ πειραματισμὸν πρόσωπον, ὁ παρατηρητὴς εὐρισκόμενος πρὸ «ἀντιστάσεως» κατὰ τοὺς ψυχοαναλυτὰς ἀναγκάζεται δι' ἑτέρας ὁδοῦ καὶ διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ ὑπὸ πειραματισμὸν προσώπου, τὴν ὁποίαν βαθμηδὸν κερδίζει, νὰ υπερπηρήσῃ

τὸ ἐμπόδιον τοῦτο. Ὡστε ἐκ πάντων τούτων καταφαίνεται ὅτι ἡ μέθεδος τῆς λεγομένης ἀναλύσεως καὶ ἐρμηνείας τῶν συμβόλων συνίσταται, ἀνεξαρτήτως τῆς ἄλλης σχέσεως πρὸς τὴν θεωρίαν, ἐκ πειραμάτων μνήμης μὲ ὀρισμένην κατεύθυνσιν καὶ πρὸς ὀρισμένον σκοπὸν.

Ποῦ δύναται νὰ ὀδηγήσῃ λοιπὸν ἡ Συμβολικὴ ἐν τῇ ψυχολογίᾳ, μᾶς πληροφοροῦσι καὶ τὰ ἐκ ταύτης ἀποτελέσματα καὶ τὰ ἐξαγόμενα θεωρητικὰ συμπεράσματα. Ἐὰν δὴλα δὴ ἤθελον περιληφθῆ εἰς σύμβολα μόνον μέρος τῶν περιεχομένων τῆς συνειδήσεως καὶ μάλιστα μόνον τὰ ἐρμηνεύσιμα ἐκ τῶν ἀλληλενδέτων ἐντυπώσεων, τότε ἡ ἔννοια τοῦ Συμβόλου ἀποτελεῖ βοηθητικὸν παράγοντα ἐν τῇ ψυχολογίᾳ, βοηθούσα εἰς τὴν ἐξήγησιν ὀρισμένων ἐκδηλώσεων καὶ ψυχικῶν ἐν γένει φαινομένων. Ἀλλὰ τότε εἶναι περιττός ὁ ὅρος τοῦ συμβόλου ὑπὸ τοιαύτην ἐκδοχὴν, ἀφοῦ ἡ ἐπιστημονικὴ ψυχολογία ἐμβαθύνουσα ἐπαρκῶς εἰς τὴν γένεσιν καὶ τὰς σχέσεις τῶν ψυχικῶν φαινομένων εἶναι εἰς θέσιν ἀνευ παρεισάκτων μέσων νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰς συνδέσεις καὶ τὴν ἀλληλουχίαν τούτων. Ἐὰν πάλιν ἤθελον γενικευθῆ ἡ Συμβολικὴ ἐν τῇ ψυχολογίᾳ καὶ πᾶν περιεχόμενον τῆς συνειδήσεως ἤθελον θεωρηθῆ ὡς σύμβολον, τότε ἀνευ ἐξαιρέσεως αἱ ἀντιλήψεις καὶ τὰ αἰσθήματα, καὶ αἱ παραστάσεις, καὶ τὰ συναισθήματα καὶ πᾶν ψυχικὸν καὶ πνευματικὸν φαινόμενον πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς σύμβολον ἐνδιαθέτου τινὸς καταστάσεως. Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἢ περὶ ὑποσυνειδήτου γνῶσις ἢ καταντᾶ εἰς μεταφυσικὰς θεωρίας διαφωνούσας πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἐξαισιότητα, ἢ περιπίπτει εἰς ἀντίφασιν μετὰ τὴν συνήθου «συμβολιζομένης» ἐμπειρίας καὶ τοῦ ὑπεραισθητοῦ καὶ νοεροῦ, τὸ ὅποιον οὐδέποτε γίνεται ἐμπειρία, διότι, ἂν συνέβαινε τοῦτο, τότε θὰ ἐπρόκειτο περὶ ἐνσυνειδήτου λειτουργίας, ὅποτε τὸν λόγον θὰ εἶχε πάλιν ἡ γνωστὴ ἐμπειρικὴ ψυχολογία. Ἡ θεωρία τῆς ψυχοανάλυσεως μέχρι σήμερον ἐξέφυγε τὸ δίλημμα τοῦτο δι' ἀοριστολογιῶν εἴτε περὶ σημασίας καὶ ἀξίας τῆς Συμβολικῆς, εἴτε περὶ τῆς θεμελιώδους ἐννοίας τοῦ ὑποσυνειδήτου. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν φαίνεται νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπ' ἀπειρον. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἀπαιτεῖ θεωρητικὴν ἀποψιν, αὕτη δ' ἀποτελεῖται πάντοτε ἐκ συστήματος λογικῶς ὀρθοῦ καὶ ἀδιαφιλονεικίτου. Μόνον ἢ πράξις παρυσιάζει εὐκολίας τινὰς ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης. Ἐὰν ὅμως ἤθελον

πρόσκρούση εις ἄλυτα καὶ δυσερμήνευτα ψυχικὰ φαινόμενα, ἀρκεῖται εις τυχαίας ὑποθέσεις καὶ συμβουλὰς πρὸς τὸ ἐξεταζόμενον πρόσωπον χωρὶς νὰ κατατρίβεται εις τὸ πρόβλημα ἂν τὸ ἐκ τοῦ παρελθόντος ἀναστροφόμενον ψυχικὸν γεγονός πράγματι εἶναι τὸ γενικὸν ὑποσυνείδητον καὶ πῶς ὀρίζεται τοῦτο. Ἐὰν ἤθελε φανῆ εὐλογον, περιορίζεται καὶ εις πειραματικὴν ἔρευναν τῆς μνήμης. Εἰς τοῦτο δὲ φέρει αὐτὴν ἢ θεωρίαν, εις τὴν ὁποίαν κατ' ἀνάγκην ἐπαναπαύεται καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀντλεῖ τὸν τρόπον τῆς ἐξηγήσεως ὅσων συνέλεξε διὰ παρατηρήσεων καὶ πειραμάτων. Ἐν περιπτώσει δὴλα δὴ, καθ' ἣν διὰ τῶν ἐκ μέρους τοῦ ἐξεταζομένου προσώπου ἀντιδράσεων δὲν ἤθελε προκύψῃ τι, καταφεύγει εις τὴν θεωρίαν, τῇ βοηθείᾳ τῆς ὁποίας ἐρμηνεύεται καὶ ἐξετάζεται ἡ ὑπόθεσις. Ἄλλ' ἐντεῦθεν ἀρχεται ἡ σκοπίμως προβαίνουσα ἐκείνη Λογικὴ, ἡ ὁποία δύναται νὰ ἀνέλθῃ μέχρι τῆς πλήρους διαστρεβλώσεως καὶ παρερμηνείας τῶν ψυχικῶν γεγονότων. Τὰ συναισθήματα τὰ σχετιζόμενα πρὸς ἀνάλογα τοῦ ἐτέρου φύλου θεωροῦνται παραμορφωμένα συναισθήματα ἐκ τῆς γενετησίου ὁρμῆς. Ὁ ψυχοανάλυτης Pfister (Die psychanalytische Methode σελ. 308) προβαίνει μέχρι τῆς περιέργου καὶ παραλόγου — ἐξωφρενικῆς ἴσως — ἐρμηνείας, ὅτι ἡ παράστασις τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ λ.χ. εις ὃν εἰσέρχονται καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐξέρχονται τὰ τραίνα, ἀποτελεῖ συχνότατα ἀπαντώμενον σύμβολον γενετησίου ὁρμῆς ἐκδηλουμένης ἐν ὀνείροις!! Ἡ ἀγάπη τῶν παιδῶν μεταφέρεται εις ἀνάλογα πρὸς τὰ περὶ Οἰδίποδος λεγόμενα, ἡ ἀγάπη ἀδελφῶν εις ἐλατήρια αἰμομιξίας!!! κλπ. Ὑπάρχουσι βεβαίως μεμονωμένα παραδείγματα τοιοῦτου ἐκφυλισμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων συναισθημάτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπιτυχάνει τοιοῦτου εἶδους ἐρμηνεία, ἀλλὰ ἡ γενίκεσις τοῦ τοιοῦτου χαρακτηρισμοῦ μόνον διὰ παρακρούσεων λογικῶν καὶ φαντασίας ἐπιτρέπεται, πράγμα, τὸ ὁποῖον οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν ἐπιστήμην. Ἡ παρὰ τῆς ψυχοαναλυτικῆς θεωρίας λοιπὸν ἐπιδικωκομένη γενίκεσις συμπερασμάτων ἐκ μερικῶν παρατηρήσεων, διαφωνεῖ καὶ ἐναντιοῦται πρὸς τε τὰ πράγματα καὶ τὰς ἀσφαλεῖς παρατηρήσεις τῆς ἐπιστημονικῆς ψυχολογίας, εἴτε πειραματικῆς, εἴτε θεωρητικῆς.

Ἄλλ' ἡ ψυχοανάλυσις κατὰ τοιαύτης μορφῆς ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειαν πολυκρίθμων καὶ ἀδιαφιλονικήτων πρακτικῶν ἐπιτυχιῶν

τῆς. Ποῦ δὲ ἐγκείται ἡ αἰτία τῶν ἐπιτυχιῶν τούτων; Βεβαίως εις τὴν ἐπίμονον ἐξέτασιν διὰ πειραμάτων καὶ εις τὴν ἐμμονὴν εις τὸν σκοπὸν τῆς ἐξετάσεως, μέχρις οἷου τὰ ἐκ πειραμάτων προκύπτοντα συμφωνήσωσι πρὸς τὴν παραδεγεμένην ἔννοιαν τοῦ Libido. Ἄλλὰ καὶ ἐνταῦθα παρουσιάζεται πλάνη, διότι δὲν πρόκειται πλέον περὶ οἰκειοθελῶν ἐκδηλώσεων, ἀλλὰ περὶ σκοπίμως καὶ ἐντέχνως προκαλουμένων ἀντιδράσεων, διὰ τῶν ὁποίων ὀδηγεῖται τις εις τὰ ἐνδότερα τοῦ ψυχικοῦ βίου, ὁπότε κατὰ φυσικὸν λόγον εὐρίσκει ἐλατήρια διάφορα, μὴ δυνάμενα νὰ ὑπαχθῶσιν εις τὴν ἔννοιαν τοῦ ὀρισμένου Libido. Εἴτε δὲ τοῦτο συμβαίνει, εἴτε τὸ ἐξεταζόμενον πρόσωπον ὑφίσταται ἐδεργεντικὴν τινα ἐπίδρασιν καὶ ἴασιν, τοῦτο ἀποδοτέον πρωτίστως εις τὴν ὑποβολὴν μεθ' ἧς οὗτος ἐκτελεῖ τὰ διάφορα πειράματα ὑποβοηθῶν τὴν μνήμην τοῦ ἐξεταζομένου προσώπου, διευκολύνων τὰς ἀνακαινώσεις αὐτοῦ καὶ προκαλῶν τὴν ἐμπιστοσύνην του. Μόνον ἀπὸ μεθοδικῆς ἀπόψεως λοιπὸν ἐξεταζομένη ἡ ψυχοανάλυσις παρουσιάζει τι τὸ ἐνδιαφέρον. Διότι, ἐνῶ ἡ ἐπιστημονικὴ ψυχολογία καταγίνεται διαρκῶς εις τὴν ἀνακάλυψιν νόμων καὶ ἀξιομάτων κανονιζόντων τὴν γένεσιν καὶ ἐξέλιξιν τῶν ψυχικῶν φαινομένων, ἡ ψυχοανάλυσις προβαίνει εις τὴν ἔρευναν καὶ ἐξέτασιν τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν καὶ ἐμβαθύνει εις τὴν ἐπίδρασιν φυσικῶν ὀρμῶν, οἷα ἡ γενετησιος, ἡ ὁποία ἐπὶ τέλους, ἂν ὄχι καθόλου, τοῦλάχιστον ἐν μέρει, πολλὰ σημαίνει διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ψυχικοῦ βίου καὶ τὰς ψυχικὰς παθήσεις. Ἐξ ἄλλου ὅμως ἡ ψυχοαναλυτικὴ μέθοδος ἀποδεικνύει πόσον ἐκκίνδυνος εἶναι ἡ ἀνάλυσις τοῦ ψυχικοῦ βίου ἐπὶ τῇ βάσει ὄχι ὀρθῶν ἰδεῶν. Ὡστε ἂν πρόκειται νὰ ἐπιτευχθῇ τι διὰ τῆς μεθόδου πρέπει αὕτη ἀπαραιτήτως νὰ στηρίζεται εις τὴν ἐπιστημονικὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν ὀρθὴν γνώσιν τοῦ πειραματιστοῦ. Ὑπάρχουσιν ἀναμφιβόλως ψυχικαὶ ἀνωμαλίαι καὶ παθήσεις εις τὴν νεότητι ἰδίως, ὁ παιδαγωγὸς ὅμως παρακολουθεῖ ταύτας καὶ μόνον ὅταν ἤθελε σχηματίσῃ ὀρθὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον γνώμην ἐπεμβαίνει, εἴτε ψυχοαναλυτικῶς εἴτε μή. Τὶ θὰ προέκυπτεν ὅμως, ἂν — ὅπως θέλουν οἱ ψυχοαναλυταὶ — ἡ ψυχοανάλυσις μετὰ Libido, ὡς αὕτη ἔννοεῖ ταῦτα, μεταφέροτο εις τὴν παιδαγωγικὴν παρατήρησιν καὶ τὸ πείραμα; Ἀναμφιβόλως θὰ εἶχομεν μεγαλειτέρας ζημίας καὶ καταστροφὰς, παρὰ ὠφελείας καὶ ἰά-

σεις ψυχοπαθολογικῶν. Διὰ τοῦτο ἡ ψυχοανάλυσις οὔτε δύναται οὔτε πρέπει νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς παιδαγωγικῆς ἐρεῦνης. Ὁ δὲ Pfister πολὺ κακὴν ὑπηρεσίαν προσφέρει εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν κηρύσσων ἑαυτὸν ἐνθέρμον ὑποστηρικτὴν τῆς ἰδέας ὅτι ἡ παιδαγωγικὴ πρέπει νὰ συναδελφωθῇ πρὸς τὴν ψυχοανάλυσιν διὰ τὴν ἐρευνᾶν τοῦ ψυχικοῦ βίου τῶν παιδῶν. (Προβλ. Was bietet die Psychoanalyse dem Erzieher 1917).

Ἄλλ' ἐνῶ ἀπὸ καθαρῶς ψυχολογικῆς καὶ ἀπὸ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως ἡ ψυχοανάλυσις, τότε νῦν τοῦλάχιστον, δὲν δύναται νὰ προσφέρῃ πολλὰ, ἄλλως ἔχουσι τὰ κατ' αὐτὴν ὡς πρὸς τὴν ψυχιατρικὴν. Αὕτη δρᾷ μέχρι τοῦδε ἀνεξαρτήτως πρὸς τὴν ψυχολογίαν τοῦ ὑγιοῦς καὶ κανονικοῦ ἀνθρώπου. Αἱ περὶ ψυχικῶν φαινομένων ἀντιλήψεις αὐτῆς καὶ αἱ μέθοδοι δὲν ἐπιδεικνύουσι ἀκόμη τὴν σχέσιν ἣν ἔχουσιν ἡ ψυχολογία καὶ ἡ παιδαγωγικὴ. Ἐπειδὴ δ' ἐνταῦθα πρόκειται περὶ παθολογικῶν καθαρῶς καταστάσεων, διὰ τοῦτο δύναται ἡ ψυχοανάλυσις ὡς μέθοδος πειραματικὴ νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐνταῦθα προκειμένου περὶ νευροπαθῶν καὶ ὑστερικῶν φύσεων ὅπου σωματικαὶ ἢ ψυχικαὶ ἀνωμαλίαι ἐπιφέρουσιν ἀνώμαλον καὶ παθολογικὴν κατάστασιν εἰς τὴν ψυχικὴν καὶ πνευματικὴν βίον καὶ παρεμποδίζουσι τὴν ὀμαλὴν τούτου ἐξέλιξιν. Ἄλλ' ἡ ἀπὸ ψυχιατρικῆς ἀπόψεως ὠφέλιμος ἴσως ἐφαρμογὴ τῆς ψυχοανάλυσεως, οὐδὲν δύναται νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν ἐρευνᾶν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ κανονικῶς παρουσιαζομένου ψυχικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου, εἰς οὗ τὴν ἐρευνᾶν καὶ ἐξέλιξιν καταγίνονται ἡ ἐπιστημονικὴ ψυχολογία καὶ ἡ παιδαγωγικὴ.

Χάριν ἰδίως μελέτης καὶ ἐμβαθύνσεως τῶν ἀναγνωστῶν εἰς τὰ τῆς ψυχοανάλυσεως παραθέτομεν ἐνταῦθα τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῆς περὶ αὐτῆς βιβλιογραφίας: Pfister, «Zum Kampf um die Psychoanalyse» (1920 Internationaler Psychoanalytischer Verlag) «Bericht über die Fortschritte der Psychoanalyse in den Jahren 1914-1919 (Wienn 1921) Dr Ios Brener καὶ Prof. Dr Sigm Freud, «Studien über Hysterie (Leipzig u. Wien 1909) J. R. Schultz «Psychoanalyse, Jung «Versuch einer Darstellung der psychoanalytischen Theorie. Kraepelin—Psychiatrie κ.λ.

Σ Α Π Φ Ω

Δὲν γνωρίζομεν, ἂν ὁ πολιτισμὸς τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἴμποροῦσε νὰ ἐξελιχθῇ ὑπὸ ἡμερωτέρας καὶ ἠθικωτέρας μορφᾶς, ἐὰν τὸν πρῶτον ῥόλλον εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν δρᾶσιν ἐπαιζεν ἀντὶ τοῦ ἀνδρὸς ἢ γυναικᾶ, ἂν ἡ ἀνθρωπινὴ κοινωνία γυναικοκρατούμενη, ὅπως καὶ συνέβη κάπου κάπου εἰς πολὺ πάλαιους καὶ λησμονημένους χρόνους, - ἂν θὰ προώδευεν ἀπὸ ἠθικῆς τοῦλάχιστον ἀπόψεως πολὺ περισσότερον, δεδομένου ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ περιπτώσει τὰ κύρια μοτίβα τῆς δημιουργίας σύμφωνα μετὰ τὴν γυναικείαν φύσιν θὰ ἦσαν ἡ νοικοκυροσύνη καὶ ἡ ὁμορφιὰ καὶ ἡ ἀγάπη.

Δὲν γνωρίζομεν ἐπίσης ἂν τώρα, ὕστερα ἀπὸ τὴν κατεύθυνσιν, ποῦ ἐπῆρεν ὁ ἀνθρώπινος πολιτισμὸς ὑπὸ τὸ ἀνδροκρατικὸν καθεστῶς, ἂν ἡ γυναῖκα μετὰ τὴν φέρον, περὶ τὴν βλέπομεν νὰ ἔχη, παίρνοντας ἀπὸ τὰ χεῖρα τοῦ ἀνδρὸς τὴν δύναμιν, θὰ ἴμποροῦσε νὰ ὀδηγήσῃ τὸν κόσμον εἰς τὴν ἰσχυρίαν καὶ γαλήνην καὶ τάξιν, ποῦ ὅλοι μας νοσταλγοῦμεν, ἢ μήπως ἀκολουθῶντας τὰ ἰδεώδη τοῦ φυσικοῦ θὰ ἦτο νὰ τῆς κληροδοτήσῃ τὸ κακὸν παρελθὸν τῶν ἀνδρῶν, πληθύνῃ τὰ μαλλιοτραβήγματα στὴν ζωὴν - ἀληθινὰ μαλλιοτραβήγματα τώρα, ὅπως ἐγὼ θὰ ἤμουν μᾶλλον διατεθειμένος νὰ πιστεύσω ἔχοντας ὑπ' ὄψιν τὸ πολεμικὸν μέσον, μετὰ τὸ ὅποιον βλέπομεν νὰ ἀγωνίζονται ὑπὲρ ἰδεῶν τῶν ἢ νὰ ἐκδηλώνουν εἰς συλλαλητήρια τὸ φρόνημά των αἱ σφραγίζετες τῆς Ἀλβιόνος καὶ αἱ Ἀμαζόνες τῶν Καπουτζήδων καὶ τοῦ Χορτιάτη.

Ἀνεξαρτήτως τῶν στοχασμῶν αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ἐκεῖνο, ποῦ

μονάχα γνωρίζομεν ἡμεῖς καὶ τοῦ μᾶς ἐνδιαφέρει περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς φεμενιστικούς ἐνθουσιασμούς καὶ ὅλους τοὺς ἀντιφεμενιστικούς φόβους, εἶναι ὅτι τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ ὅπως ἐξειλίχθη ἓνα μεγάλο μέρος ἀνήκει στὴ γυναῖκα. Στὴν γυναῖκα ἐμμέσως ὡς μητέρα κατὰ πρῶτον λόγον, τοῦ μᾶς μοντελλεῖται τὴ ψυχὴ, καὶ ἐπειτα καὶ ὡς ἀδελφὴν καὶ σύζυγον, ὀφείλομεν ἀναμφιβόλως τοὺς πῖθ μεγάλους μας, τοὺς ἥρωας καὶ τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς καλλιτέχνας. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἄμεσος τῆς γυναίκας συμμετοχὴ εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπίνης προόδου ἀγῶνα δὲν ὑπῆρξε μικρὰ οὐδὲ συνέβη καμμιά φορά νὰ ὑποτιμηθῇ, ἢ δὲ ἱστορία ὅλων τῶν λαῶν καὶ ὅλων τῶν ἐποχῶν ἀφθονα ἀναφέρει γυναικεῖα ὀνόματα ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἐργάτας τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ ὀραίου καὶ τοῦ ἀληθινοῦ, καὶ τὰ ἀναφέρει μὲ θαυμασμόν εἰλικρινῆ.

Ἄπὸ αὐτὸ τὸ κεφάλαιον τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ ἐνόμισα καλὸν νὰ διαλέξω τὸ σημερινὸν μου θέμα σύμφωνα καὶ ἄλλως μὲ τὸ εἶδος τοῦ ἀκροατηρίου, χάριν τοῦ ὁποίου κυρίως γίνεται ἡ δι-ἀλέξις, καὶ νὰ ὁμιλήσω γιὰ τὴν ποιητικὴν Σαπφῶ, μίαν ἀπὸ τὰς πῖθ δυνατὰς γυναικεῖας φυσιογνωμίας ποῦ ἐγνώρισεν ἡ ἱστορία.

Γιὰ νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς ἓνα συγγραφεὴ γενικῶς ἀρχαῖον, ὅπως εἶναι ἡ Σαπφῶ, δὲν εἶναι τόσο ἐύκολον πρᾶγμα: Ἐνῶ διὰ ἓνα οἶονδήποτε νεώτερον συγγραφεὴ, ποῦ θέλομεν νὰ μελετήσωμεν, ἔχομεν τόσα μέσα, ἔχομεν λ.χ. μίαν τοῦλάχιστον βιογραφίαν του, ποῦ μᾶς φωτίζει γιὰ τὸν πατέρα καὶ τὸν πάππον καὶ τὸν προπάππον, γιὰ τοὺς διδασκάλους του καὶ τοὺς φίλους καὶ ὅλον τὸ στενὸν περιβάλλον τῆς πατρίδος του, ποῦ ἐξάπαντος ἐπέδρασεν ἐπ' αὐτόν, ἔχομεν πολλὰς κρίσεις περὶ τοῦ ἔργου του καὶ γνωρίζομεν πρὸς τούτοις ὅλα τὰ κοινωνικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς του, ποῦ ἐξ ἅπαντος ἀπασχόλησεν καὶ αὐτόν, — ἐνῶ μὲ μίαν λέξιν προκειμένου περὶ νεωτέρων συγγραφεῶν ἔχομεν ἀφθονα τὰ βοηθήματα διὰ τὴν κατανόησιν καὶ ὀρθὴν ἐκτίμησιν τοῦ ἔργου των, δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον προκειμένου περὶ συγγραφεῶν τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς: Ἐδῶ καὶ δι' ἄλλους λόγους καὶ πρὸ πάντων διὰ τὸ μακρὸν διάστημα, ποῦ χωρίζει ἀπὸ τοῦ, χρόνους ἐκείνους, αἱ πηγαὶ μας εἶναι πολὺ πολὺ πτωχαὶ καὶ πλήρεις ἀντιφάσεων καὶ χασμάτων, σπάνια δὲ συμβαίνει ἐνὸς συγγραφεῶς τὸ ἔργον νὰ ἔχῃ φθάσῃ μέχρις ἡμῶν ὀλόκληρον.—

Αὐτοῦ τοῦ κανόνος, ἐξίκοσιν ὀλιγώτερον δυστυχῶς παντὸς ἄλλου ἀποτελεῖ ἡ Σαπφῶ: Ἡ ἀρχαία παράδοσις δὲν διέσωσε παρὰ ἐλάχιστας περὶ αὐτῆς εἰδήσεις καὶ αὐτὰς πάλιν τόσο ἀντιφατικὰς, ὥστε ἡ μεγάλη ποιήτρια νὰ μᾶς παρουσιάζεται ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως ἄλλοτε ὡς ὁ τελειότερος τύπος ἀνθρώπου καὶ ἄλλοτε πάλιν ὡς κάτι ὀλως ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον καὶ ἀνεκατεμένον μὲ διαφόρους μύθους. Καὶ τὸ πῖθ χειρότερον, ἀπὸ τὸ ὅλον ἔργον τῆς Σαπφῶς, ποῦ ἀπὸ αὐτὸ θὰ εἴμποροσε νὰ ἀποκατασταθῇ ὅπωςδήποτε ὁ ἀληθινὸς τῆς ποιητρί-ας χαρακτήρ, δὲν ἔχομεν παρὰ ὀλίγα μόνον μικρὰ κομμάτια ποιημάτων, ποῦ μᾶς διέσωσαν μεταγενέστεροι συγγραφεῖς ἢ εἰ αἰγυπτιακοὶ πάπυροι τελευταίως, κομμάτια τόσο μικρὰ πολλὰς φορὰς ἢ καὶ λέξεις ποῦ τὸ νόημά των, ὅσον ὑψηλὸν καὶ ἀν εἶναι, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι μᾶλλον τὰ τὸ δίκαισθάνομεθα παρὰ νὰ τὸ ἐννοοῦμεν.

Ἐπὶ τῶν πηγῶν τούτων ὀφείλει νὰ ἐνωτέρη φιλολογικὴ ἔρευνα νὰ βασισθῇ διὰ τὴν κατανόησιν καὶ ἐκτίμησιν τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τῆς Σαπφῶς, ἐπηκολούθησε δὲ μακρὰ ἐργασία, καὶ ἐγράφησαν πολλοὶ τόμοι πρὸς διαφώτισιν τῆς γλώσσης, τῆς τέχνης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ποῦ ἡ ποίησις τῆς Σαπφῶς ἀντιπροσωπεύει, δι' ὅλης δὲ τῆς ἐργασίας αὐτῆς καὶ πρὸ πάντων μετὰ τὴν εὑρεσιν τῶν αἰγυπτιακῶν πapyrus καθαρίζεται συγχρόνως ἡ Σαπφῶ ἀπὸ τοῦς ῥύπους, ποῦ τῆς προσήψαν αἱ ἀντιφεμενιστικαὶ τάσεις τῆς ἀρχαιότητος, καὶ ἀποκαθίσταται ἡ ἠθικὴ μορφή μιᾶς γυναικὸς ὑπερόχου.

Μέσα εἰς τὰς λεπτομερείας τοῦ περὶ Σαπφῶς ζητήματος, εἰς τὸν ἀληθινὸν λαβύρινθον τῆς φιλολογικῆς κριτικῆς, ὅπου πολλὰς φορὰς δὲν βλέπει κανεὶς ἄλλο ἀπὸ γνώμας ἀλληλογροισζομένας, ἐκεῖ μέσα μὴ φοβεῖσθε πῶς εἶμαι διατεθειμένος νὰ σᾶς περιπλανήσω: Γιατὶ πιστεύω πῶς μὲ τὸν ἀντίθετον τρόπον, ἀποφεύγων δηλ. ὅλας τὰς λεπτομερείας καὶ χρησιμοποιοῦν μόνον τὰ ἀσφαλῆ καὶ ἐξέβια πορίσματα τῆς φιλολογικῆς ἐρεύνης — πῶς ἔτσι ἐύκολώτερα — καὶ δι' ἐμὲ καὶ διὰ σᾶς — θὰ κατορθώσω νὰ ἀπιδώσω μὲ ἀδράς γραμμάς τὴν εἰκόνα τῆς ποιητρίδας.

Κατὰ ταῦτα αἱ μὲν ἀσφαλεῖς γνώσεις διὰ τὸν ἰδιωτικὸν εἶον τῆς Σαπφῶς, ποῦ καὶ οἱ ἀρχαῖοι κριτικοὶ δγάζουν ἀπὸ τὰ ποιήματα τῆς καὶ ἀπὸ τὴν ἔρευναν τῆς ἱστορίας τῆς Λέσβου, — αὐταὶ εἶναι πῶς ἡ ποιητριά μας κατήγετο ἀπὸ μίαν ἀρχαίαν εὐγενῆ οἰκογένειαν τῆς

Μυτιλήνης και ἀπδδειξίς τούτου είναι ἀφ' ενός μὲν τὸ μέγα ἀξίωμα τοῦ ἐνὸς ἀδελφοῦ τῆς, ὅστις ἦτο οἰνοχόος εἰς τὸ πρυτανεῖον τῆς πατρίδος τῆς, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ μέγα ἐνδιαφέρον ποῦ δεικνύει διὰ τὴν ὑπόληψιν τῆς οἰκογενείας τῆς ὅταν εἰς ἕνα πείνημα ὑβρίζῃ ἄλλον τῆς ἀδελφὸν ἀποδημήσαντα εἰς Αἴγυπτον καὶ ἐκεῖ σπαταλῶντα τὴν περιουσίαν του μαζί με τὴν ἐταίραν Ροδῶπιν. Ἐκτὸς τούτου γνωρίζομεν, ἢ Σαπφῶ εἰς ἡλικίαν ἕξ ἐτῶν ἔχασε τὸν πατέρα τῆς, ὅτι ἐπῆρξε πανδρευμένη δὲν ξεύρομεν με ποιὸν οὐδὲ ἐπὶ πόσον χρόνον, ὅτι ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἀπέκτησε θυγατέρα, τὴν ὠραίαν, τὴν ἀγαπημένην, τὴν ὅμοιαν με χρυσοκόλπου Κληΐδα, ὅτι εἶχε μετρίαν περιουσίαν καὶ ὅτι ἦτο κοντουλή, ψιλομελάχρινη καὶ νόστιμη, ἀλλ' ὄχι καλλονή. Πόσον ἔζησε καὶ ἂν ἔφθασε εἰς γῆρας, δὲν τὸ ξεύρομεν, ὅπως δὲν εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ πιστεύσωμεν, καθὼς θὰ ἰδοῦμεν παρακάτω, καὶ εἰς τὰ θρυλλούμενα περὶ τοῦ θανάτου τῆς, ὅτι δῆθεν ἀπὸ ἔρωτα πρὸς κάποιον Φάκκα ἐκρημνίσθη εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Λευκάτα, ὅπου εὑρίσκαν τὴν ἡσυχίαν των εἰ ἀτυχεῖς ἔρασταί.

Ἄλλὰ ἔτσι ἀπομονωμένη, ὅπως μᾶς τὴν δίνειν αἰ ἐκ τῶν ἐλλείγων τῆς ποιημάτων πληροφορία, ἢ Σαπφῶ δὲν μᾶς λέγει σχεδὸν τίποτε. Γιὰ νὰ πέρη φῶς καὶ νὰ ξεπροβάλλῃ σὰν ἀνάγλυφος μορφή καὶ νὰ ζωντανεύσῃ, πρέπει νὰ τοποθετηθῇ μέσα εἰς τὸ πλαίσιον, ποῦ ἀνήκει, μέτρη εἰς τὸ περιβάλλον ὅπου ἔζησε καὶ ἔδρασε. Εἶναι ἀδύνατον νὰ νοιώσωμεν τὴν Σαπφῶ, χωρὶς νὰ γνωρίσωμεν τοὺς ἀνθρώπους, τὰς ιδέας, τὰ προδλήματα τὰ κοινωνικὰ καὶ τὰ ἄλλα τῆς ἐποχῆς τῆς, ποῦ καὶ αὐτὴ ἀντίκρουσε καὶ πῦ γιὰ τὴν λύσιν των ἠγωνίσθη.

Ἡ ἐπ. γῆ αὐτῆ ποῦ ἔζησεν ἢ Σαπφῶ, δηλ. τὰ τέλη περίπου τοῦ ἑβδόμου καὶ αἰ ἀρχῆς τοῦ ἔκτου αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ εἶναι χρόνοι μεγάλης συγχύσεως καὶ ταραχῆς: Αἱ ἀριστοκραταὶ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, ποῦ εἶχαν διαδεχθῆ τὰς βασιλείας τῶν ἐπικῶν χρόνων, ἔχουν ἐκφυλισθῆ καὶ εὑρίσκονται εἰς τὸ τέλος των, ἀλλὰ ἀγωνίζονται ἀκόμη τὸν ὑπὲρ ὑπάρξεως ἀγῶνα κατὰ τῶν λαϊκῶν τάξεων, κατὰ τῶν δήμων, οἱ ὅποιοι ἔχουσιν ἤδη ἐπ. γνωσιν τῆς δυνάμεως των καὶ ἀμύνονται ὑπὲρ τῶν ἐλευθεριῶν αὐτῶν. Εἶναι τὰ πρῶτα φιλελεύθερα κινήματα, ἀπὸ τὰ ὅσα ἐν αἰῶνα βραδύτερον θὰ προκύψῃ ἢ δημοκρατευμένη πολιτεία. Αἱ νέαι ιδέαι εἶναι διαδομέναι ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ αἰ ἀντίθετοι μερίδες τῶν

ἀριστοκρατικῶν καὶ τοῦ δήμου εὑρίσκονται εἰς διαρκεῖς ἔριδας καὶ ἀλληλοφαγώματ.

Μαζὶ με αὐτὴν τὴν πολιτειακὴν ἀναγέννησιν ὡς ὄργανον τῶν κομματικῶν ἀγῶνων ἀναπτύσσεται καὶ ἡ λυρική ποίησις καὶ φθάνει τὴν μεγαλυτέραν τῆς ἀκμὴν: τὸ τραγῳδί, τὸ εὐάρεστον αὐτὲ συγκρότημα ἀπὸ λέξεις, τόνους καὶ ῥυθμῶν, εἶναι πλαισιότατον ποιητικὸν εἶδος. Ἡ ἀρχική του μορφή δὲν ὀφείλεται ἴσως εἰς ἄλλο τι παρὰ εἰς τὸν συνδυασμὸν τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ ῥυθμοῦ. Γενικῶς ἐκτελοῦμεν τὴν ἐργασίαν μας με ῥυθμὸν γιὰ νὰ τὴν εὐκολύνωμεν, καὶ ἔτσι ἐργαζόμεθα τραγουδῶντας. Ἡ ἀνάγκη τοῦ ῥυθμοῦ γίνεται περισσότερον αἰσθητῆ, ὅταν πολλοὶ μαζί ἐκτελοῦν τὴν ἰδίαν ἐργασίαν, ὅπως λ.χ. εἰς τὸ τράβηγμα τῆς τράτας: ἔτσι ἔχομεν τὴν πρώτην μορφήν τῆς χορωδίας. Ἄλλὰ καὶ ἂν μόνος ἐργάζεται κανεὶς, ὅπως λ.χ. ὅταν σφουρηλατῆ ὁ σιδηρουργός, πάλιν αἰσθάνεται τοῦ ῥυθμοῦ τὴν ἀνάγκην: καὶ ἔδω ἔχομεν τὴν πρώτην μορφήν τῆς μονωδίας. Πρῶτα πρῶτα εἶναι ὁ ῥυθμὸς ἐκεῖνος ποῦ εὐκολύνει τὴν ἐργασίαν. Ἐὰν ὁ ῥυθμὸς σφουασθῆ με κίνησιν, ἔχομεν τὸν χορὸν (χορησίαν), εἰς δὲ με μακροῦς ἢ βραχείας, ὑψηλοῦς ἢ χαμηλοῦς τόνους τότε ἔχομεν τὸ τραγῳδί, ὅπου ἀργότερα προστίθεται οἰγὰ οἰγὰ καὶ ἡ λέξις καὶ τὸ νόημα. — Πολὺ ἔνωρις τὸ τραγῳδί ἐτέθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς θεουρκείας. Με τραγῳδὸν: προσελαλοῦντο εἰς βροχίαιν οἱ θεοὶ, ἢ ἀπεμκρούοντο. Καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν λατρείαν οἱ χοροὶ ἔχουν ἕνα μέγαν ῥόλλον τόσον ἐπὶ τῆς ὀρχήσεως τοῦ Νχοῦ ὅσον καὶ εἰς τοὺς δρόμους κατὰ τὰς πομπὰς. Διὰ θερηκευτικῶν λόγους ἐπίσης συνώδεον οἱ χοροὶ τοῦ νεοῦ μῦθου καὶ τῆς νομιτικῆς κλίνης ἢ τοῦ νεοῦ μέχου: τὰ τὰ φου ἢ τὰ πολεμικὰ ἔματα, ἀπὸ τὰ ὅποια προσέκριναν ἀργότερα τὰ ἐγκώμια τῶν νικητῶν καὶ τῶν ἡρώων. Ἡ δὲ ἑλληνικὴ λυρική ποίησις μαζί με τὸ ἠρωϊκὸν ἔπος ἀποτελεῖ, ἀκ. ἰβῶς ὅπως εἰς τὸν χοριστιανικὸν μεσαιῶνα, τὴν ποιητικὴν ἔκφρασιν τῆς ἰαποτικῆς ἐπαχῆς, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἀρχίζουσιν οἱ ἀγῶνες τῶν εὐγενῶν κατὰ τοῦ δήμου. Διὰ τῆς λυρικῆς ποιήσεως ἀκριβῶς ὅπως σήμερον διὰ τῶν ἐφημεριδῶν δίδεται ἔκφρασις καὶ ἀεὶ εἰς τὴν ὀρχὴν καὶ τὸ μῖσος καὶ τὰ πάθη, πῦ συνετάχτη τὴν τότε ἑλληνικὴν ψυχὴν. Μετὰ ἀγοριὸν μῖσος κατὰ τῶν δημοκρατικῶν ἐφώνησε ὁ εὐγενῆς ἔργου:

Οὐδέποτε φυτρώνει ὄρθιο τὸ κεφάλι τοῦ διάλου
παρὰ πάντα στραβὸν κ' ἔχει λοξὸν τὸν αὐχένα
Ὅτε ἀπὸ τὸ ἀγριοκρόμμυδον φυτρώνουν ῥόδα καὶ ὑάκινθοι
οὔτε ἀπὸ δειλὴν γυναῖκα πολίτης ἐλεύθερος

Ἡ ἴδιαι κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ἀναστάσις ἐπεκράτει καὶ στὴν Λέσβον κατὰ τὴν περίοδον ποσ ἐξοῦσεν ἡ Σαπφῶ. Γνήσιον τέκνον τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς εἶναι ὁ σύγχρονος συντοπίτης τῆς ποιητρίας Ἀλκαῖος. Εἶναι ὁ τυπικὸς ἀντιπρόσωπος τῶν γεμάτων ζωῆ εὐγενῶν ἱπποτῶν τῆς Αἰολίδος: κατὰ πρῶτον λόγον πολεμιστῆς — ἄν και μίαν φοράν ἀνάδρωσ ἔριψε τὴν ἀσπίδα — πολεμιστῆς και ἄνθρωπος τοῦ κόμματος και ἀκριβῶς τοῦ ἰδίου χαρακτήρος ὅπως ὁ πλαιότερος Ἀχίλλεος. Εἰς ἀνάλογον ἔδαφος εἶναι ῥιζωμένη και ἡ ποίησις του ἀναφερομένη εἰς τὰ σύγχρονα γεγονότα και πάθη. Ἄλλοτε βρίζει τὸν ἔχθρον του τὸν Μέναχριν και ἄλλοτε τονίζει θριαμβευτικῶν γεμάτων ἀπὸ ἄγρια χαρὰ τραγοῦδι διὰ τὸν θάνατον τοῦ τυράννου Μυρσίλου. Ἀλλὰ τὸ δημοκρατικὸν ρεῦμα ὀλοένα και αὐξάνει, οἱ εὐγενεῖς σχηματίζουν πολιτικὸς συνδέσμοις, πρῶτον ποσ ὠδήγει εἰς τὴν ὀλιγαρχίαν: ὁ δῆμος ὅμως προσημῆ εἰς ἰσχυρὸν ἄνδρα τῆς ἐμπιστοσύνης του και τοῦτο ὠδήγει εἰς τὴν τυραννίδα. Τέλος ἡ κατάσταση ξεσπᾷ εἰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, καθ' ἃς ὁ Πιττακὸς παίζει ἓνα πολὺ καλύτερον ὄλλον πᾶρά ὁ Ἀλκαῖος. Βορδύερον ἐνῶ οἱ εὐγενεῖς και κυρίως οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν, ὁ Ἀλκαῖος και ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀντιμενίδας, δοκιμάζουν νὰ καταλάβουν τὴν ἀρχὴν, ὁ δῆμος τάσσει κατ' αὐτῶν ὡς ἀρχηγόν του τὸν Πιττακόν. Τότε οἱ δύο ἀδελφοὶ στέλλονται εἰς ἔξορίαν. Ὁ φίλος τῶν περιπετειῶν Ἀντιμενίδας μεταβαίνει εἰς τὴν Βαβυλωνίαν και ἐκεῖ ἀναλαμβάνει στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν. Εἰς τὸ τραγοῦδι, ποσ ὁ Ἀλκαῖος τὸν καλωσορίζει ἐπιστρέφοντα, μανθάνομεν τὰ κατορθώματά του ἐκεῖ τὰ πολεμικὰ και διὰ τὰς τιμὰς και τὰ δῶρα ποσ ἐδόθησαν διὰ τὴν ἀνδρείαν του. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἀλκαῖος ἀναγκάζεται νὰ ταξιδεύσῃ πρῶτα εἰς τὴν Αἴγυπτον και ἔπειτα εἰς τὴν Θράκην. Εἰς τὴν ἔξορίαν του ἔχει γράψῃ ὁ Ἀλκαῖος πολλὰ ἀπὸ τὰ ποιήματά του και προπάντων τὰ σκωπτικὰ κατὰ τοῦ Πιττακοῦ ὅπου τὸν ὀνομάζει Ἐρράδιον δηλ. Πληβειὸν και Θράκα και τόσα ἄλλα. Ἀλλὰ ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀνω πολιτικῶν ταραχῶν φαίνεται ὅτι κάτι ἔπαθε και ἡ ποιητριὰ μας: Ἀπὸ

τὴν ρητὴν μαρτυρίαν τοῦ Παρίου λεγομένου μαρμαροῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Σαπφῶ «ἐκ Μυτιλήνης εἰς Σικελίαν ἐπλευσε φυγοῦσα», φαίνεται ὅτι και ἡ Σαπφῶ ἐξωρίσθη εἴτε διότι ἀνήκεν εἰς τὸ ἀντίθετον τοῦ Πιττακοῦ κόμμα εἴτε διότι ὅπως δῆποτε ἔδειξεν ἀδυναμίαν νὰ ἀναμιχθῆ εἰς τὴν πολιτικὴν. Ὁ Πιττακὸς μετὰ τὴν νίκην του γνωρίζει χωρὶς ἀνατροπὰς νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ἀσφάλειαν τὸ σκάφος τῆς πολιτείας. Δὲν φοβεῖται λ.χ. νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς ὀλιγαρχικοὺς συννομότας ὅπως ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πατρίδα των. Ἔτσι ἐπέστρεψεν ὁ Ἀντιμενίδας, ἔτσι ἐπέστρεψεν ὁ Ἀλκαῖος και ὡς σωσμένος ναυργός ἐπέρασε τὰ γηρατεῖά του εἰς τὴν πατρίδα. φαίνεται δὲ ὅτι και ἡ Σαπφῶ ἐπανῆλθεν και ἀπέθανεν εἰς τὴν πατρίδα τῆς, ὅπου κατὰ ἀρχαίον ἐπίγραμμα ἐδεικνύετο ὁ τάφος της.

Ἄλλ' ἐκεῖνο ποσ κυρίως: μᾶς ἐνδιεφέρει προκειμένου περὶ τῆς Σαπφῶς εἶναι ἡ κοινωνικὴ και ἡ με αὐτὴν στενὰ δεμένη ποιητικὴ της δράσις, εἶναι ὁ κύκλος τῶν κοριτσιῶν τῶν καλύτερων οἰκογενειῶν τῆς πατρίδος της και ὅλης τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, ποσ τὴν τριγυρίζουν και τὴν περιβάλλουν με τὴν πικρὴν φιλίαν και ἐκτίμησιν και αὐτὴ ἀνάμεσά των σάν μεγαλύτερη ἀδελφὴ των φροντίζει γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν των τὴν πνευματικὴν και τὰς ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀρετὴν, ἀκριβῶς ὅπως ἀργότερον ὁ Σωκράτης τοὺς ἀγαπημένους του μαθητὰς εἰς Ἀθήνας. Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἐταίρας και φίλας τῆς Σαπφῶς μᾶς εἶναι γνωστὰ ἀπὸ τὰ ποιήματά της: ἡ Ἀτθίς, ἡ Τελεσίππα, ἡ Μέγαρα, ἡ Κυδρὸν, ἡ Ἡρώ, ἡ Ἀριγνώτα, ἡ Ἀγαλλίς, ἡ Δαμοφίλα, ἡ Ἀνακτορία ἡ Μελητίς, Γόγγυλα ἡ Κελοφώνια, Εὐνικα ἡ Σαλαμινίς και ἄλλαι. Αἱ τελευταῖαι μάστιχα ὡς ξέναι ἴτωι και κατοικοῦσαν εἰς τὸ σπῆτι τῆς Σαπφῶς. Ἐκτὸς τούτων ἀναφέρονται και ἡ Γολγὼ και ἡ Ἀνδρομέδα ὡς ἀντίζηλοι τῆς Σαπφῶς, ὅπως ἀκριβῶς οἱ σοφισταὶ τοῦ Σωκράτους. Διὰ τὴν ἐνδεικτικὴν ἀράπην, ποσ συνέδεε τὰ μέλη τοῦ κύκλου τῆς Σαπφῶς ἀναμεταξὺ των, ἀγάπη ποσ φθάνει μέχρι πάθους, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὰ ποιήματα τῆς. Ἰδίως Σαπφῶς και ποσ αἱ ἀκάθαρτοι και ἐνοχοὶ ψυχὴ δὲν ἤμποροῦν νὰ ἐννοήσουν, πόσ κακὰ λόγια δὲν εἰπώθησαν ἐναντίον αὐτοῦ τῆς ὀμίλου και κατὰ πόσους τρόπους δὲν ἐσυκοφαντήθησαν ἡ Σαπφῶ και αἱ μαθήτριά της, πρὸ πάντων ἀπὸ τοῦς κομμικοὺς ποιητὰς τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ τοῦ τετάρτου αἰῶνος καὶ ἐξῆς, οἱ ὁποῖοι ἔγραψαν και

κωμωδίας με θέμα τὸ σχολεῖον τῆς Λέσβου. Καὶ ὅπως συμβαίνει αἱ κωμολογίαι, ὅταν προπάντων ἀναφέρονται εἰς πρόσωπα ἐπιφανῆ, νὰ ἀκούωνται καὶ νὰ πιστεύωνται με εὐχαρίστησιν, ἔλαί αἱ συκοφαντίαι αὐταὶ συνετέλεσεν διὰ μέσου τῶν αἰώγων εἰς τὸ νὰ καταρροπωθῇ ἡ ποιητριά μας τόσον, ὥστε ἀκόμη μέχρι τῶν ἡμερῶν μας πολλάκις, ὅταν ἀκούη κανεὶς τὸ ὄνομά της, νὰ κινή ὑποπτα τὴν κεφαλήν. Οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ τῆς ποιητρίδος ἄλλοτε τὴν παρουσιάζουν ὡς ἐρωμένην τοῦ Ἀνακρέοντος ἢ τοῦ Ἰππώνακτος ἢ τοῦ Στησιχόρου καὶ ἄλλοι εἰς τὴν στολίζουσιν μετὰ τὰ πλέον ἀκάθαρτα ἐπίθετα. Ἀλλὰ ὅλων αὐτῶν τῶν ψευδολογιῶν ἀνατριπτικὸν εἶναι τὸ ἐπίθετον ποῦ ὁ σύγχρονος τῆς Ἀλικίως μετὰ τὸν πλέον μέγαν σεβισμὸν ἀποδίδει εἰς τὴν ποιητρίαν: Ἰόπλοκ' ἀγνάμελλιχόμειδε Σάπφοι', καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων εἰς μελετῶντες καὶ ὀρθῶ ἔννοοντες τὴν Σαπφῶ ὀργίζονται κατὰ τῆς κακοηθείας τῶν ὑβριστῶν τῆς ποιητρίδος, μεταξὺ δὲ τῶν φίλων τούτων τῆς Σαπφῶς ὡς θερμότερον ὑπέριμχοι καὶ μετὰ ζῆλον ἐργασθέντες διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τιμῆς τῆς ὑπερόχου γυνακὸς εἶναι γνωστοὶ οἱ Anna Dacier τῷ 1681, Welcker τῷ 1816 καὶ ὁ Wilamowitz τέλος ὁ μεγαλύτερος φιλόλογος τῶν χρόνων μας.

Περὶ τοῦ σχολείου τῆς Σαπφῶς ἰδοὺ πῶς τὸ χαρακτηρίζει ὁ Γάλλος φιλόλογος Reinach: Ἔχουν παραβάλει αὐτοὺς τοὺς γυναίκεους ὀμίλους ἄλλοτε μετὰ μοναστήρια καὶ αἰκοτροφεία, ἄλλοτε μετὰ κονσερβιτόρια μουσικῆς καὶ ἀπαγγελίας, ἄλλοτε μετὰ φιλολογικὰ σαλονία ἢ μετὰ τοὺς αἰσθηματικὸς κύκλους τῶν κυριῶν, ποῦ τελευταῖα εἶναι μόδα νὰ σχηματίζονται εἰς τὴν πρὸς τὸ μέρος μας καὶ τὴν ἀντίθετον ἀκτὴν τῆς Μάγνης. Εἶναι ἀλήθεια πῶς οἱ ἀρχαῖοι αὐτοὶ ὀμίλοι ἦσαν λίγο ἀπ' ὅλα αὐτὰ, ἀλλὰ εἶχον συγχρόνως ὡς κύριόν των γνώρισμα τὴν στενήν καὶ τρυφερὰν ἀγάπην τῶν μαθητριῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὴν διευθύντριάν των.

Ἀλλὰ δὲ νὰ ἐννοήσωμεν καλύτερα τὸν γυναικεῖον ὄμιλον τῆς Λέσβου, πρέπει νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ ἀρχαίου βίου. Ὁ νόμος περὶ σωματείων δὲν γνωρίζομεν ἂν ὑπῆρχε καὶ τότε. Γνωρίζομεν ὅμως ὅτι πολλὰ ἄτομα συχνότατα συνήθιζον νὰ ἐνώωνται εἰς μίαν ὀμάδα δι' ἓνα κοινὸν σκοπὸν, διὰ μίαν κοινήν λατρείαν συνήθως ἐνὸς θεοῦ. Ταῦτα εἰσὶν ἰδιωτικαὶ βε-

βαίως ἢ θίασοι διαφόρων πόλεων καὶ καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς διὰ κοινήν λατρείαν διαφόρων θεῶν εἶναι γνωσταὶ πάμπολλαι. Τοιοῦτοι θίασοι: τὰς Ἀφροδίτας, τὰς Πείθως καὶ τῷ Ἑρμῇ μνημῶ-εῦνται εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῆς Μυτιλήνης. Καὶ ἕνας τοιοῦτος θίασος πρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἀρχικῶς ἦτο καὶ ὁ ὄμιλος τῆς Σαπφῶς, ὄμιλος παρθένων διὰ τὴν κοινήν λατρείαν τῆς Ἀφροδίτης Κουροτρόφου, τῆς ὁποίας ἡ Σαπφῶ εἶναι ἡ ἱέρεια. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ Ἀφροδίτη σύμφωνα μετὰ τὰ αὐστηρὰ ἦθη μιᾶς κλειστῆς ἀριστοκρατίας, ὅπως ἡ τῆς Λέσβου, ἡ λατρεία τῆς Ἀφροδίτης ἔχει ἓνα ἐντελῶς διαφορετικὸν χαρακτῆρα παρ' ὅ,τι ἄλλαχού. Ἡ θεὰ ἐδῶ περιτριγυρίζεται ἀπὸ θίασον παρθένων, ὅπως καθαρὰ φαίνεται ἀπὸ τὰ λόγια τῆς ποιητρίδος μας καὶ ἐνὸς μεταγενεστέρου μιμητοῦ αὐτῆς, τοῦ Ρωμαίου Κατούλλου. Ἐν γένει ἡ Ἀφροδίτη ἐδῶ δὲν εἶναι ἢ ὑπόστασις καὶ τὸ σύμβολον τῶν ὀρίμων γυναικῶν θεληγῶν, τῆς ἀνθισμένης καὶ παραγωγῆς φύσεως, ἀλλ' ἡ φύσεως ποῦ ἀχίζει νὰ ξυπνᾷ. Ἡ ἐορτὴ τῆς συμπίπτει μετὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔξρος καὶ μετὰ τὴν ἔλευσιν τῆς χελιδόνος, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ποιήματα τῆς Σαπφῶς.

Μετὰ τὴν κοινήν λατρείαν μιᾶς Ἀφροδίτης, ὅπως τὴν ἐχρηστεύομεν, μετὰ δεήσεις καὶ ὕμνους καὶ ἐορτὰς καὶ χοροῦ εἰς τιμὴν αὐτῆς ἀσχολεῖται ὁ θίασος τῶν παρθένων τῆς Μυτιλήνης, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ χωρισθοῦν ὅταν νομπεύονται καὶ μεταβαλοῦν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ἡρας, τῆς προστατρίδος τοῦ γάμου, ἢ εἰναι καὶ τῶν καλλιστείων κυρίαι, ἔλας δὲ αὐτῆς τῆς θρησκευτικῆς κινήσεως κέντρον καὶ ψυχὴ εἶναι ἡ Σαπφῶ, ἡ ἱέρεια τῆς θεᾶς, ἀφιερώνουσα ὅλον τὸν ἄλλον τῆς χρόνον εἰς τὸ νὰ μορφώη διὰ τῆς ποιήσεως καὶ τέχνης ἴσως αἰσθητικῶς καὶ κοινωνικῶς ἐν γένει τὰς νεαράς τῆς φίλας.

Σύμφωνος μετὰ αὐτὸν τὸν κύκλον τῆς δράσεως τῆς Σαπφῶς ὡς προϊσταμένης τοῦ θίασου τῶν παρθένων καὶ ἱερείας τῆς Ἀφροδίτης εἶναι καὶ ἡ ἐργασία τῆς ἡ ποιητικῆς. Ἐκτὸς τῶν διαφόρων ἄλλων ποιημάτων τῆς, τὰ ὁποῖα ὅπως εἶπονται εἰς ἀποσπάσματι, εἶναι δύσκολον νὰ κατατάξωμεν εἰς εἴδη, ἡ Σαπφῶ ἔγραψε κυρίως ὕμνους εἰς τοὺς θεοὺς καὶ ἐπιθάλματα ἢ ὕμνους. Τὰ πρῶτα εἶναι ὕμνοι εἰς τοὺς θεοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους δὲν

σώζε·αι·πρὸ·ἑνα·εἰς·τὴν·Ἀφροδίτην· τὸν·ὁποῖον·θα·σᾶς·ἀναγνώ-
σω·εἰς·πρόχειρον·πεζὴν·μεταφρασίην.

Ποικιλόθρονε, ἀθάνατη Ἀφροδίτη,
Κόρη τοῦ Διὸς, σὺ ποῦ πλέκεις δόλους, σὲ πρκακλῶ
μὴ μου βασανίζῃς μὲ στενοχώριε· καὶ λύπερ,
κυρία μου, τὴν ψυχὴν.

Ἄλλ' ἔλα ἔδῳ, ὅπως μίην ἄλλην φορὰν
σὲ παλιὰς μέρες ἤκουσες τῆ φωνῆ μου
καὶ ἀφ' ὀντες τὸ χρυσο σπῖτι τοῦ πτετέρα σου
ἦλθες,

Ζεύξασα τὸ ἄρμα σου, Σὲ ἔφερν δὲ αἰ ὠραῖοι
στρουθοὶ γρήγορα συχοχτυπῶντας τὰ φτερά των
ἀπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν μύρην γῆν
διὰ μέσου τοῦ αἰθέρος.

Γρήγορα δὲ ἔφθασαν. Σὺ δὲ, ὦ μακαρία,
χαμογελῶντας μὲ τὸ ἀθάνατό σου πρόσωπο
μὲ βώτησες τὶ ἐπικθα πάλι καὶ γιὰτι
σὲ προσκαλῶ σιμά μου

καὶ τὶ ἐπιθυμῶ τόσο μὲ τὴν τρελλή μου ψυχὴ
γιὰ νὰ γίνῃ. «Ποῖον πάλιν θέλεις
νὰ φέρω στήν ἀγάπην σου, ποιὸς Σαπφῶ
σὲ πείραξε;

Πές μου! καὶ ἂν τώρα σοῦ στρέφει τὰ νῶτα, γρήγορα θὰ ἔλθῃ
ἂν δὲ δὲν δέχεται δῶρα, γρήγορα θὰ σοῦ προσφέρει αὐτὸς [κατόπι σου
καὶ ἂν δὲν σὲ ἀγαπᾷ, γρήγορα θὰ σὲ ἀγαπήσῃ αὐτὸς
καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ.

Ἔλα παρακαλῶ καὶ τώρα, καὶ ἔπὸ τὲς θαρρεῖς γλύτωσέ
με ἔνοιες, καὶ ὅσα ἡ ψυχὴ μου λαχταρᾷ,
πραγματοποίησε. Βοήθησέ με
οὐ ἡ ἴδια.

Ἐνα ὅμοιον ὕμνον πιθανῶς εἶχε γράψει εἰς τὸν Φάωνα,
θεὸν τοῦ κύκλου τῆς Ἀφροδίτης, ὁ δὲ πηθητικὸς καὶ σφόδρα ἔρω-
τικὸς χαρακτήρ τῆς σαπφικῆς ποιήσεως ἔδωκε ἀφορμὴν πιθανῶς εἰς
παρὰνοήσιν τοῦ ὕμνου αὐτοῦ καὶ εἰς τὰ μυθεύματα περὶ τοῦ ὠραι-
ου νεανίου Φάωνος, διὰ τὸν ἔρωτα τοῦ ὁποῖου ἡ Σαπφῶ ἠτύοκτό-
νησε. Οἱ δὲ ὕμεναιοι, τραγοῦδια, μὲ τὰ ὁποῖα χοροὶ νέων ἢ παρθέ-
νων συνῶδουον τοὺς νεονύμφους μέχρι τοῦ νυμφικοῦ θαλάμου, εἶναι
γραμμμένοι ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ γάμων παρθένων τοῦ θιάσου. Μέσα εἰς
τοὺς ὕμεναιούς ἐγκωμιάζονται τὸ κάλλος καὶ αἱ ἀρεταὶ τῆς νύμφης
ἢ τοῦ γαμβροῦ, κάποτε δὲ σκώπεται καὶ ὁ θυρωρὸς τοῦ νυμφικοῦ
θαλάμου.

Ἐνεκα τῆς στενῆς ἀγάπης, ποῦ συνδέει τὰς φίλας ἀναμεταξὺ
των, δικαιολογεῖται ἡ βαθεῖα λύπη ποῦ συνοδεύει κάθε χωρισμὸν ἀπὸ
τοῦ θιάσου καὶ πρὸ πάντων ὅταν αἱ νυμφευόμεναι φεύγουν μακρὰν,
ὅπως ἡ Ἀριγνώτα εἰς τὰς Σάρδεις καὶ ἡ Μνάσις εἰς τὴν Φώκαιαν,
ἢ ἡ ζιλοτυπία κατὰ τῶν ἀνδρῶν ποῦ πλησιάζει ἢ καταλείπουσα τὸν
θίασον.

Μοῦ φαίνεται ὡσάν θεὸς ἐκεῖνος
ὁ ἀνδρὸς ποῦ κἀθεταὶ ἀντίκρου σου
καὶ σοῦ ἀκούει τῆ γλυκιὰ κουδέντα
καὶ ἀπολαβεῖ τὸ ὠραῖο σου χαμόγελο,
πρᾶγμα ποῦ μέσα στὰ στήθη
μοῦ τρομάζει τὴν καρδιά.
Μόλις σᾶς ἀντικρύζω ἔτσι, ἡ φωνὴ μου
χάνεται:

ἡ γλῶσσά μου παραλύει καὶ κᾶτι
σάν φωτιὰ ξαπλώνεται στὸ σῶμά μου,
παύω νὰ βλέπω καὶ ἀρχίζει δοῆ
στὰ αὐτιά μου.

Κρύος ἰδρὼς μὲ περιλούει καὶ τρέμω
ὀλόκληρη, κιτρινίζω σάν τὸ φύλλο

καὶ μοιάζω μὲ ἄνθρωπο
καὶ πεθαίει.

Γενικώτερα, ὅπως μπορεῖ νὰ κρίνῃ κανεὶς καὶ ἀπὸ τὰ ἀποσπάσματα μόνον τῆς ποιήσεως τῆς Σαπφῶς, εἶναι τόσον πλούσιος καὶ ὡραῖος καὶ δυνατός ὁ ψυχικός της κόσμος ὅσον εἰς κανένα λυρικὸν ἀρχαῖον. Εἶναι ἡ πρώτη ποῦ ὠνόμασε τὸν ἔρωτα «γλυκύπικρον ἀμήχανον ὄρετον» = φεῖλι ποῦ δίνει γλυκὸν πόνον χροῦς νὰ μπερεῖς νὰ τὸν ἀπορύη. Δὲν ὑπάρχει ἴσως ἀρχαῖος ποιητὴς ποῦ νὰ ἔχει τόσον ἀνοιχτὸ τὸ μίτι διὰ τὰς καλλονὰς τῆς φύσεως. Ἐδῶ παρακολουθεῖ τὰ ἄτρα νὰ σβύνουν μπροστὰ στὸ φῶς τῆς πανσελήνου, νὰ φωτίζῃ ὁ ἕσπερος τὴν ὑμέλιον πομπήν. Ἄλου παραβάλλεται ἡ Ἀργινώτα μὲ τὴν ροδόδακτυλον αὐγήν, ποῦ σκορπᾷ τὸ φῶς της εἰς τὸς λειμῶνας, καὶ τὰ φύλλα τῶν λουλουδιῶν ἀνοίγουν. Ὁ Θιάσός της διαρκῶς κόπτει ἄνθη καὶ πλέκει στεφάνους διὰ τὴν λατρείαν τῆς Θεᾶς. Οἱ Θεοὶ δὲν πλησιάζουν ἀνθρώπους καὶ δὲν φοροῦν στέφανον, τὴν θυμικτέρα της παραβίλλει μὲ χρυσοῦ λουλούδι, τὰ τραγῦδια της εἶναι ρόδα, ἡ νύμφη μιάζει ὑάκινθον ἢ ροδομάγουλο μῆλο.— Ἄλλου πάλιν μὲ ὄλως διόλου μοντέρνο γούστο δείχνει ἀγάπην γιὰ τὰ ὡραία ἐνδύματα καὶ τὰ ἀρώματα καὶ γιὰ κάθε εὐχάριστον τίποτε, γιὰ τὴν κομψὴν ἐνδυμασίαν τῆς Γογγύλης, τὴν πολυτέλεια τοῦ γάμου τῆς Ἀδρομάχης, μίξιν ἐπίδειξιν τοῦ στρατεύματος τῶν Λυδῶν, τὰ πορφυρᾶ ὑφάσματα τῆς Φουκίας, τὰ ποικίλα λωριὰ τῆς Λυδίας κτλ. Ἄλλὰ συχνότεραι εἶναι αἱ ἠθικαὶ σκέψεις τοῦ ποιητικοῦ της κόσμου: Ὁ πλοῦτος ἀνεὶ ἀρετῆς δὲν εἶναι τίποτε.— Ἐν καιρῷ ὀργῆς τίποτε δὲν εἶναι σεμνότερον τῆς σιωπῆς.— Γιὰ τὴν ποιήσιν της κάπου λέγει: κάποτε κάποιος θὰ θυμᾶται καὶ μένα. Ἄλλου: ὅταν πεθάνῃς θὰ χιθῆς καὶ κανεὶς δὲν θὰ σὲ θυμηθῇ πιά, γιὰτὶ δὲν μετέχης τῶν ρόδων τῆς Πιερίας

Κιθανάσα δὲ κείσεται, οὐδέποτε μνημοσύνα σέθεν

ἔσσει' οὐδ' ὑπερον: οὐ γὰρ πεδέμεις δρόδων τῶν ἐκ Πιερίας. Καὶ ἄλλου πάλιν διὰ ἕνα διαμάντι τοῦ θιάσου της, ποῦ παίρνει ὁ γαμβρός:

Οἶον τὸ γλυκύμαλον ἐρεύθεται ἄκρω ἐπ' ὕσθῳ

ἄκρον ἐπ' ἀκροτάτῳ, λελάθοντο δὲ μαλοδρυπῆες
οὐ μὲν ἐκλελάθοντ', ἀλλ' οὐκ ἐδύναντο ἐπικέσθαι.

Ὁ ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν εἰκόνα τῆς Σαπφῶς, ἔστω καὶ τοιαύτην, ὅπως ἡμεῖς ἐδῶ ἐπροσπαθήσαμεν νὰ ἀποδώσωμεν, εὐκολα ἡμπορεῖ νὰ ἐννοήτῃ διατὶ ἡ ποιητριά μας τόνον ἐτιμήθη καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας καὶ ὑφ' ὅλων τῶν πεπολιτισμένων λαῶν, διατὶ ὁ Σόλων παρηκολούθει καὶ ἐμάνθκε τὰ ποιήματά της, διατὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὀνομάζεται **θαυμαστόν τι χρῆμα** (ὑπέροχος γυναῖκα) καὶ ἄλλοτε πάλιν θεωρεῖται ὡς ἡ **δεκάτη μοῦσα**, διατὶ τέλος δύναται νὰ τεθῇ καὶ ὄντως τίθεται ὡς ὁ **τελειότερος τύπος τῆς γυναικὸς**.

ΑΠΟ ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΟΥΡΑΣ ΔΙΑ ΤΑ ΖΩΑ

Μεταξύ των μύθων, οι οποίοι μᾶς διηγούνται συνομιλίας καὶ πράξεις τῶν ζώων, ὑπάρχει κάποιος, ὅστις διηγείται ὅτι ὁ ἄνεργος πιθήκος, συναντήσας τὴν ἀλώπεκα ἐζήτησε παρ' αὐτῆς νὰ τοῦ δώσῃ ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὴν οὐράν της οὐράν. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι οἱ ἄνθρωποι τῶν παλαιῶν χρόνων, κατὰ τοὺς ἡρώτους ἐπλήσθη καὶ ὁ μῦθος αὐτός, εἶχον τὴν γνώμην ὅτι ἡ οὐρά εἶναι εἰς μεγάλην ὑπόληψιν μεταξὺ τῶν ζώων καὶ ὅτι τοῦς χρησιμεύει κάπως ὡς στόλισμα.

Κατὰ τοὺς σημερινούς χρόνους φαίνεται ὅτι θεωρεῖται ἐντελῶς ἄσκοπον ἢ μᾶλλον αὐθαίρετον τὸ ὅτι ἄλλοι μὲν ζῶα φέρουν τεραστίαν οὐράν, ἄλλα δὲ στεροῦνται ἐντελῶς αὐτῆς. Πρὸς ἀποδείξιν τῆς ἀληθείας τῆς γνώμης ταύτης προσήγουν τὸ γεγονός, ὅτι καὶ μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ αὐτοῦ εἶδους παρατηρεῖται διαφορὰ ὡς πρὸς τὸ μήκος τῆς οὐράς. Οὕτω λ. χ., ἐν ᾧ ὅλα αἱ γαλαὶ διακρίνονται διὰ τὸ μήκος τῆς οὐράς, ἢ τοῦ λυγκῶς εἶναι ἐλαχίστη. Ἐκ τῶν ἀνελόπων διακρίνεται διὰ τὴν μεγίλην της οὐράν ἢ καμηλοπάρδα ις. Οἱ ἀνθρωποειδεῖς πίθηκοι δὲν ἔχουν οὐράν, ἐν ᾧ τοῦναντίον παρὰ τοῖς ἄλλοις πιθήκοις χρησιμεύει ὡς πέμπτος ποὺς ἢ, καλύτερον, ὡς τρίτη χεὶρ.

Παρ' ὅλα ὅμως ταῦτα ἡ ἀνωτέρω γνώμη εἶναι ἰσφαλισμένη. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Dr Zell τα ζῶα πρέπει νὰ διαιρεθοῦν σχετικῶς πρὸς τὴν οὐράν τους εἰς τὰς ἐξῆς τρεῖς τάξεις: α) Ζῶα διὰ τὰ ὅποια ἡ οὐρά εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν ὑπαρξίν των. β) Ζῶα διὰ τὰ ὅποια ἔχει πολλὴν σπουδιότητα. γ) Ζῶα διὰ τὰ ὅποια ἡ οὐρά εἶναι ἀδιάφορος. Μερικὰ παραδείγματα θὰ διασαφηνίσωσιν ἐντελῶς τὸ πρῶγμα. Ἐάν ἀποκοπῇ διὰ σφαίρας κυνηγοῦ ἢ βραχεῖα οὐρά της ἐλάφου — ὅπως συνέβη πολλάκις — οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἔχει ἢ ἔλλειψιν αὐτῆς ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦ ζώου. Ἐάν ὅμως ἀποκόψωμεν τὴν οὐράν αἰλούρου, θὰ ἀποβῇ δύσκολον εἰς τὸ ζῶον νὰ συλλαμβάνῃ τὴν λείαν του. Ἀπεναντίας ὁ ἰχθύς δὲν δύναται νὰ νοηθῇ χωρὶς οὐράν.

Θαυμάσια διεπίστωσεν ὁ Graber τὴν σημασίαν τῆς οὐράς τῶν ἰχθύων. Δικαίως δὲ φρονεῖ ὅτι αὕτη δὲν εἶναι ἄπλοῦν προσάρτημα διὰ τὰ ζῶα ταῦτα, ἀλλὰ τοῦναντίον τὸ στέλεχος τοῦ σώματος εἶναι προσάρτημα διὰ τὴν οὐράν.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει, δύναται τις νὰ εἴπῃ, δι' ὅλα τὰ ὑδρόβια. Δι' αὐτὰ ἡ

οὐρά εἶναι ἀναραίτητος διὰ τὴν ὑπαρξίν των. Διὰ τὰς φαλαίνας, αἱ ὅποια ζοῦν ὅπως οἱ ἰχθύς, ἡ οὐρά ὄχι μόνον χρησιμεύει ὡς πηδάλιον, ἀλλ' ἀποτελεῖ καὶ τὸ κύριον αὐτῶν ὄπλον. Μακρὰν οὐράν κέκτηνται καὶ οἱ κροκόδειλοι, καθὼς καὶ ἄλλα ἀμφίβια.

Ἀπολύτως ἀναγκαία εἶναι ἡ μακρὰ οὐρά καὶ εἰς μερικὰ εἶδη πιθήκων, εἰς τοὺς ὁποίους χρησιμεύει ὡς πέμπτον ἀπτικὸν ὄργανον, ὡς ἐπίσης εἰς τὸ Καγκουρά, τὸ ὅποιον μετὰ τὴν βοήθειαν τῆς οὐράς κατορθώνει νὰ κάθεται ἐπὶ τρίποδος ἵποποδίου.

Ἡ οὐρά ὡς πηδάλιον ἐν τῷ ἀέρι δὲν ἔχει γενικῶς τόσην σημασίαν ὅσην ἡ οὐρά ὡς πηδάλιον ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Ἐν πίση περιπτώσει ἡ ὑπαρξὶς ἢ ἔλλειψις αὐτῆς ὀδηγεῖ ἡμᾶς εἰς μερικὰ συμπεράσματα.

Ὅλα τὰ εἶδη τῶν γαλῶν ἔχουσι μακρὰν οὐράν. Τοῦτο εἶναι πολὺ φυσικόν. Ἡ λεία, τὴν ὁποίαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐκαροδόκουν, προσπαθεῖ νὰ διαφύγῃ τὴν τελευταίαν στιγμὴν. Ὁ λέων ὁμοίως, ἢ τίγρις, ἢ γάτα κ.τ.λ. δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίζουν ἐκ τῶν προτέρων πρὸς ποίαν κατεύθυνσιν θὰ τραπῇ τὸ ἔμφροβον θήραμα. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ὡς πηδάλιον χρησιμεύουσα οὐρά κινεῖται ὑπὸ τοῦ ζώου ταχέως καὶ κυκλικῶς, ὡς βλέπομεν ἰδίᾳ εἰς τὸν λέοντα.

Διατὶ ὁμοίως ἔχει ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ λύγξ τόσον μικρὰν οὐράν; Διότι ἐπιπίπτει ἐναντίον τῶν δορυβάδων καὶ ἄλλων ζώων ἀπὸ τῶν δένδρων, ἐπὶ τῶν ὁποίων παραδοκεῖ. Ἐπ' αὐτῶν δὲν ἐπιτρέπουν οἱ κλάδοι νὰ κινή τὴν οὐράν κυκλικῶς καὶ διὰ τοῦτο εἶναι αὕτη βραχεῖα.

Καὶ ἄλλα εἶδη τῆς οἰκογενείας τῶν γατιδῶν στεροῦνται οὐράς, διότι διαβιτοῦσι παραδοκῶντα τὴν λείαν αὐτῶν ἐπὶ κλάδων δένδρων καὶ θάμνων.

Ποία ὀφέλειαν ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν ἀπὸ τὴν οὐράν;

Τὰ εἶδη τὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν κυνῶν δὲν παραδοκοῦν τὴν λείαν των, ἀλλὰ μᾶλλον καταδιώκουν αὐτήν. Ἐδῶ ἡ μακρὰ οὐρά ἔχει σημασίαν ἐφ' ὅσον τὸ καταδιωκόμενον ζῶον — ὁ λαγωὸς π.χ. — κάμνει ἐλιγμούς.

Ὁ λαγὸς δὲν ἔχει ἀνάγκην οὐράς, διότι γνωρίζει ἐκ τῶν προτέρων πότε θὰ κάμῃ τὸν ἐλιγμόν. Εἰς τὸν διώκτην ὁμοίως δὲν εἶναι γνωστὴ ἡ αἰφνιδία ἀλλαγὴ τῆς κατεύθυνσεως δι' ἧς καὶ ἔχει ἀνάγκην ἰσχυρᾶς οὐράς, ἵνα κατορθώσῃ δι' αὐτῆς νὰ στρέφῃ οὔτω τὸ σῶμα, ὥστε νὰ λαμβάνῃ τὴν κατεύθυνσιν τοῦ λαγωῦ. Διὰ τοῦτο ὅλα τὰ λαγωνικά ἔχουν ἐξαιρετικῶς ἰσχυρὰν οὐράν.

Ἡ ἀλώπηξ ἴσταιται ὡς πρὸς τὸν τρόπον τοῦ βίου μεταξὺ κυνῶν καὶ γαλῆς. Δὲν κυνηγεῖ ὡς τὰ ἄλλα εἶδη τῆς οἰκογενείας τῶν κυνῶν. Ἐάν παρατηρήσῃ τις πῶς συλλαμβάνει τοὺς ποντικούς, θὰ ἐννοήσῃ εἰς τί τῆς χρησιμεύει ἡ μακρὰ οὐρά. Τοὺς συλλαμβάνει ὅπως αἱ γαλαὶ καὶ διὰ τοῦτο ἔχει ἀνάγκην πηδαλίου. Τὸ πυκνὸν τρίχωμα τῆς οὐράς της ὁμοίως ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ἀγῶνος, τὸν ὅποιον διεξάγει κατὰ σφηκῶν καὶ βομβυλιῶν. Τὸ πρῶν ὅταν τὰ ἔντομα ταῦτα εἶναι ἀκόμη παγωμένα ἀπὸ τὸ ψῦχος, τὰ ἀνασκαλεύει, διότι ἀγαπᾷ πολὺ τὰς νύμφρας των καὶ τὸ μέλι τῶν βομβυλιῶν. Ἐπειδὴ ὁμοίως ὁ-

πάρχουν και σφήκες, αί όποιαί είναι εις θέσιν να την κεντρίσουν, τους φονεύει με την φουντωτήν της ούράν. Φυσικά αυτό θα ήτο αδύνατον εάν ή ούρά της ήτο όπως ή της γαλής, άνευ πυκνού τριχώματος.

Τά αυτά Ισχύουν και διά τή άπακτικά πτηνά. Όσα τρέφονται εύκόλως και χωρίς πολύν κόπον από τους έγγελεις, δέν έχουν ανάγκην μακράς ούράς. Δι' αυτόν τόν λόγον στεροϋνται αυτής οί κόρακες και οί γύπες. Τούναντίον χρειάζονται πολύ τριαύτην ούράν τά όρνεα έκεινα, τά όποια πρέπει να πηδαιουχοϋν με ταχύτητα, ως λ. χ. οί ιέρακες κ.λ.

Τά φυτοφάγα ζώα, τά όποια δέν καταδιώκουν τό θύμα των, θα έπρεπε να είναι κατά κανόνα χωρίς ούράν. Ό κανών όμως έχει εδώ πολλές εξαιρέσεις. Η ούρά χρησιμεύει εις τους ποντικούς προς αναρρίχησην, όπως βλέπομεν, εάν αποκόψωμεν αυτήν.

Μεγάλως έπειτα χρησιμεύει ή ούρά παρά τοις φυτοφάγοις και προς εκδίωξιν των έπι του σώματος επικαθημένων μυών. Τά όρεσιβια φυτοφάγα, αίγες, όνοι, πρόβατα κ.λ., έχουν μικράν ούράν, διότι και τά έντομα δέν είναι πολλά έπι των όρέων. Άλλ' οί βόες και οί βούβαλοι διακρίνονται τούναντίον διά τό μήκος της ούράς, διότι τά μέρη εις τά όποια βιοϋσι, είναι πλήρη έντόμων. Ό άγριος ίππος έχει μετρίαν ούράν, διότι ούτε έπι των όρέων ζή ούτε έντός έλωδών μερών.

Έξ όλων τούτων καταφαίνεται ότι τό μήκος της ούράς δέν είναι αποτέλεσμα αυθαιρεσίας ή τύχης, άλλ' ότι έξηγείται εκ του τρόπου της ζωής των διαφόρων ζώων.

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ

Γ. ΞΑΦΟΛΙΔΟΥ

4. ΛΕΟΦΟΡΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ 4.

ΤΑ ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ ΜΑΣ ειλκυσαν την άμέριστον προσοχήν και εκτίμησιν των ΦΙΛΟΚΑΛΩΝ Θεσσαλονίκης ΔΙΟΤΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΟΝΤΑΙ

έπι τη βάσει του ΑΞΙΩΜΑΤΟΣ του ΑΡΙΣΤΩΝΟΣ

«Όρθιον υπόδημα δείκνυσι ποδός ευφυΐαν»

«C'est la chaussure bien faite qui montre l'elegance du pieds»

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ

ΧΡ. ΠΙΤΤΑΡΑΚΗ

ΛΕΩΦ. ΕΘΝ. ΑΜΥΝΗΣ 18

ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ έπανειλημμένως—όχι εξ ΕΥΝΟΙΑΣ—άλλά διότι όντως τά εν αυτώ κατασκευαζόμενα ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ ΑΝΔΡΩΝ και ΓΥΝΑΙΚΩΝ φέρουν—ως προς την ΦΙΛΟΚΑΛΙΑΝ—την ΣΦΡΑΓΙΔΑ της πρωτοτυπίας ως προς την ΠΟΙΟΤΗΤΑ και στερεότητα την εκλέγην των ΔΕΡΜΑΤΩΝ και την επιμελημένην ΕΡΓΑΣΙΑΝ και ως προς την ΑΝΕΣΙΝ τους όρους της ΥΓΙΕΙΝΗΣ!!!!

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΛΕΥΚΟΥ ΠΥΡΓΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΑΔΕΛΦΩΝ ΣΕΓΟΥΡΑ

Ὁ Κεντρικώτερος εὐρυχωρότερος καὶ εὐαιερώτερος
τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ.
Ἐν αὐτῷ ἐκτυλίσσονται αἱ κατ' ἔξοχὴν θαυμασιώτεραι
ταινίαι τῶν διασημοτέρων Κινηματογραφικῶν Οἰκῶν.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΕΙΟΝ

“ΝΤΟΡΕ”
ΑΛΦΡΕΔΟΥ ΜΟΡΑΤΟΡΙ

Θεσσαλονίκη Ὁδὸς Ἐθνικῆς Ἀμόνης 12

Ἐν αὐτῷ κατασκευάζεται τὸ περίφημον ΤΑΓΙΟΥ - ΚΙΟΣΟΥ
καὶ τὰ πλέον εὐγευστα Ἀνατολικά καὶ Εὐρωπαϊκά ΓΛΥΚΙ-
ΣΜΑΤΑ μὲ τὰ ἐκλεκτότερα καὶ γνησιώτερα Ὑλικά.

Λειτουργεῖ καὶ εὐάερος αἰθουσα σφαιριστηρίου
Ἐκτέλεσις παραγγελιῶν ἄμεσος. Ὑπηρεσία ἀνεπίληπτος.

ΠΑΝΑΓ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Δ-ΩΡ ΤΑ ΝΟΜΙΚΑ ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ

ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΦΡΑΓΚΟΜΑΧΑΛΑ ΠΑΣΣΑΖ ΟΡΙΕΝΤΑ

Ὁδὸς Φράγκων 34.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ ΕΠΙΠΛΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΧΑΡΑΤΣΑΡΗ & ΣΙΑ

Ὁδὸς Μητροπόλεως - Ἀκίνητον Λέρτα & Βαρουζάκη
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ἐν αὐτῷ κατασκευάζονται τὰ πολυτελέστερα,
ἀριστοτεχνικώτερα καὶ ατερεώτερα ἐπιπλά
Εἰς τιμὰς ἀσυναγωνίστους.

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ

“ΤΟ ΧΡΥΣΟ ΤΑΚΟΥΝΙ,”

ΙΩΑΝΝΟΥ Μ. ΘΕΟΦΑΝΙΔΟΥ

Λεωφ. Βασ. Γεωργίου

ΑΝΥΨΩΘΗ τὸ Κατάστημά τοῦτο εἰς τὴν κοινὴν ἐκτίμησιν.

ΔΙΑ τὴν ὑπέροχον φιλικαλίαν

» τὴν ἐξαιρετικὴν ποιότητα τοῦ ὀλικοῦ του

» τὴν σιερότητα τῶν ὑποδημάτων του

ὡς καὶ διὰ τὰς ἐν ἀναλογία πρὸς τὴν ποιότητα - Συγκαταβατιδὰς τιμὰς
του.

ΜΕΓΑ ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΒΑΣ. ΚΥΡΙΑΚΟΥ

166 Ἐγνατίας 166

Τὸ ἀρχαιότερον τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ

ΔΙΕΚΡΙΘΗ πάντοτε

Διὰ τὴν ΚΟΜΨΟΤΗΤΑ

ΠΟΙΟΤΗΤΑ

ΣΤΕΡΕΟΤΗΤΑ καὶ τὸ

ΑΝΕΠΙΛΗΠΤΟΝ τῶν ἐν αὐτῷ κατασκευαζομένων

ΑΝΔΡΙΚΩΝ καὶ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ

ΥΠΟΔΗΜΑΤΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

ἐξ ἑγχωρῶν εἰδῶν

ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ ΚΑΠΕΛΛΩΝ

τελευταίου συρμοῦ

ΑΣΠΡΟΣΥΧΩΝ ΔΙΑ ΠΡΟΙΚΑΣ

ἐκτάκτου καλαισθησίας

ΒΑΠΤΙΣ. Πλουσιωτάτη Συλλογὴ κτλ.

Ἄπαντα κατασκευῆς ἀπαρμιλλοῦ

καὶ εἰς τιμὰς ἀσυναγωνίστους

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ-ΠΡΑΤΗΡΙΑ

Μ. ΚΟΝΤΟΓΟΥΡΗ

33, Ἐθνικῆς Ἀμόνης 33.

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΙΩΣΗΦ Ε. ΑΜΙΕΛ

Λεωφόρος Β. Γεωργίου 78.

Ἐποδήματα:

Ἄνδρικά, Γυναικεία, Παιδικά

ἘΤΟΙΜΑ καὶ ἐπὶ παραγγελίᾳ

Ποιότης ἐκλεκτή, Στερεότης

Ἐφαρμογὴ Ἀρίστη

Κατασκευάζονται καὶ ὑποδήματα

Πολυτελείας.

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΑΔΕΛΦΩΝ ΔΟΥΛΜΠΕΡΗ

358. ΕΓΝΑΤΙΑ 355.

ΠΟΙΟΤΗΣ ΕΚΛΕΚΤΗ

ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΕΡΡΕΑ

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΑΠΤΑΙΣΤΟΣ

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ "ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΙΚΟΝ,,

ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ ΑΡ. 41

ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ ΑΝΔΡΩΝ, ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Ἐξειδικυμένης ΦΙΛΟΚΑΛΙΑΣ ἐκτάκτου στερεότητος

ἀνέτου ὑποδήσεως

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΜΟΥΣΤΑΚΑ

ΛΕΩΦ. ΕΘΝ. ΑΜΥΝΗΣ 6 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΕΥΦΗΜΩΣ ΓΝΩΣΤΟΝ

Διὰ τὴν καλὴν ποιότητα, στερεότητα καὶ ἀφογὸν κατασκευὴν τῶν ὑποδημάτων του. Ὡς καὶ διὰ τὰς τιμὰς του ποῦ ἀνταποκρίνονται μὲ τὴν πραγματικὴν των ἀξίαν.

ΕΜΠΟΡΟΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΑΝΔΡΕΟΥ & ΜΠΑΡΜΠΑ

Ὁδὸς Βενιζέλου ἀριθ. 13β' Θεσσαλονίκη

Ἐν τῷ ἄνω Καταστήματι θὰ εὑρετε ἐκτὸς ὑποδημάτων σὰς

Τελείας ἐφαρμογῆς καὶ Ἐκλεκτὴν Συλλογὴν

Εἰδῶν Νεωτερισμοῦ. Κάλτσες κ.τ.λ.

ΜΕΓΑ ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ

ΗΛΙΑ ΑΛΤΣΕΧ

Θεσσαλονίκη, Λεωφ. Βασ. Ὀλγας 4

Υποδήματα ἔτοιμα καὶ παραγγελίας καλαισθησὶα ἐξαιρετικὴ Δέρματα ἐκλεκτὰ διαφόρων χρωμάτων ἐργασία ἀριστοτεχνικὴ

ΤΙΜΑΙ ΕΥΣΥΝΕΙΔΗΤΟΙ

ΧΡΩΜΟ-ΦΩΤΟ
ΤΖΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ
ΑΚΟΥΑΡΟΝΕ
6 ΟΔΟΣ ΚΟΛΟΜΠΟΥ 6 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Ἐκτελέσεις παντὸς εἶδους κλισσέ - Τριχρωμίες - Χρώματα δὲ Τζιγγκο
μὲ Ρεζίνα - Ρίστερ καὶ γραμμοτὰ διὰ ἔφημερίδας, περιοδικὰ,
τ.λ.

ΑΓΓΛΙΚΟΝ ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ

ΗΛΙΑ Π. ΚΑΤΣΟΓΙΑΝΗ

Ὁδὸς Βουλγαροκτόνου ἀριθ. 4 - Θεσσαλονίκη.

Μεγάλῃ παρακαταθήκῃ σιιειαλιτέ. Ἀπό βῆς ἐκτελέσεις συνταγῶν.
Ζῶναι ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Κορσέδες ἐγκύων. Κηλεπίδεςμοι ἐλαστι-
κοὶ σουτιέν. Μεταλλικὰ ὕδατα καὶ φαρμακευτικοὶ οἶνοι.

ΛΑ-Ι-ΚΟΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

Ν. ΧΡΥΣΟΠΟΥΛΟΥ & Σίας

Θεσσαλονίκη - ΝΕΑ ΣΤΟΑ: Ἐγγατία, 157

Πάσης ΦΥΣΕΩΣ Τριμηνιαὶ Ἔργασίαι.

ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ:

Δι' ἘΓΕΓΧΟΝ λαχειοφόρων Ὁμολογιῶν Ἑλληνικῶν καὶ ξένων.

Δι' ΕΞΑΡΓΥΡΩΣΙΝ τοκομεριδίων Ἑλληνικῶν καὶ ξένων.

Δι' ΑΓΟΡΑΝ καὶ ΠΩΛΗΣΙΝ Χρεωγράφων Ἑλληνικῶν καὶ ξένων.

Εἰς τὰς καλλιτέρας τιμὰς

Σχετικὰ πληροφορίαι ΔΩΡΕΑΝ

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ
Κ. ΚΟΛΟΤΟΥΡΟΥ

ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Χημικά και φαρμακευτικά προϊόντα. Ακριβής εκτέλεσις συνταγών.

Χημικά και μικροβιολογικά εξετάσεις.

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ και αί μάλλον σπάνια. ΖΩΝΑΙ καιίας κτλ.

ΤΕΛΕΙΑ εγκατάστασις παρασκευής Amboules εξηλεγμένων
χημικῶς εἰς περιεκτικότητα και μικροβιολογικῶς εἰς ἀποστείρωσιν

ΚΗΛΕΠΙΔΕΣΜΟΙ
ΠΑΠΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΔΙΑΣΤΑΥΡΩΣΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΕΓΝΑΤΙΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ

ΚΩΝ. ΚΟΥΡΚΟΥΤΑ

ΧΗΜΙΚΟΥ ΦΑΡΜΑΚΟΠΟΙΟΥ

ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΝΙΚΗΣ 41, (Κάτωθι Ξενοδ. Μάζεστικ)

Χημικά και Μικροβιολογικά Αναλύσεις

ΠΑΝΤΟΣ ΕΙΔΟΥΣ

Αναλύσεις Ιατρικά - Εμπορευμάτων - Όρυκτων κτλ.

ΤΟ ΚΟΝΙΑΚ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΔΑΝΙΗΛ Μ. ΟΥΖΙΕΛ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΕΔΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 9

Προτιμάται παρ' ελευ του κόσμου
ένεκεν τῆς ἀρίστης ποιότητός του.

ΚΙΝΗΜΑΤΟΘΕΑΤΡΟΝ ΛΕΥΚΟΥ ΠΥΡΓΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΑΔΕΛΦΩΝ ΣΕΓΟΥΡΑ

Τὸ ΚΕΝΤΡΙΚΩΤΕΡΟΝ, ΕΥΔΕΡΩΤΕΡΟΝ και
ΕΥΡΥΧΩΡΟΤΕΡΟΝ τῶν ἐν Θῶνικῃ τοιούτων.—

ΕΞΕΛΙΣΣΟΝΤΑΙ ἐν αὐτῷ αἰθανμασιώτεροι ταινίαι
τῶν δισημοτέρων Κινηματογραφικῶν Οἰκῶν.

ΑΔΕΛΦΟΙ Γ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ - ΑΘΗΝΑΙ

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΙ - ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΕΞΑΓΩΓΗ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΟΝ

ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΠΑΝΤΟΣ ΕΙΔΟΥΣ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ

ΒΑΣ. Θ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ - ΑΘΗΝΑΙ - ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ

ΕΜΠΟΡΙΟΝ-ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΙ

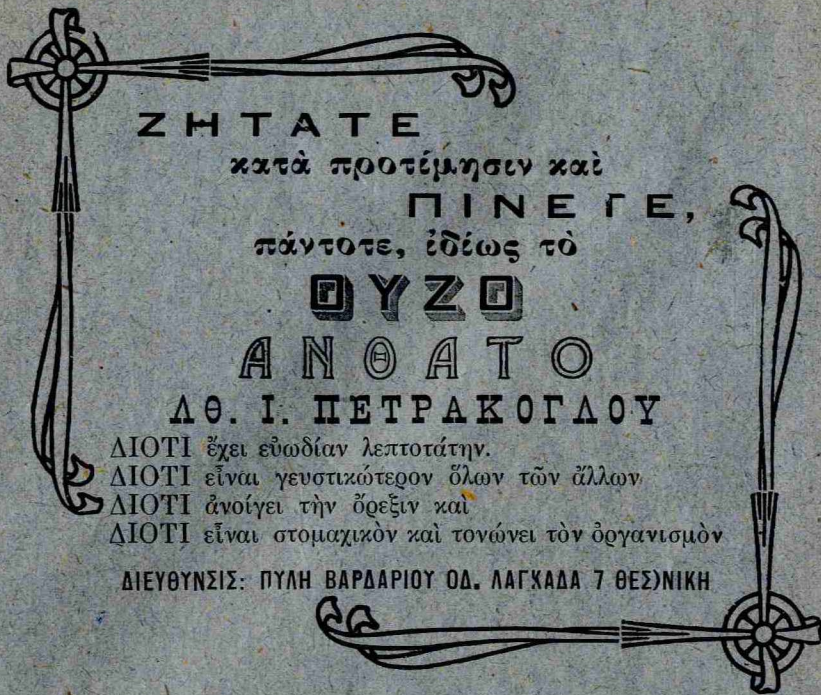
ΕΠΙΠΛΑ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ ΕΠΙ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΗΛΕΚΤΡΟΚΙΝΗΤΟΝ

ΕΥΔΟΥΡΓΙΚΟΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

Β. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ & ΣΙΑΣ

ΟΔΟΣ ΜΑΝΟΥΣΟΓΙΑΝΝΑΚΗ 30

ΖΗΤΑΤΕ

κατά προτίμησιν και

ΠΙΝΕΓΕ,

πάντοτε, ιδίως τὸ

ΟΥΖΟ

ΑΝΘΑΤΟ

ΔΘ. Ι. ΠΕΤΡΑΚΟΓΛΟΥ

ΔΙΟΤΙ ἔχει εὐωδίαν λεπτοτάτην.

ΔΙΟΤΙ εἶναι γευστικώτερον ὅλων τῶν ἄλλων.

ΔΙΟΤΙ ἀνοίγει τὴν ὄρεξιν και

ΔΙΟΤΙ εἶναι στομαχικὸν και τονώνει τὸν ὄργανισμόν.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: ΠΥΛΗ ΒΑΡΔΑΡΙΟΥ ΟΔ. ΛΑΓΧΑΔΑ 7 ΘΕΣΣΟΝΙΚΗ

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΓΕΩΡΓ. Μ. ΧΑΡΙΤΟΠΟΥΛΟΥ

161 ὁδὸς Ἐγνατίας 161

Τὰ ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΚΡΙΝΟΝΤΑΙ:

Διὰ τὴν Στερεότητα και τὴν κομψότητά των

Τόσον τὰ ἔτοιμα ὅσον και τὰ κατὰ παραγγελίαν.

ΜΠΟΝ ΜΑΡΣΙΕ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΕΩΤΕΡΙΣΜΩΝ

Α Δ ΔΑΛΕΓΚΑ

ΝΙΚΗΣ 3

Τὸ εὐθηνότερον εἰς ὅλα τὰ εἶδη

νεωτερισμοῦ

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΠΕΤΣΙΟΣ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΠΡΑΚΤΩΡ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Η

ΑΝΑΤΟΛΗ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΗΣ ΤΩ 1906

Κεφ. Ήσφαλισμένον 150.000.0000 ὀρ.

ΓΡΑΦΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Α. ΝΙΚΗΣ (Μέγαρον Μεσαζερύ)

Ἄριθμός Τηλεφώνου 3

ΤΖΩΝ ΟΥΛΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΟΔΟΝΤΟΓΙΑΤΡΟΣ

ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Βασιγχιώνος και διπλωματούχος τῷ Ἐθνικοῦ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΔΕΧΕΤΑΙ

καθ' ἐκάστην 9-12 καὶ 3-7

ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ του

ΟΔΟΣ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ ΑΡ. 19

ΚΛΙΝΙΚΗ
ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΜΑΙΕΥΤΙΚΗ

Γ. ΣΑΡΙΑΝΗ

Εἰδικῶς τελειοποιηθέντος ἐν τῷ *Triersch Institut*

τῆς ΛΕΙΨΙΑΣ

Ὑποκαταστάσεων 9-11 π.μ. 3-6 μ.μ.

ΟΔΟΣ ΝΙΚΗΦΩΡΟΥ ΦΩΚΑ 4

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΠΟΤΟΠΟΙΙΑΣ

“ Η ΣΙΑΤΙΣΤΑ ”

ΑΔΕΛΦΩΝ Σ. ΚΟΥΛΑΝΔΡΟΥ

ΟΔΟΣ ΑΕΤΟΡΑΧΗΣ 42

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ 27

Κατασκευάζονται ἐν αὐτῷ: Τσίπουρον, Κονοιά, Ροῦμι, Λυκέρ διάφορα, Βενεδικτινή, Κερσού, Σέρον Βράνδι κ.τ.λ. Ὅλα ἀρίστης ποιότητος και Κολόνιες ἐφάμιλλες τῶν καλλιτέρων Εὐρωπαϊκῶν και πωλοῦνται Οἶνοι ἐκλεκτοὶ Σιατιστῆς Σαντορινῆς, Κρήτης κ.τ.λ.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ. ΧΟΝΔΡΟΔΗΜΟΣ

ΑΠΟΙΚΙΑΚΑ

ΑΙΓΥΠΤΟΥ 41

Τηλεγραφικὴ Διεύθυνσις:
ΔΕΧΟΝΔΡΟΔΕΛ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΟΙΚΟΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ
ΡΙΧΑΡΔΟΥ ΦΡΑΝΣΕΣ

12, ὁδ. Βίκτωρος Οὐγκώ 12. Θεσσαλονίκη.
ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ ΔΙΑΡΚΗΣ ἐκλεκτοτέρων
ΔΕΡΜΑΤΩΝ

Ἀντιπροσωπεύει Βαρσοβειῶν παγκοσμίου φήμης
και διαφόρων οἰκῶν πρωτίστης τάξεως.

CARLO DI GUGLIELMO FEDI

QUARTIER FRANC 28 SALONIQUE
MAISON FONDÉE EN 1875

ΑΠΟΘΗΚΗ ΚΑΙ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ
Θερμιαστῶν ἐκ Πορσελάνης
και Σιδήρου

ΚΟΥΖΙΝΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ
ΣΩΛΗΝΕΣ ΒΑΤΕΡ-ΚΛΟΖΕΤΣ

Ἐργοστάσιον Μωσαϊκῶν πλακῶν
ΚΑΡΛΟΣ ΓΟΥΓΙΕΛΜΟ ΦΕΔΙ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

3 Medailles en or aux expositions de: Milan, Paris, Turin.

DÉPOT & ATELIER
Des Poêles en Faïence et Fonte
FOURNEAUX ÉCONOMIQUES
ROBINETTERIE ET WATER-CLOSETS
BAIGNOIRES
& CHAUFFE-BAINS ETC
FABRIQUE DE CARREAUX
MOSAÏQUES

ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ

Στό κατάστημα

Ε. Ι. ΜΕΛΑΔΑΚΗ

ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ 42.

Εκτελούνται αί καλύτεραι παντός είδους
ηλεκτρικαί εγκαταστάσεις, και πωλούνται τὰ
πολυτελέστερα ηλεκτρικὰ είδη.

Εἰς Τιμὰς ἀσυναγωνίστους

ΑΔΕΛΦΟΙ Ι. ΛΑΚΚΑ
14 ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ 14
ΟΛΑ ΤΑ ΕΙΔΗ ΝΕΩΤΕΡΙΣΜΩΝ
ΔΙΑΚΥΡΙΑΣ
ΓΑΝΤΙΑ, ΚΑΛΤΣΕΣ, ΑΡΩΜΑΤΑ, ΔΑΝΤΕΛΕΣ

ΣΑΛΟΝΙΚΑ
ΣΙΓΑΡΕΤ ΚΟΜΠΑΝΥ
ΤΑ ΚΑΛΛΙΤΕΡΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΣΙΓΑΡΕΤΤΑ
ΜΠΟΧΤΣΑ ΕΣΤΡΑ ΕΛΜΑΣ Α.Μ.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΠΟΤΟΠΟΙΪΑΣ Ο ΤΥΡΝΑΒΟΣ

ΝΙΚ. Θ. ΖΗΣΙΑΔΟΥ

ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΓΑΡΟΚΤΟΝΟΥ ΑΡ 1 ΕΝΑΝΤΙ ΞΕΝΟΔΟΧ. ΜΠΡΙΣΤΟΛ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Εν αὐτῷ κατασκευάζονται τὰ ἐκλεκτότερα ποτά ἤτοι: ΟΥΖΟ ΤΥΡΝΑΒΟΣ
ἀσυγκρίτου ἀγνότητος, γευστικὸν ὄρεκτικὸν καὶ τονωτικὸν, Βραβευθὲν ἐπα-
νελημμένως, ΤΣΙΠΟΥΡΟΝ ἀγνὸν σταφυλῆς, διαφόρων ποιότητων, ΚΟΝΙΑΚ
ΡΟΥΜΙ καὶ ΗΔΥΠΟΤΑ διάφορα.

Ἄπαντα ἐξαιρετικῶς συνιστάμενα διὰ τὴν ἀγνότητά των, τὸ ἄδολον, τὸ γνή-
σιον, ἀβλαβὲς καὶ ὑγιεινόν.

ΠΙΝΕΤΕ

ΣΙΝΑΛΚΟ

“ΝΕΚΤΑΡ,,

ΚΟΝΙΑΚ

ΔΗΜΟΣΘ. ΠΟΥΡΗ

ΑΠΟΣΤΑΓΜΑ ΟΙΝΟΥ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΙΟΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΟΙΚΟΣ

ΒΑΣ Θ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΟΔΟΣ ΛΕΩΝΤΟΣ ΣΟΦΟΥ 13.

ΟΙΝΟΠΩΛΕΙΟΝ ΚΑΙ ΖΥΘΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟΝ

“ΜΠΡΙΣΤΟΛ,,

Ν. ΒΑΣΙΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Πλατεῖα Ἐλευθερίας, Πάρεδρος Σινᾶ 3.

Ἐστιατόριον κεντρικώτατον μετὰ τὴν πελυαριθμοτέραν πελατείαν

Ἐνεκεν ἐκλεκτῶν μαγειρικῶν, γενναίων μερίδων

καὶ τιμῶν εὐσυνειδήτων.

ΕΚΔΕΚΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΠΟΤΟΠΟΙΪΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΘΗΚΗ ΓΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΩΝ

ΤΟ ΝΕΚΤΑΡ

Γ. Ι. ΠΡΕΒΕΔΟΥΡΑΚΗ

Λεωφ. Ἐθνικ. Ἀμύνης 2.

Διαρκῆς μεγάλη παρακαταθήκη Οἴνων Γνησίων Διαφόρων

Τοῦ «ΑΝΘΟΣΜΙΑ» διὰ τοὺς ἀναρρωνύοντας

ΚΟΝΙΑΚ, ΗΛΥΠΟΤΟΝ, ΟΥΖΟΥ, ΜΑΣΤΙΧΗΣ κτλ.

Ἀπάντων γνησίων καὶ ἀρίστης ποιότητος εἰς τιμὰς εὐσυνειδήτους

Ἡ Καλλίστη τῶν Ἑγγυήσεων

Τὸ μακρὸν καὶ εὐμορφὸν τοῦ καταστήματος παρελθόν.

ΔΙΑΤΙ;

ΠΡΟΤΙΜΑΤΑΙ κ' ἔγινε **ΠΕΡΙΖΗΤΗΤΟΝ**

τὸ **ΟΥΖΟ**

ΑΔΕΛΦΩΝ ΚΑΤΣΑΡΟΥ

Μυστικὸν δὲν εἶναι:

ΔΙΟΤΙ κατασκευάζεται ἀπὸ ἐκλεκτὰ σταφύλια,

ΔΙΟΤΙ περιέχει συστατικὰ προκαλοῦντα τὴν ὄρεξιν, τонуῦντα τὸν ὀργανισμόν, διώκοντα τὴν ἀδιαθεσίαν.

ΔΙΟΤΙ ἔχει γεῦσιν ἐξιδιασμένην, ὑπέροχον.

ΔΙΟΤΙ προσφυλάσσει ἐκείνους ποῦ τὸ πίνουν ἀπὸ ἀσθένειαν.

ΔΙΟΤΙ δίδεται ἡ αὐτὴ ποιότης εἰς τοὺς μεγάλους καὶ μικροὺς πελάτας ὡς καὶ εἰς τὴν λιανικὴν πώλησιν.

ΙΔΟΥ ΔΙΑΤΙ προτιμᾶται κ' ἔγινε περιζήτητον πρὸ πάντων ἀπὸ τὰς κυρίας!!!

ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΔΑΒΙΔ Ι. ΒΕΝΒΕΝΙΣΤΕ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1870

ΟΔΟΣ ΑΣΤΕΡΙΟΥ 12

Κατασκευάζει Κονιάκ, Οὔζα Τυρνάβου
Λικώρια κτλ. κτλ.

Ἄπαντα Ἐκλεκτῆς ποιότητος

ΤΙΜΑΙ ΕΥΣΥΝΕΙΔΗΤΟΙ

ΠΩΛΗΣΙΣ ΧΟΝΔΡΙΚΗ & ΛΙΑΝΙΚΗ.

ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΙ ΕΚΤΕΛΕΣΙΝ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΩΝ ΔΙΑ ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ

ΜΕΓΑ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΠΟΤΟΠΟΙΙΑΣ
ΑΝΤΖΕΛ, ΑΕΛΙΟΝ & ΣΙΑ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ - 14 ΟΔΟΣ ΦΡΑΓΚΩΝ

ΜΕΓΑΛΗ ΑΠΘΟΚΗ: ΟΙΝΩΝ ΣΑΜΟΥ, ΚΡΗΤΗΣ, ΞΑΝΘΟΡΙΝΗΣ, ΑΤΤΙΚΗΣ Ε-ΔΙΑ.

ΔΙΓΑΣΤΗΡΙΑ: ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑ, ΜΑΣΤΙΧΑΣ, ΟΥΖΟΥ, ΤΕΠΟΥΡΟΥ.

ΡΟΥΜΙΟΥ, ΚΟΝΙΑΚ, ΜΕΝΤΑΣ, ΤΕΝΤΟΥΡΑΣ, Κ Τ Λ.

ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑ ΚΑΘΑΡΟΝ
ΥΔΩΡ ΚΕΛΩΝΙΑΣ

ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΙ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑΣ ΔΙΑ ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΔΩΝ ΠΟΤΩΝ

Σ. Δ. ΑΜΑΡΙΛΙΟ & ΥΙΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΟΔΟΣ ΧΙΟΥ 14.

Βραβευθὲν μὲ πρῶτον Βραβεῖον τὸ 1910
Κατασκευάζει ΚΟΝΙΑΚ ἐκ σταφύλης
καὶ παλαιοῦ οἴνου. Τεντούρες οἰνόπνευμα-
τος, Μέντας κ τ λ.

Ἄπαντα ἐκλεκτῆς ποιότητος καὶ μὲ
ΠΩΛΗΣΙΣ ΧΟΝΔΡΙΚΗ ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΙ ΕΚΤΕΛΕΣΙΝ ΠΑΡΑΓΓ. ΔΙΑ ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ

ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΑΝΕΓΚΩΡΙΣΜΕΝΗ ΥΠΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΗΜΙΓΥΜΝΑΣΙΟΝ

ΠΛΗΡΕΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

ΟΙΚΟΤΡΟΦΕΙΟΝ

ΧΡΟΜΟ-ΦΩΤΟ
ΤΖΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ
ΑΚΟΥΑΡΟΝΕ
6 ΟΔΟΣ ΚΟΛΟΜΠΟΥ 6 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Εκτελέσει παντός είδους κλίσε - Τριχρωμίες - Χρώματα στο Τζιγκο
με Ρεζίνα - Ρόστερ και γραμμωτά δια έφημερίδας, περιοδικά,
τ.λ.

ΖΑΝΝΑΣ & ΜΑΥΡΟΠΟΡΔΑΤΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΣΔΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΟΥ ΑΡ. 5

Τηλεγρ. Διεύθυνσις: ΖΑΜΑΖ

Αρ. Τηλεφ. 11-04

ΥΠΟΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ

Εἰς ὅλας τὰς κυριωτέρας πόλεις
Μακεδονίας Θράκης καὶ Σερβίας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΕΞΑΓΩΓΗ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Ἀντιπρόσωποι:

THE ASIATIC PETROLEUM CO L^{TD} LONDON

Διαρκῆς παρακαταθήκη:

ΠΕΤΡΕΛΑΙΩΝ, ΒΕΝΖΙΝΩΝ, ΑΚΑΘΑΡΤΩΝ ΠΕΤΡΕΛΑΙΩΝ

ΟΡΥΚΤΕΛΑΙΩΝ κ.τ.λ.

ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΣΙΜΕΝΤΩΝ "ΗΡΑΚΛΗΣ",-ΑΘΗΝΑΙ

Διευθύνοντες ἐπιχειρήσεως

"ΨΥΓΕΙΟΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ Ε. ΧΑΡΙΔΑΟΥ,,

Κ. Τ. Α.

ΤΟ ΜΕΓΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΝ

"ΜΑΖΕΣΤΙΚ,,

ΤΟ ΜΕΓΑ ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟΝ

"ΜΑΖΕΣΤΙΚ,,

Ἦρχισαν π'έον λειτουργοῦντα κανονικώτατα καὶ τὰ δύο.
Πρωτοφανοῦς πολυτελείας καὶ ἀντίσως, τέλεια, εὐρωπαϊκώτατα
μὲ ἐπίπλωσιν ἐντελῶς καινοεργῆ καὶ τὰ κομψῶρ.

Εἰς τὸ ἐστιατόριον λειτουργεῖ ΤΑΜΠΛ ΝΤΟΤ. Δίδονται
ἐπίσης τέτοιον, γεύματα καὶ δεῖπνα ἐπι παραγγελία εἰς ἰδιαιτέ-
ρας αἰθούσας.

Διατίθενται ὠρεῖν αἰθουσαι διὰ γάμους.

ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟΝ ΚΗΠΟΥ ΔΕΥΚΟΥ ΠΥΡΓΟΥ

ΚΕΝΤΡΟΝ ΑΙΡΣΤΟΚΡΑΤΙΚΟΝ
ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΕΙΠΝΑ

μετὰ μουσικῆς

ΑΙΘΟΥΣΑΙ ἰδιαιτέραι διὰ ΓΕΥΜΑΤΑ καὶ ΔΕΙΠΝΑ ἐ-
πι ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑ ΘΕΡΙΝΟΝ ἰδιαιτέρον παράστημα διὰ
γεύματα ἐντὸς τοῦ ΚΗΠΟΥ ΥΛΙΚΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
πρωτίστης τάξεως

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΕΙΟΝ

ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟΝ - ΚΗΠΟΣ

ΚΕΝΤΡΟΝ ΑΙΡΣΤΟΚΡΑΤΙΚΟΝ ΠΟΛΥΣΥΧΝΑΣ ΟΝ

ΧΑΪΜ ΑΛΜΟΣΝΙΝΟΥ

84. Λεωφόρος Βασ. Γεωργίου 84

Γλυκίσματα κατασκευῆς ὑπερόχου

Ἐπι γνήσια καὶ τὰ ἐκλεκτότερα. Μαγειρικὴ ἔξισις

Παραγγελίαι ἀναλαμβάνονται καὶ ἐκτελοῦνται

μὲ ταχύτητα καὶ ἐπιμέλειαν

ΑΙΘΟΥΣΑ ΧΟΡΟΥ-ΜΟΥΣΙΚΗ

**ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ ΚΑΙ
ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΕΙΟΝ**

ΣΟΛΩΝΟΣ Α. ΦΑΣΙΑΝΟΥ

2. Λεωφόρος Ἐθνικῆς Ἀμύνης 2.

ΜΕΓΑΛΗ πικρατηθήκη ΧΗΜΙΚΩΝ καὶ ΦΑΡ-
ΜΑΚΕΥΤΙΚΩΝ προϊόντων. SPECIALITES. ΖΩΝΑΙ
Κυριῶν. ΚΗΛΕΠΙΔΕΣΜΟΙ. ΟΞΥΓΟΝΟΝ εἰς ἀσκούς.
Ὑδατα ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ. Πλασμοκτόνον νεωτέρου καὶ
θαυματοργοῦ φαρμάκου κατὰ τῆς ΕΛΟΝΟΣΙΑΣ. Διαρ-
κῆς ἀνεφοδιασμοῦ ἀπειθείας ἐκ τῶν γνωστοτέρων Γερ-
μανικῶν Οἰκῶν: Merck, Schering, Knol, Kiedel, ἀπο-
κλειομένων ὅλων τῶν ΑΓΝΩΣΤΩΝ καὶ ΥΠΟΠΤΩΝ
προϊόντων. ΕΛΕΓΧΟΣ ἀκριβοῦς τῆς γνησιότητος, ὅλων
τῶν εἰσαγομένων εἰδῶν. Ἐλλεικρινῆς καὶ ἀκριβοῦς ΕΚΤΕ-
ΛΕΣΙΣ ΣΥΝΤΑΓΩΝ. Ἐντετακτικόν τῶν καλλιτέρων
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ ΙΑΤΡΩΝ Θεσσαλονικῆς.

ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΕΙΟΝ

ΔΑΒΙΔ Ι. ΜΑΤΑΛΩΝ

4. Ὁδὸς Βερροίας 4.

Ἀφθόνως ἐφοδιασμένον διὰ προσφάτων πάντοτε ΧΗΜΙΚΩΝ
καὶ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΩΝ προϊόντων

διὰ τῶν πλέον πεφημισμένων ΣΠΕΣΙΑΛΙΤΕ

διὰ μεταλλικῶν ὑδάτων νεπτῶν

ὡς καὶ διὰ τῶν Σολῆνων Pulcis ὧν ἔχει τὴν ἀποκλειστι-
κὴν ἀντιπροσωπεῖαν Ἐνταῦθα.

Η ΣΥΦΙΛΙΣ

ΚΑΙ Η ΝΕΑ ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΑΥΤΗΣ ΔΙΑ ΤΟΥ
BISMOGENOL

ΕΙΝΑΙ ἡ τελειότερη Γερμανικὴ σκευασία Βισμούθιου δι' ἐνδο-
μυϊκὰς ἐνεσεις ἐναντίον τῆς Συφιλίδος. Ἀπολύτως ἀνώδυνος καὶ ἀ-
ποτελεσματικώτερα πασῶν τῶν διαφημιζομένων γνωστῶν σκευασιῶν.

Ἐφαρμόζεται εἰς τὰ μεγαλύτερα Νοσοκομεία τῆς Γερμανίας,
Fluidcystol, Gonocystol, Hexacystol. Ἐσωτερικὴ θεραπεία Βλε-
νερροίας.

Βιβλιογραφία εἰς τὴν διάθεσιν τῶν κκ. ἰατρῶν παρὰ τῷ Γε-
νικῷ Ἀντιπροσώπῳ τοῦ οἴκου E. TOSSE & Co Hambourg.

Α. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ Θεσσαλονικῆ—ὁδὸς Ἐδέσσης 7.

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ - ΧΗΜΕΙΟΝ

“ΟΑΣΚΛΗΠΙΟΣ,,

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

Φαρμακοποιού - Χημικού
Πλατεία Λευκού Πύργου - Θεσσαλονίκη

Χημικαί καί φαρμακευτικαί ἀναλύσεις ἀνεγνωρισμένων
εὐρωπαϊκῶν οἴκων.

*Αναλύσεις βιολογικαί. *Αναλύσεις βιοτεχνικαί,

Ἐναλύσεις ἐδαφῶν καί ποτῶν

(τῆ συνεργασία ἀνεγνωρισμένων χημικῶν)

Κολώνια πολυτελείας «Φρόνη» εἰς χύμα καί φιάλας

Καλλυντικά εἶδη.

Συνταγολογικὴ ἐργασία ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νεωτέρων
μεθόδων καί ἐρευνῶν τῆς ἐπιστήμης καί ὑπὸ τὴν
ἄμεσον ἐπίβλεψιν τοῦ ἰδιοκτῆτου φαρμακοποιοῦ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

“ΕΛΛΑΣ,,

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

Σκοποῦν τὴν καλυτέραν ἐμπορικὴν καί πνευματικὴν
γνωρίαν τῶν δύο λαῶν

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΝ ΑΜΒΟΥΡΓΩ

Διευθυντής ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου E. Ziebarth

*Ἄρθρα καί πραγματεῖαι ἑλληνικαί καί γερμανικαί

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΔΡ. 50